PANNON TÉRSÉGFEJLESZTŐ EGYESÜLET

LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia

2014-2020

PANTÉR
Pannon Térségfejlesztő Egyesület

2016. június 7.
Végleges verzió

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

Tartalom

Vezetői összefoglaló 3

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz . 5

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata 6

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása 9

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése 10

4.1 Helyzetfeltárás 10

Településszerkezet, térségi kapcsolatok 10

Környezeti adottságok 11

Kulturális erőforrások 13

Demográfiai és társadalmi folyamatok 14

Közszolgáltatások 20

A térség gazdasága 21

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések 29

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások 30

4.3.1. Külső koherencia vizsgálata 30

4.3.2. A HFS tartalmát befolyásoló fejlesztési prioritások/beavatkozási területek/jelentős projektek 32

4.3.3. A HFS tartalmát befolyásoló, a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok, szolgáltatások 34

4.4 SWOT 36

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása 38

5. Horizontális célok 40

5.1 Esélyegyenlőség 40

5.2 Környezeti fenntarthatóság 40

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása 41

7. A stratégia beavatkozási logikája 43

7.1 A stratégia jövőképe 43

7.2 A stratégia célhierarchiája 43

8. Cselekvési terv 46

8.1 Az intézkedések leírása 46

8.1.1 Az intézkedés megnevezése: Pannon Élmény Program 46

8.1.2. Az intézkedés megnevezése: Térségi komplex promóció 48

8.1.3. Az intézkedés megnevezése: Nyitott porta (Gazdaságfejlesztés) 49

8.1.4. Az intézkedés megnevezése: Pan-Tér-képzés 50

8.1.5 Az intézkedés megnevezése: Nem mezőgazdasági vállalkozások termékeinek, szolgáltatásainak és kereskedelmi tevékenységének mennyiségi és minőségi fejlesztése (Gazdaságfejlesztés) 52

8.1.6. Az intézkedés megnevezése: Helyi termékek piacra jutásának segítése (Gazdaságfejlesztés)54

8.1.7. Az intézkedés megnevezése: Helyben vagyunk 55

8.1.8. Az intézkedés megnevezése: Vidék kapuja 57

8.1.9. Az intézkedés megnevezése: Légy képben! 58

8.2 Együttműködések 59

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei 61

8.4 Kommunikációs terv 63

8.5 Monitoring és értékelési terv 65

9. Indikatív pénzügyi terv 67

Vezetői összefoglaló

2015-ben a Pannon Térségfejlesztő Egyesület elnyerte a jogot, hogy a Szombathelyi járásban helyi akciócsoportot alakítson, és kezelje a 2014-2020 közötti tervezési időszakban a térség számára elérhető LEADER forrásokat. Ennek megalapozásaként a szervezet koordinálásával elkészült a térségre szabott helyi fejlesztési stratégia, melyet a 39 település vezetőivel, civil szervezeteivel, vállalkozásaival közösen, a helyi igényekhez igazodva készített el. A közös gondolkodásra, a fejlesztési igények felmérésére, a tagság kialakítására 11 térségi rendezvény keretében került sor.

A többhetes-hónapos tervezési időszak során az egyeztetések, fórumok és a kutatás számos megoldandó **problémát és lehetőséget** tárt fel, melyek közül a legfontosabbak:

- a megyeszékhely közelsége és a térség gyűrűszerű elhelyezkedése okán szerves kapcsolat a várossal;
- ebből a közelségből fakadóan alacsony a munkanélküliség, bizonyos területeken munkaerőhiány is mutatkozik, a térség lakói számára elérhető közelségben vannak a színvonalas oktatási, valamint egészségügy intézmények, s egyéb közszolgáltatások;
- ugyanakkor nő a veszélye a térség kiürülésének: a nagyváros és a határ közelsége elvándorlást generál; a turizmus a nagyvárosra korlátozódik, a helyi értékek (mint pl. a számos kastély, templom, ókori lelet vagy természeti vonzerők) ismertsége és elismertsége korlátozott;
- számos, már működő helyi termelő, akinek több lehetősége is van a termékei eladására (ezek közül a legfontosabb a 2014 óta működő és fejlődő szombathelyi helyi termelői piac);
- a nemzetiségi hagyományőrzés (elsősorban horvát és német), valamint a civil élet aktív a térségben, a települések közötti együttműködések száma gyarapszik, a kapcsolatok mélyülnek;

A fentiekből kiindulva a térség középtávon elérhető céljai a következők:

1. A térség belső kohéziójának és vonzerejének erősítése az erőforrások fenntartható kihasználása és a térségi szereplők együttműködése által
2. A helyi gazdaság megerősítése, a termékek és a szolgáltatások minőségének javítása

Ezek a célok a helyben lakók, munkálkodók számára egy pozitív jövőképet vetítenek előre, a következőképpen:
„Megmarad és fejlődik a falvak kulturális sokszínűsége, az itt élők helyi identitása. A nagyváros (Szombathely) nem szívja ki az életet a vidékéből, hanem folyamatosan egyre gazdagodó lehetőségeket biztosít számára. A falvakban egyre több helyi vállalkozás létesül, gazdagodik a termék- és szolgáltatási kínálat. Szombathely peremtérsége a kertkultúra- és gazdálkodás fellegvára lesz. Ugyanakkor a nagyvárosban élők mindennapi rekreációjában is egyre nagyobb szerepet tölt be a térség (a vidék kapuja). A belső kohézió megerősödik, de az eltérő táji sajátosságokra épülő fejlesztési programok hatása is erős lesz.”

Számos lehetőség adódik a térségben, melyekre a fejlesztések megalapozása során építhetünk. Az M86-os gyorsforgalmi úttá fejlesztése, illetve a 87-es főút fejlesztése nem csupán makroregionális szinten, hanem a helyi közlekedési kapcsolatok erősödésével is jár. A Vépen található agrár-szakképző központ a mezőgazdasági oktatás és innováció megyei központjává válhat. Élénk gazdasági kapcsolatok fűzik a térséget a megyeközpontként funkcionáló Szombathelyhez. Helyi termékek, valamint a kézműves élelmiszerek iránt növekvő térségi és térségen kívüli kereslet. A vidéki életforma egyre vonzóbbá válik. A hazai pályázati lehetőségek mellett a határmenti együttműködési programok támogatási forrásainak elérhetősége is fejlesztési lehetőségeket kínál a határ közelsége okán (osztrák és szlovén határon átnyúló programok megvalósítása).

Ahhoz, hogy a célok megvalósulhassanak, illetve a jövőkép elérhető közelségbe kerüljön, a térségi szereplők hazai és nemzetközi forrásokat is igénybe kívánnak venni az elképzeléseik megvalósításához, s a stratégia a következő **intézkedésekkel** kívánja támogatni a kezdeményezéseket:

1.	**Pannon Élmény Program**
2.	**Térségi komplex promóció**
3.	**Nyitott porta**
4.	**Pan-Tér-képzés**
5.	**Helyi vállalkozások termékeinek, szolgáltatásainak és kereskedelmi tevékenységének fejlesztése**
6.	**Helyi termékek piacra jutásának segítése**
7.	**Helyben vagyunk**
8.	**Vidék kapuja**
9.	**Légy képben!**

Fő fejlesztési irányaink ezek alapján a helyi termék-előállítás és értékesítés, a közösségfejlesztés, a vállalkozásfejlesztés, továbbá a turizmus élénkítése. Azokat a pályázatokat kívánjuk előnyben részesíteni, melyek az ismertetett témákban minél inkább támaszkodnak a helyi értékekre, támogatják az erőforrások újratermelődését, közösségvezéreltek és egyedi jellegüknél fogva vonzóak a megcélzott közönség, vagy fogyasztók számára is.

A megfogalmazott célok és tervezett intézkedések végrehajtására alakult munkaszervezet egyben az egyesület végrehajtó szervezeti egysége is, amely az alábbi feladatokért felelős:

- a stratégia végrehajtása,
- az intézkedések alapján a pályázati felhívások összeállítása és közzététele, az ehhez kapcsolódó kommunikáció folyamatos biztosítása,
- a lehetséges pályázókkal konzultációk tartása, a pályázati dokumentáció összeállítási időszakában tanácsadás biztosítása,
- a döntéshozatali folyamat menedzselése, a nyertes pályázókkal szerződéskötés,
- a projektek megvalósításának nyomonkövetése, forráskezelés és előrehaladások ellenőrzése, projektek zárása,
- a program lezárása, eredmények összegzése,
- a tevékenységéhez a megfelelő nyilvánosság biztosítása, fórumok tartása.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

A Helyi Fejlesztési Stratégia megalkotása során figyelembe vesszük az EU 2020 Stratégiát, a Partnerségi Megállapodást, illetve a Vidékfejlesztési Program célkitűzéseit, de mindenekelőtt a stratégiában megalkotott beavatkozási logika illeszkedik a térségi igényekhez. Az intézkedések kialakítása során 3 nagy témakört különböztettünk meg egymástól (turisztikai fejlesztések; helyi értékek, helyi termékek támogatása; közösségfejlesztés). A témakörök konkrét intézkedésekre történő lebontásakor törekedtünk arra, hogy megfeleljünk a fent említett dokumentumok célkitűzéseinek.

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület céljai:

- fejlődjön a települések kulturális sokszínűsége
- erősödjön az itt élők helyi identitása
- a nagyváros, Szombathely közelsége egyre gazdagodó lehetőségeket biztosítson térsége számára
- gazdagodjon a helyi vállalkozások termék- és szolgáltatási kínálata, fejlődjön a minőség
- a városban élők és a térség lakosai mindennapi rekreációjában egyre nagyobb szerepet töltsön be a térség, mint a vidék kapuja
- erősödjön meg a térség belső kohéziója
- a Szombathelyi járás települései vonzóak legyenek a helyi fiatalok számára, növekedjen a térség megtartó ereje

Illeszkedés az EU2020 stratégiához, a Partnerségi megállapodáshoz és a VP-hez:

1. Mikro-, kis- és középvállalkozások kiemelt fejlesztése, differenciált segítése / Versenyképesség javítása, termelési és jövedelembiztonság:

Kiemelt figyelmet szentelünk a mikro-, kisvállalkozások fejlesztésének, legyen az mezőgazdasági, ipari vagy szolgáltató jellegű. Célunk kisléptékű eszközbeszerzések támogatása, melyek növelhetik a vállalkozások kapacitását, termékeinek, szolgáltatásainak minőségét. A vidékfejlesztési programot kiegészítendő a 3.000 EUR STÉ üzemméret alatti mezőgazdasági tevékenységet végző vállalkozásokat is szeretnénk támogatni.

2. Vidéki települések erőforrás-hatékony működése:

Célunk a vállalkozások közötti kapcsolati háló elmélyítése, szolgáltatásleltár kialakítása, továbbá helyi termékek előállításának, értékesítésének és marketingjének támogatása. Közösségi akciók, képzések keretében szeretnénk felhívni a térségben élő vásárlók figyelmét arra, hogy járuljanak hozzá térségük fejlődéséhez helyi termékek vásárlásával.

3. Oktatási színvonal emelése / Korszerű tudásbővítés, tudástranszfer és innováció:

Célunk tudásátadásra épített önkéntes programok szervezésének ösztönzése, fiatalok munkatapasztalat-szerzésének támogatása.

Fontosnak tartjuk a helyben élők számára bemutatni a Szombathelyi járás értékeit. A távolabbról érkezők számára turisztikai fejlesztések végrehajtása és szakemberek képzése által tesszük még vonzóbbá, befogadhatóvá, élményszerűvé térségünk látnivalóit. A közösségi programok, a szervezetek közötti együttműködés növeli a térségen belüli kohéziót.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A HFS tervezési folyamatban kiemelt figyelmet szenteltünk a széles nyilvánosság minél nagyobb mértékű bevonásának. A Miniszterelnökséggel 2015-ben kötött szerződés alapján 8 alkalomból álló fórumsorozat került megvalósításra a Pannon Térségfejlesztő Egyesület tevékenységének bevezetésére a térségben. A fórumok elsődleges célja az egyesület munkájának, céljainak ismertetése volt. A fórumokon már elindult a HFS elkészítéséhez, az intézkedések konkretizálásához szükséges társadalmi egyeztetés. A fórumok bárki számára nyitottak voltak. Az elsődleges meghívotti lista a Vasi Őrtorony Közhasznú Egyesület tagságát, a korábbi pályázói kört, illetve a korábban információt kérő szervezeteket, vállalkozásokat, magánszemélyeket tartalmazta. A szervezés során a fórumokkal érintett települések önkormányzatait kértük, hogy saját csatornáikon is népszerűsítsék az eseményeket. Így még szélesebb lett azok köre, akik értesültek a rendezvényekről. A fórumok térbeli elosztásánál kiemelt figyelmet fordítottunk arra, hogy a térség egészét lefedjük, és biztosítsuk mindenki számára a könnyű megközelíthetőséget.

Helyszín	***Időpont***	***Résztvevők létszáma***
Gencsapáti, Művelődési Ház, (9721 Gencsapáti, Szentegyház u. 5.)	*2015. szeptember 18. 17 óra*	*15 fő*
Pornóapáti, Művelődési Ház (9796 Pornóapáti, Körmendi u. 2.)	*2015. szeptember 29. 17 óra*	*14 fő*
Salköveskút, Művelődési Ház (9742 Salköveskút, Március 15. tér 2.)	*2015. október 5. 17 óra*	*10 fő*
Sorokpolány, Művelődési Ház (9773 Sorokpolány, Fő u. 104.)	*2015. október 13. 17 óra*	*17 fő*
Sé, Faluház (9789 Sé, Szabadság u. 29.)	*2015. október 15. 17 óra*	*15 fő*
Vasszécseny, Polgármesteri Hivatal (9763 Vasszécseny, Petőfi S. u. 11.)	*2015. október 20. 17 óra*	*12 fő*
Vép, Művelődési Ház és Könyvtár (9751 Vép, Kolozsvári u. 3/a.)	*2015. október 27. 17 óra*	*23 fő*
Gencsapáti, Művelődési Ház, (9721 Gencsapáti, Szentegyház u. 5.)	*2015. október 30. 17 óra*	*14 fő*

1. táblázat: Megalapozó fórumsorozat helyszínei és időpontjai

A fórumokon összegyűjtésre kerültek a térségi fejlesztési igények. A HFS tervezése során ezen igényeket fordítottuk le intézkedések szintjére.

Fórumok javaslatainak rövid összefoglalása:

Tervezett célok, jövőkép:
„Megmarad és fejlődik a falvak kulturális sokszínűsége, az itt élők helyi identitása. A nagyváros nem szívja ki az életet a vidékéből, hanem folyamatosan egyre gazdagodó lehetőségeket biztosít számára. A falvakban egyre több helyi vállalkozás létesül, gazdagodik a termék- és szolgáltatási kínálat. Szombathely peremtérsége a kertkultúra- és gazdálkodás fellegvára lesz. Ugyanakkor a nagyvárosban élők mindennapi rekreációjában is egyre nagyobb szerepet tölt be a térség (a vidék kapuja). A belső kohézió megerősödik, de az eltérő táji sajátosságokra épülő fejlesztési programok hatása is erős lesz."

Élményutak, tanösvények kijelölése, megnyitása, egy-egy pihenő elhelyezése, a helyi értékek bevitele más rendszerekbe. Nyitott porták. Nemzetiségi kultúra – kulturális hagyományőrző programok, helyi értékalapúság, identitáserősítés, több település, több szektor együttműködésével. Helyi túravezetők képzése.
Fiatalok helyben tartása. Esélyteremtés, tehetséggondozás. Újságírás, filmkészítés, ami megmozgatja a fiatalokat. Szakkörök lehetnek a mozgatói a közösségeknek.
Ambrózy örökségre építő program. Falusi, vidéki jelleg megőrzése a településeken. Kiskert program meghirdetése. Falusi terményekre nyitott tudatos vásárló képzése. Helyi szolgáltatói térkép létrehozása. Helyi ösztöndíjprogram. Fiatalok összehozása a helyi vállalkozásokkal. Önkéntesség, munkatapasztalat-szerzés.
Helyi termékek mennyiségi, minőségi fejlesztése. Kisléptékű eszközbeszerzések. Képzések, tapasztalatszerzés. Egyénre szabott tanácsadás. Termelők piacra jutása, minőségi termékek. Marketing, képzések, értékesítést segítő szolgáltatások. Kisgazdaságok fejlesztése 0-3000 STÉ érték között. Helyi értékeken alapuló rendezvények. Helyi értékek felkutatása, lejegyzése, megismertetése a helyi lakossággal, identitáserősítés.

A fórumok tapasztalatait írásos formában összegyűjtöttük, és ismertettük a közgyűlésen, továbbá elérhető az egyesület honlapján is. A HFS tervezésébe térségi szereplőket vontunk be. Ők megfelelően reprezentálják a szektorokat, illetve a területi lefedettséget, továbbá megfelelő szakmai kompetenciákkal rendelkeznek a tervezést illetően.

Tervezésbe bevont szakemberek:

Breznovits István: Térségi vállalkozó. 2009-től megszűnéséig, 2016 márciusáig a Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség igazgatója volt. Ismeri a térség igényeit, 1997 óta foglalkozik vidékfejlesztéssel. (Alelnök, vállalkozói szféra képviselője.)

Farkas Imre: Térségi mezőgazdasági vállalkozó, Nemeskolta község polgármestere. (Felügyelőbizottsági tag, önkormányzati szféra képviselője.)

Horváth Tamás: Alapítója és elnöke a több mint 20 éves Kalász Gazdakörnek, mely a Szombathelyi járás területén működik. (Elnökségi tag, vállalkozói szféra képviselője.)

Inzsöl Renáta: 2011 óta a Pannon Helyi Termék Klaszter menedzsere, így a rövid ellátási lánc szervezése terén releváns tapasztalatokkal rendelkezik, mely felhasználható a tervezés során. (Jelenleg a Pannon Térségfejlesztő Egyesület vidékfejlesztési referense.)

Kiss Zsanett: Korábbi polgármesterként és művelődési ház vezetőként a térségben aktív szerepet tölt be a közösségi élet szervezésében és a civil szféra megmozgatásában. Számos pályázat lebonyolításában részt vett a korábbi tervezési időszakban. (Elnökségi tag, civil szféra képviselője.)

Kovács Péter: A térség egyetlen városának, Vép polgármestere 2010 óta. (Alelnök, önkormányzati szféra képviselője.)

Kovács István: a 2006-2008 között Leader gesztori feladatokat is ellátó Hegypásztor Kör elnöke, részt vett a korábbi tervezési időszakban a Vasi Hegyhátat érintő Leader programok kidolgozásában és megvalósításában. Tagja az MNVH elnökségének. Helyi, térségi és regionális vidékfejlesztési projektek fejlesztésében, megvalósításában 20 éves tapasztalattal rendelkezik. (Tervezői munkacsoport tagja, civil szféra képviselője.)

Krenner Róbert: Csempeszkopács község polgármestere. (Felügyelőbizottsági tag, önkormányzati szféra képviselője.)

Polgárné Sarok Edit: Térségi vállalkozó. 2006 és 2007 között Leader + koordinátor volt az Írottkő Ereje Helyi Akciócsoportnál, továbbá nemzeti kontrollerként dolgozott a VÁTI Nonprofit Kft-nél. Több Leader és Leader Térségek Közötti, elsősorban helyi termék fejlesztést érintő témájú pályázatot írt és menedzselt a Pannon Helyi Termék Nonprofit Kft-nél. (Tervezői munkacsoport tagja, vállalkozói szféra képviselője.)

Puskás Norbert: Sporthorgász Egyesületek Vas Megyei Szövetsége ügyvezető elnöke. Több éves tapasztalattal rendelkezik pályázatok lebonyolítása terén. (Felügyelőbizottsági tag, civil szféra képviselője.)

Szili Orsolya: 2009 és 2015 között a Vasi Őrtorony Leader Egyesület munkatársa volt, így releváns tapasztalatokkal rendelkezik a Leader tervezési folyamatokat illetően. (Jelenleg a Pannon Térségfejlesztő Egyesület vidékfejlesztési referense.)

Varga Albin: A Gencsapáti Művelődési Ház és Könyvtár vezetője. Aktív közösségszervező, néptáncos. A megelőző tervezési periódusban a Vasi Őrtorony Leader Egyesület elnökségi tagja volt. (Elnök, civil szféra képviselője.)

2016 januárjában fejlesztési területenként ismét fórumokat szerveztünk 3 alkalommal (témák: helyi termék, helyi érték, gazdaságfejlesztés, közösségépítés, turizmus, stb.). A tervező munkacsoport ezek alapján kidolgozta az intézkedéseket. Az elnökség és a FEB szintén javaslatokat fogalmaz meg figyelembe véve a térségi igényeket. A fórumokon kívül e-mail útján is eljuttathatóak voltak a tervező munkacsoporthoz a tervezést érintő javaslatok (projektötlet adatlapok formájában).

Helyszín	***Időpont***	***Résztvevők létszáma***
Táplánszentkereszt, Művelődési Ház (9761 Táplánszentkereszt, Fő u. 2.) Témafókusz: közösség, kultúra	*2016. január 13. (szerda) 17 óra*	*12 fő*
Perenye, Művelődési Ház (9722 Perenye, Béke u. 34.) Témafókusz: vállalkozás fejlesztés	*2016. január 20. (szerda) 17 óra*	*22 fő*
Szentpéterfa, Művelődési Ház (9799 Szentpéterfa, Rákóczi u. 10.) Témafókusz: helyi termék előállítás, fejlesztés	*2016. január 25. (hétfő) 17 óra*	*16 fő*

2. táblázat: 2016 januári HFS tervező fórumsorozat időpontjai és helyszínei

A fórumokra már a 2015-ös rendezvények résztvevőivel is kiegészített címlista alapján küldtük ki a meghívót. Az egyesület honlapján és a facebook oldalán, továbbá a megyei napilapban (Vas Népe) is népszerűsítettük az eseményeket.

A HFS benyújtására közgyűlési elfogadó határozat alapján került sor. Így a tagság szabadon véleményezhette, alakíthatta a stratégiát.

A stratégia megalkotásakor figyelembe vettük a hátrányos helyzetű csoportok igényeit is. Az elmúlt időszakban Szombathely és térségére vonatkozóan kialakításra kerültek a települési szintű Helyi Esélyegyenlőségi Programok, illetve az Államreform Operatív Program keretén belül létrejött a Szombathelyi Járási Esélyteremtő Programterv is. A Pannon Térségfejlesztő Egyesület együttműködési megállapodással rendelkezik az ÁROP programon belül. Így megvalósul a roma lakosság, a pályakezdők, az alacsony iskolai végzettséggel és a nem rendszeres jövedelemmel rendelkezők és egyéb hátrányos helyzetű csoportok bevonása a stratégiaalkotásba. A járási Esélyegyenlőségi Kerekasztal lehetőséget biztosít a folyamatos konzultációra. A helyi termék-előállítás kapcsán szervezett térségi fórumok alátámasztották, hogy a roma lakosság ezen a téren történő bevonása több térségben is indokolt. A térségben jelentős számú a horvát és német kisebbség. A kisebbségi települések között nagy az összefogás, a stratégia előkészítése során több alkalommal is megvalósult bevonásuk a tervezési folyamatba személyes egyeztetések formájában.

A HFS jelenlegi változata a fent említett rendezvénysorozat kapcsán összegyűjtött javaslatokból, a begyűjtött ötletekből, valamint a tervezői munkacsoport észrevételeiből tevődik össze.

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület által koordinált akcióterületen (548,84 km^2) összesen 39 település található, melyek lakónépessége együttesen 32 826 fő a 2013-as adatok alapján. A tervezési terület gyakorlatilag a megyeszékhely, Szombathely körüli agglomerációs gyűrűtérséget foglalja magában, ebből kifolyólag a tagtelepülések hasonló jellegű kihívásokkal küzdenek, illetve hasonló adottságokkal rendelkeznek.

Az említett települések a következők: Acsád, Balogunyom, Bozzai, Bucsu, Csempeszkopács, Dozmat, Felsőcsatár, Gencsapáti, Gyanógeregye, Horvátlövő, Ják, Kisunyom, Meszlen, Nárai, Narda, Nemesbőd, Nemeskolta, Perenye, Pornóapáti, Rábatöttös, Rum, Salköveskút, Sé, Sorkifalud, Sorkikápolna, Sorokpolány, Söpte, Szentpéterfa, Tanakajd, Táplánszentkereszt, Torony, Vasasszonyfa, Vaskeresztes, Vassurány, Vasszécseny, Vasszilvágy, Vát, Vép és Zsennye.

Korábban a Vasi Őrtorony Közhasznú Egyesület felelt a térség LEADER-forrásainak elosztásáért, azonban ekkor még 82 település tartozott közös koordináció alá, így – részben a kezelt térség nagy méretéből kifolyólag – jelentős gazdasági és társadalmi dichotómia volt jellemző, elsősorban észak–déli irányban. E tekintetben is előnyös az új lehatárolás, mivel elsősorban a közös jellemzőkkel bíró, kedvezőbb gazdasági és társadalmi helyzetben lévő agglomerációs települések kerültek az akcióterület koordinációja alá. További pozitívum a kommunikációs folyamatok egyszerűsödése, lévén a gyakorlatban is együttműködő és együtt fejlődő térségről van szó, ahol – kisebb nehézségektől eltekintve – a LEADER szemlélettől függetlenül korábban is megvalósult a települések közötti személyes kapcsolattartás. A 2007–2013-as időszak során – még a Vasi Őrtorony Közhasznú Egyesület koordinálásában, a 82 tagtelepülésű térségben – összesen 568 pályázat került benyújtásra, melyek közül 346 kapott támogatási határozatot. A pályázatok gyakorlatilag az összes települést elérték, így többek között olyan – akár a kisebb térségi szerepkörön túlmutató – projektek valósultak meg, mint a Hegyháti Csillagvizsgáló, amely a természettudomány népszerűsítésén túl a főiskolai és egyetemi hallgatók képzését is elősegíti. Összességében a korábbi időszakban felhalmozott tapasztalatok, valamint a Szombathelyi járás területére korlátozott tervezési térség következtében egyszerűbbé váló kommunikáció biztosítják, hogy a hasonló adottságú települések minél hatékonyabban legyenek képesek felhasználni a vidékfejlesztésre irányuló forrásokat.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

Településszerkezet, térségi kapcsolatok

A Szombathelyi járás Magyarország nyugati határa mellett, Vas megyében található. Központja a 2013-as évben 77 866 lakost számláló Szombathely, amely egyben a megyeszékhelyi funkciókat is betölti. A HFS tervezési terület gyakorlatilag a központi település körüli „gyűrűtérséget" fedi le, amely a gazdasági centrum közelségének előnyeit élvezve a megye – illetve az ország – perifériikus területeihez viszonyítva általánosságban előnyösebb helyzetűnek tekinthető.

A közlekedésföldrajzi szempontokat figyelembe véve szintén kedvező helyzetben van a HFS által lefedett terület: a megyére jellemző centrális közút- és vasúthálózat sugárirányú elemei a térségben futnak össze, így minimális a holttérben elhelyezkedő települések száma *(1. térkép)*. Bár magasabb területi szinten problémát jelent, hogy a térség a TEN-T közlekedési hálózat Nyugat-dunántúli elemeitől (IV.; V. és VII. folyosók) távol – mintegy száz-száz kilométerre – található, a jelenlegi fejlesztéspolitika céljai között szerepel ezen hátrányok mérséklése: az M86-os autóút kiépítésével belátható időn belül biztosítottá válik a térség összekapcsolása a fő folyosókkal, továbbá az M87-es autóút terveinek magvalósításával az osztrák gyorsforgalmi hálózattal való közvetlen összeköttetés is létrejöhet.

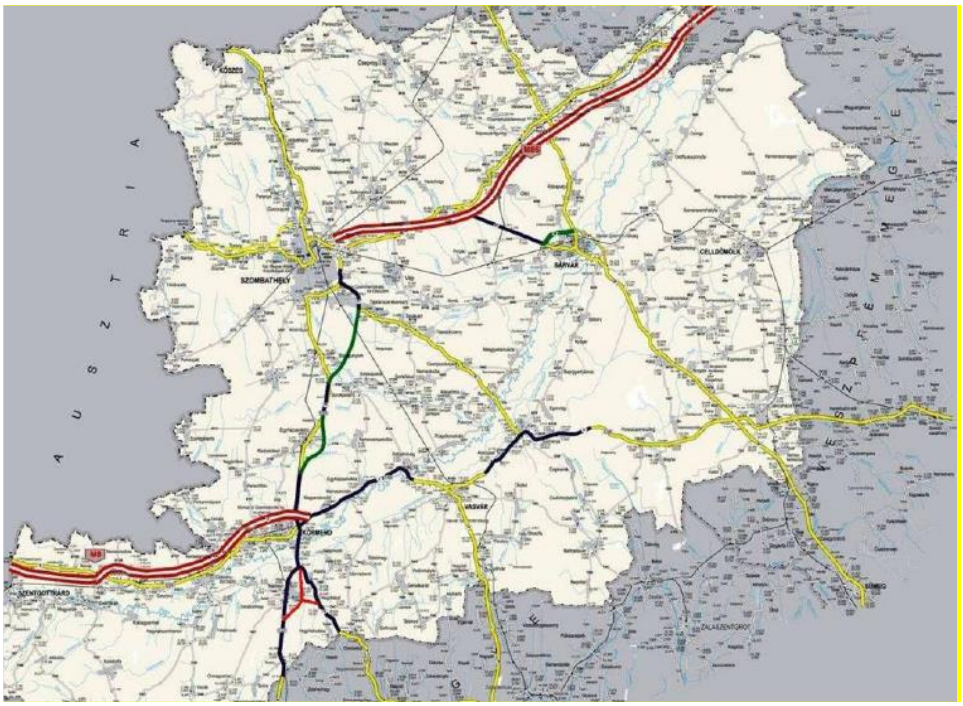

1. térkép: Vas megye közlekedési hálózata (forrás: Vas megye Területfejlesztési Koncepciója, 2012)

A kedvezőbb elérhetőségi feltételek a térség településhálózatán is éreztetik hatásukat. Habár Vas megyére alapvetően az aprófalvas szerkezet jellemző, emellett magas az ezer és ötezer fő közötti lakosságszámmal rendelkező települések aránya is. Ennek oka többek között a megyeközponthoz kapcsolódó agglomerációs, illetve agglomerálódó települések jelenléte (Szombathelyi agglomerálódó

térség, vagy Szombathely–Kőszeg agglomerációs tengely), ahol a 2008–2009-es gazdasági válságig – elsősorban a belső migráció által – növekedett a lakosságszám. Ezt követően felélénkült a városba, illetve külföldre történő áramlás, így miközben az agglomerációs térség lakosságszámára általánosságban stagnálás jellemző, addig Szombathelyen tovább csökkent a népesség. Ezzel egy időben a közvetlen agglomerációs gyűrű településein folyamatosan nő az ott élők száma *(3. táblázat)*. Mindeközben érdemes megjegyezni, hogy Szombathely nappali népessége meghaladja a százezer főt, amely elsősorban a munkahelyek és oktatási intézmények erőteljes koncentrálódására vezethető vissza. A város létszámának periodikus növekedését alátámasztja az a tény is, hogy a térség településein élők mintegy 80%-a ingázó, azaz a munkahelye távolabb esik a lakóhelyétől. Ezen jelenség kedvezőtlen hatását például a **munkahelyek helyben való létesítésével és itt-tartásának támogatásával** lehet csökkenteni.

Településméret / Területi egység	***2003***		***2008***		***2013***		***Népességszám változás 2013/2003 [%]***
	db	*Népesség száma*	*db*	*Népesség száma*	*db*	*Népesség száma*	
0-500	17	5208	17	5429	18	5821	11,77
500-1000	11	7770	11	7874	10	6962	-10,40
1000-2000	7	8860	7	9356	7	9312	5,10
2000-5000	4	10996	4	11331	4	11330	3,04
5000-100000	1	80529	1	79235	1	77930	-3,23
HFS terület	***39***	***32834***	***39***	***33990***	***39***	***33425***	***1,80***
Szombathelyi járás	*40*	*85737*	*40*	*84664*	*40*	*83751*	*-2,32*

3. táblázat: A Szombathelyi járás, illetve a kijelölt HFS terület településhálózatának és állandó népességének változása, 2003–2013 (adatok forrása: TeIR)

Jelen HFS terület szempontjából kiemelendő a határ mentiség kérdésköre, mivel az Európai Unióhoz, illetve a schengeni övezethez való csatlakozással jelentősen megnőtt a nemzetközi kapcsolatok szerepe a térségben. Míg a XIX. és XX. század fordulóján az Oberwart és Szombathely közötti régió egy szervesen együtt fejlődő terület volt, addig mára jelentős fejlettségbeli különbségeknek lehetünk szemtanúi. Részben ennek hatására számottevő mértékben megnőtt az Ausztriában munkát vállaló magyarok száma az elmúlt évek során, ám ezzel egyidejűleg – lévén sok esetben napi szintű ingázókról van szó – a lakosság vásárlóerejében is javulás tapasztalható. Mindeközben a befelé irányuló gyógy- és bevásárló turizmus is érezteti pozitív gazdasági hatását a térségben, amely az átlagosnál kedvezőbb gazdasági mutatókkal párosulva képes – részben – előnnyé fordítani a megjelenő „elszívó" hatást.

Környezeti adottságok

A Szombathelyi járásban található települések a Nyugat-magyarországi-peremvidék alábbi közép- és kistájait érintik:

- Alpokalja: Vas-hegy és Kőszeghegyalja, Pinka-sík;
- Sopron-Vasi síkság: Gyöngyös-sík, Rábai teraszos sík, Rába-völgy;
- Kemeneshát: Alsó- és Felső-Kemeneshát.

Mint ismeretes, a térség Magyarország egyik legcsapadékosabb területének tekinthető, ahol évente 700-780 mm csapadék hull évente. A geomorfológiai adottságok következtében sűrű vízhálózat jött létre, amely a lefolyási viszonyokból kifolyólag nehézségeket okoz a Szombathelyi járásban. A Kőszegi-hegység déli oldalának vizeit levezető Gyöngyös által okozott árvízveszély mérséklődött a 2010-ben

átadott Abért-tó (Kőszeg-Lukácsháza-víztározó) által, azonban a fokozódó időjárási extremitások következtében továbbra is problémát jelent az ár-, illetve belvízveszély. Ezt részben mérsékelheti a tervezett dozmati víztározó, amely az Arany-patak vizének szabályozásával a szombathelyi Csónakázó-tó kontrollált vízpótlásához is hozzájárulna. Zsennyén és Rumban a Rába árhullámai jelentenek problémát, amely elsősorban a vízparti házakat és üdülőket veszélyeztetheti. Természetesen a sűrű vízhálózat egyben kiaknázatlan lehetőséget is jelenet; a **vízhez kapcsolódó szabadidős tevékenységek és a turizmus fejlesztése** jelentős mértékben javíthat az érintett települések gazdasági helyzetén.

A *4. táblázat* a HFS tervezési területének felszínborítottságát mutatja be az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) CORINE programjának keretében létrehozott adatbázis alapján. Az első pont alá tartozó mesterséges felszínek együttes aránya alacsony – alig haladja meg az öt százalékot –, ennek jelentős hányadát a települési lakóterületek jelentik. A mezőgazdasági területeken, illetve a teljes HFS térségen belül jelentős a szántóföldek aránya; a közel 55 000 hektár több, mint 64 százalékát teszik ki. Lomblevelű erdők fedik a terület 10,9 százalékát, míg a tűlevelű-, vegyes-, illetve átmeneti erdős-cserjés területek egyaránt 4-5 százalékos aránnyal vannak jelen a vizsgált térségben. A különböző típusú erdős területek mintegy 13500 ha-t tesznek ki, a térség teljes területének 24,7%-át.

Megnevezés (level 3)	Terület [ha]	Arány [%]
1.1.2. Nem összefüggő település szerkezet	2574,19	4,69
1.2.1. Ipari vagy kereskedelmi területek	55,38	0,10
1.3.1. Nyersanyag kitermelés	75,36	0,14
1.4.1. Városi zöldterületek	25,26	0,05
1.4.2. Sport- szabadidő- és üdülő területek	95,84	0,17
2.1.1. Nem öntözött szántóföldek	35193,79	64,12
2.2.1. Szőlők	461,28	0,84
2.2.2. Gyümölcsösök, bogyósok	157,29	0,29
2.3.1. Rét, legelő	1517,89	2,77
2.4.2. Komplex művelési szerkezet	333,24	0,61
2.4.3. Elsődlegesen mezőgazdasági területek jelentős természetes formációkkal	830,97	1,51
3.1.1. Lomblevelű erdők	5978,45	10,89
3.1.2. Tűlevelű erdők	2780,55	5,07
3.1.3. Vegyes erdők	2434,29	4,44
3.2.4. Átmeneti erdős-cserjés területek	2369,86	4,32
Összesen	***54883,62***	***100,00***

4. táblázat: A kijelölt HFS terület felszínborítottsága, 2012 (adatok forrása: EEA CORINE 2012/TeIR)

Vas megye hatodik Magyarország erdősültségi rangsorában, területének 29,6 százaléka van erdőterületként nyilvántartva, amely szerény, de folyamatos mértékű növekedést mutat a hivatalos statisztikákban. A Szombathelyi járásban összesen 12 775 hektár erdőterület volt regisztrálva 2013-ban, amely 2003-hoz viszonyítva 0,42 százalékos növekedést jelent. Amennyiben kizárólag a HFS tervezési területet tekintjük, az erdőterület nagysága 11 731 hektár, a növekedés üteme pedig 0,63%. NATURA 2000 terület kizárólag a tervezési térség peremén – Felsőcsatár, Vaskeresztes, Horvátlövő, Pornóapáti, Vasszilvágy, Vát, Vép, Rum, Zsennye, továbbá Meszlen és Acsád települések határában – található, míg természetvédelmi terület csak Szombathelyen van (az 1950-től védett Kámoni Arborétum területe). Az erdőterületek kiemelten fontos gazdasági és környezeti tényezők többek között az erdőgazdálkodás, valamint az aktív szabadidős tevékenységek szempontjából, így azok fenntartható és átgondolt hasznosítása jelentős gazdasági és társadalmi haszonnal járhat.

Kulturális erőforrások

A térség eseménydús és gazdag történelméből adódóan bővelkedik kulturális erőforrásokban, amely részben az épített környezet értékeit is magában foglalja. A tervezési térség templomai közül ki kell emelni a jáki román kori bencés apátsági templomot, amely a magyarországi román stílusú építészet kiemelkedő alkotása. Szintén országos hírű a Szent Mihály arkangyal tiszteletére szentelt, 13. századi román stílusú csempeszkopácsi templom, amelyben még ma is láthatók a feltáráskor előkerült középkori freskótöredékek. A HFS tervezési területének szinte minden településén található **egykori főúri kastély, vagy uradalmi központ**. Ezek felújítása, valamint új, valós igényt kielégítő funkciókkal való megtöltése jelentős potenciált hordoz magában. Jó példa erre az Új-Ebergényi kastélyszálló Vasszécsenyben, vagy a Széll-kastély Táplánszentkereszten, amely a 2013-as felújítást követően ma esküvők és egyéb rendezvények népszerű helyszíne.

Az Arany-patak mentén feltárt **újkőkori leletek** tanúsága szerint Sé község és az Arany-patak mellékének kőkori települései az újkőkori művészet egyik közép-európai központja lehettek. Ezen potenciál turisztikai célú kiaknázása jelentős lehetőséget rejt magában a környező települések számára.

Említésre méltó a **térség etnikai sokszínűsége**: a tervezési területen jelentős számú német (889 fő) és horvát (1 539 fő) nemzetiségű lakos él a 2011-es népszámlálás adatai szerint. Felsőcsatár, Horvátlövő, Narda és Szentpéterfa a magyarországi horvát közösségek központi településeinek tekinthetők, míg Pornóapáti és Vaskeresztes esetében a német nemzetiségű lakosok száma magas.[1] Kulturális szempontból kiemelt jelentőségű, hogy ezen közösségek aktívan ápolják hagyományaikat és kultúrájukat: jó példa erre a 2015-ben immár hetedik alkalommal megrendezett „Horvát nap", amely a hagyományok ápolásán túl a többnemzetiségű közösségek közötti kapcsolat erősítéséhez, javításához is hozzájárult.

A helyi közösségi élet meghatározó eseményeinek tekinthetők a falunapok, illetve egyéb rendezvények, ezek azonban – ritka kivételektől eltekintve – a helyi igények kielégítésére törekszenek. Amennyiben a kulturális rendezvényeken résztvevők számát tekintjük, a 2013-as KSH adatok szerint a Szombathelyi járás területén 330 537 fő volt a látogatók összlétszáma; ennek a forgalomnak közel 88 százaléka Szombathelyen generálódott. A térség egyik legjelentősebb – nemzetközi viszonylatban is ismert – rendezvénye a Savaria Történelmi Karnevál, amely évente több mint százezer látogatót – járási szinten a kulturális rendezvényen résztvevők harmadát – vonzza. Ha kizárólag a HFS tervezési területet tekintjük, a legtöbb résztvevőt – 13 482 fő – Gencsapátiban regisztrálták, ahol ilyen téren a legnagyobb vonzerő az évente megrendezett Gencsapáti Pünkösdi Fesztivál.

A kulturális erőforrások tekintetében – a hagyományos közösségi házakon túl – érdemes megemlíteni az **Integrált Közösségi Tereket** (IKSZT), amelyek a teleházak és az E-Magyarország sokfunkciós szolgáltatásaira alapozva jöttek létre. Ezen intézmények az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap segítségével – általában a régi épületek felújítása által – egy új, addig hiányzó funkciót adnak az adott település számára. A HFS tervezési területén Felsőcsatár és Szentpéterfa községekben működik IKSZT, amelyek összességében könyvtári, ifjúsági klub és művelődési központ szerepet töltenek be a települések kulturális életében.

[1] A térség nemzetiségi jellemzőit bővebben taglalja a helyzetelemzés demográfiai és társadalmi folyamatokkal foglalkozó fejezete.

Demográfiai és társadalmi folyamatok

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület által koordinált Helyi Akciócsoport tervezési területe 548,84 km^2, amelyen 2013-ban 32 826 fő élt, népsűrűsége 59,81 fő/km^2 volt. A népesség számáról elmondható, hogy 2000-től 2009-ig folyamatosan nőtt (a kilenc év alatt majdnem 2 000 fővel), majd 2010-től kezdődően egy erőteljes, több mint 1 000 fős népességcsökkenés következett be[2]. A térség legnagyobb lélekszámú települése Vép (3 311 fő), de Gencsapáti (2 724 fő), Ják (2 603 fő) és Táplánszentkereszt (2 563 fő) települései is meghaladják a 2 000 fős népességet. A tervezési területen három település népességszáma a 200 főt sem éri el: Zsennye (95 fő), Gyanógeregye (144 fő) és Horvátlövő (193 fő).

A térség népességszámának változásait, folyamatait egyértelműen magyarázhatjuk a szuburbanizáció jelenségével. A 2000-es évektől folyamatosan nőtt a szombathelyi agglomeráció településeinek lélekszáma, ami elsősorban a járásközpontból kiköltözött emberek volt betudható. Ennek a folyamatnak a 2009-es, 2010-es év vetett véget, amikor is a gazdasági válságnak köszönhetően a térségben élő emberek a jobb munkalehetőségek érdekében újra a városba kezdtek beköltözni.

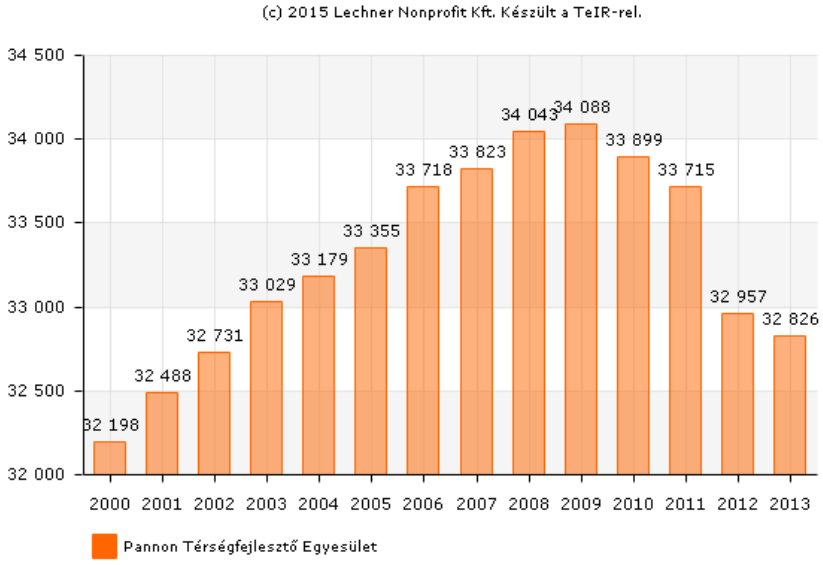

1. ábra: A tervezési térség településeinek lakónépesség száma 2000-2013 között (forrás: TeIR)

A fent említett szuburbanizációs folyamatokat a vándorlási egyenleg adatai is alátámasztják. Hasonlóan a népességszámra vonatkozó adatokhoz, 2000 és 2009 között egyértelműen pozitív értékekkel bírt a vándorlási egyenleg: értéke 14,2-4,3 ezrelék között mozgott, ezzel évről-évre bőven meghaladva a Vas megyére vonatkozó átlagértékeket. 2010-től kezdődően ez a tendencia megváltozott, évente hol pozitív, hol negatív irányba mozgott a vándorlás egyenlege, melynek értéke 1 és -6,3 ezrelék között ingadozott. Ezzel egy időben a Vas megyére vonatkoztatott vándorlási egyenleg adatai nőttek, így a megyei átlagok 2011-től kedvezőbbek, mint a HFS tervezési terület által érintett települések esetében.

[2] Ennek részben statisztikai okai vannak: a lakónépesség számát a vizsgált évet megelőző népszámlálás adataiból vezetik tovább, és 2011-től új viszonyítási alap van.

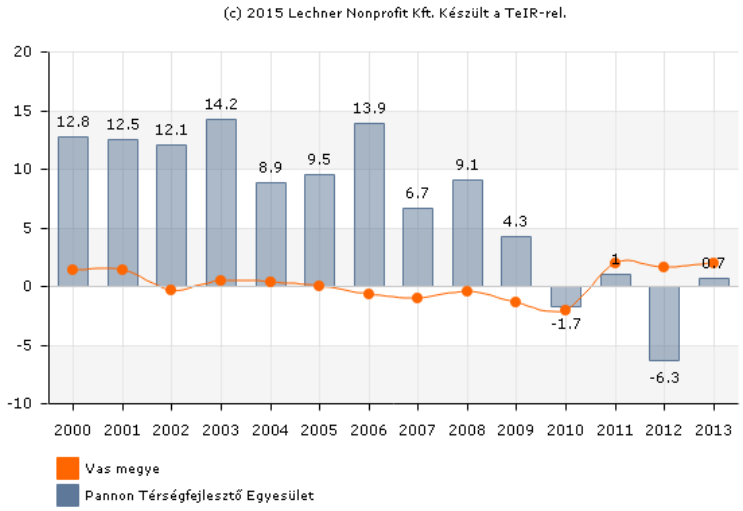

2. ábra: A tervezési terület vándorlási egyenlege 2000-2013 között (forrás: TeIR)

A térségen belül települési szinten rendkívül kiegyenlített képet mutat a vándorlási egyenleg, hiszen a 39 településből 20 esetében volt pozitív, 19 esetében pedig negatív irányú ez a demográfiai folyamat. A legnagyobb vándorlási egyenleggel Rábatöttös (45,9 ezrelék), Bozzai (43,8 ezrelék) és Kisunyom (30,1 ezrelék) rendelkezik, míg a negatív vándorlási egyenleg maximumait Zsennye (-52,6 ezrelék), Gyanógeregye (-27,8 ezrelék) és Horvátlövő (25,9 ezrelék) települései jelentik.

A HFS tervezési területén található **települések népességszámának csökkenését** a vándorlási folyamatokon kívül a természetes fogyás eredményezi. Az élveszületések és a halálozások ezer lakosra vetített különbözete -6,5 ezrelék, azaz természetes fogyás van jelen a térségben. Ennek mértéke a Vas megyei (-6 ezrelék) és a magyarországi átlagadatoknál (-3,9 ezrelék) is magasabb. Települési szinten fontos kiemelni Pornóapáti (7,6 ezrelék), Vaskeresztes (5,3 ezrelék) és Salköveskút (2,1 ezrelék) településeit, ahol a természetes szaporodás volt jellemző a 2013-as évben. A legnagyobb mértékű természetes fogyás Acsád (-29,7 ezrelék), Gyanógeregye (-20,8 ezrelék) és Táplánszentkereszt (-20,7 ezrelék) településein jelentkezett.

Az öregedési mutatóról (a száz, 14 év alatti lakosra jutó 65 éves kor feletti lakosok száma) elmondható, hogy a térségben a 2000-es évektől kezdődően folyamatosan emelkedik az értéke, 2000 és 2013 között összességében 1,1-ről 1,53-ra. Ennek az emelkedésnek a mértéke szinte teljes mértékben megegyezett a Vas megyei és az országos szintre vonatkoztatott átlagolt értékekkel, azonban abszolút értéke 2000 óta minden évben jóval kisebb a megyei és országos adatokhoz viszonyítva.

Összefoglalva a fenti jellemzőket, a térségnek ügyelnie kell a népessségszámban bekövetkezett kedvezőtlen folyamatok hatásaira (elöregedés és elvándorlás), s törekednie kell ezek mérséklésére a hosszú távú fennmaradás érdekében.

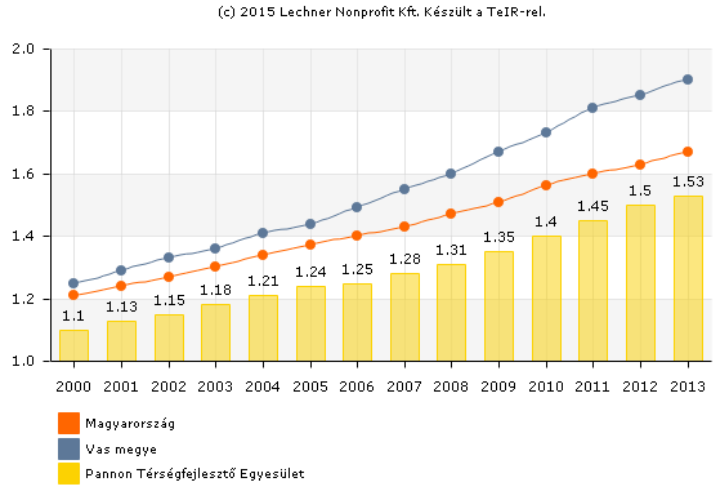

3. ábra: A tervezési területen élők öregedési mutatója 2000-2013 között (forrás: TeIR)

A térségen belül az **öregedési index** különösen magas Acsád (3,5), Narda (3,1) és Vasasszonyfa (2,8) községeiben, míg Dozmat (1), Torony, Sé és Ják (1,1) esetében alacsony.

Hazai nemzeti kisebbséghez tartozók főleg az osztrák határ közelében elhelyezkedő falvakban élnek. Jelentős részük horvát, de számos német, osztrák és vend nemzetiségű is él a járás nyugati peremén. Az érintett települések közül különösen kiemelkedik Szentpéterfa (83,1%), Horvátlövő (65,8%), Vaskeresztes (65,2%) és Narda (64,2%), de Felsőcsatár (47,9%) és Pornóapáti (46,7%) települései is jelentős nemzeti kisebbséggel rendelkeznek. A legutóbbi népszámlálás adataira hivatkozva megállapíthatjuk azt is, hogy jelen HFS tervezési területen szinte elenyésző számban élnek a cigány (romani, beás) etnikai kisebbséghez tartozó személyek, a népesség mindössze 0,7 százalékát teszik ki. Míg ez az arányszám csak kismértékben alacsonyabb a Vas megyei adatnál (1%), az országos átlaghoz (3,2%) viszonyítva már jóval nagyobb különbség mutatkozik. A cigány etnikai kisebbség területi koncentrációja tekintetében fontos kiemelni Vép városát illetve Torony községét, ugyanis a lakossághoz viszonyított számarányuk e két település esetében a legnagyobb (Vép: 4,4%, Torony: 2,3%).

Jövedelmi helyzet, iskolázottság szintje, civil élet

A lakosság jövedelmi helyzetét nehéz statisztikai adatokra támaszkodva, hiszen alapvetően sok tényezőtől függ a lakosság anyagi helyzete. Az egy lakosra jutó belföldi jövedelem tekintetében a Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térsége 2007 óta a Vas megyei (769 309 Ft/fő/év) átlagadatnál is kedvezőbb mutatókkal bír, 2013-ban 795 452 Ft/fő/év jutott egy lakosra az vizsgált területen. Az adatokat hosszabb időtávban megvizsgálva elmondható, hogy a 2000-es évektől kezdődően e statisztikai mutatónál folyamatos növekedés tapasztalható, egyedüli kivételt ez alól 2009 és 2011 közötti időszak képez, amikor is a gazdasági válság miatt stagnálás következett be.

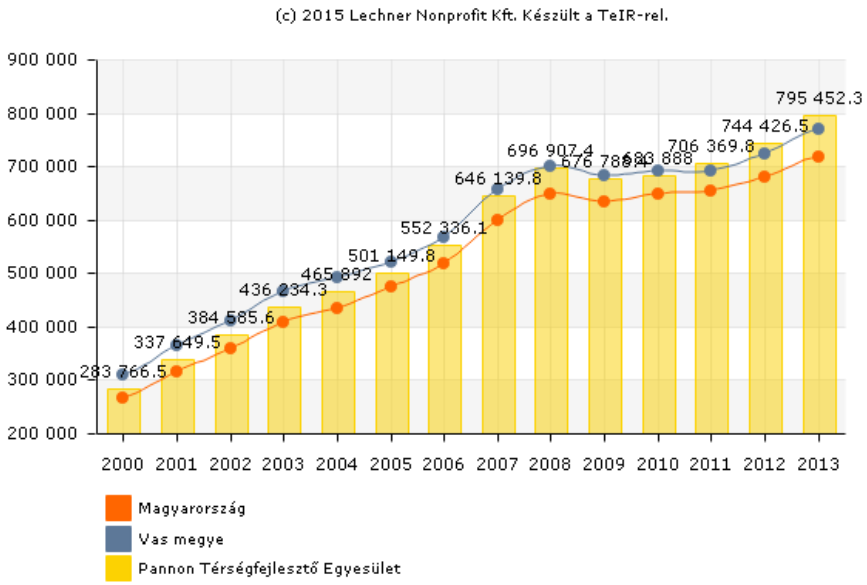

4. ábra: Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem a tervezési térségben 2000-2013 között (forrás: TeIR)

Települési szintet vizsgálva elmondható, hogy az **egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem** főleg a Szombathelyt körülölelő települések esetében a legmagasabb: Balogunyom, Gencsapáti, Söpte és Vasszécseny településein több, mint 900 000 Ft/fő/év nettó jövedelem jut egy lakosra. A nyugati, osztrák határ mentén fekvő települések, illetve a Szombathelytől távolabb eső települések esetében találkozhatunk 700 000 Ft/fő/év nettó jövedelem alatti átlagértékekkel.

A **száz főre jutó adózók** tekintetében szinte ugyanaz mondható el, mint az egy főre jutó nettó belföldi jövedelem esetében: 2007 óta a térség lakosságarányosan több adózóval bír, mint a megye átlaga. 2013-ban a tervezési területen 51,2 fő adózó jutott száz lakosra, míg Vas megyében ez a mutató 49 fő, Magyarországon pedig 44 fő volt. A mutató térbeli vizsgálata azt is elárulja, hogy a járás nyugati részén fekvő települések esetében a leginkább jellemző az adózók alacsony száma, még az 50 főt sem éri el a száz lakosra vetített értékük. A járásban e mutatót tekintve fontos kiemelni Balogunyom és Söpte településeit, ahol a lakosság majdnem 60%-a személyi jövedelemadó-fizetésre kötelezett adófizető volt a 2013-as statisztikai mutatók alapján.

Egy térség jövedelmi helyzete sok esetben szoros korrelációt mutat az **iskolai végzettséggel**, ezért javasolt megvizsgálni a Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térségében élő népességet a legmagasabb iskolai végzettségük alapján. A legfeljebb általános iskola 8. osztályát végzett lakosok aránya a 7 éves és idősebbek között a vizsgált térségben 27,8% volt a 2011-es népszámlálás adatai alapján. Ez mind a Vas megyei (26,6%), mind pedig az országos átlagot (25%) felülmúlta. Arányaiban a legtöbb olyan lakossal, akik legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel bírnak, a Szombathelyi járás északkeleti és délkeleti részén fekvő települései rendelkeznek (34-38% közötti értékek). A szombathelyi agglomerációt alkotó települések (Torony, Sé, Dozmat, Gencsapáti, Perenye) esetében azonban alacsonynak tekinthető a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, amely a fiatalabb, magasabb iskolázottsági szinttel rendelkező generációk letelepedésének köszönhető elsősorban.

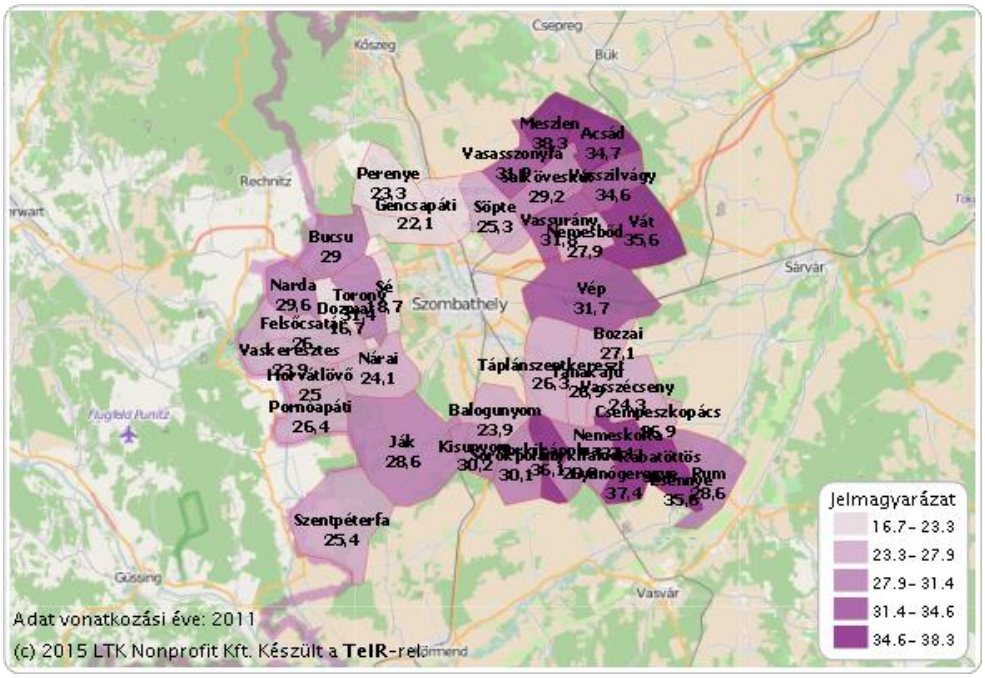

2. térkép: A tervezési területen élők közül legfeljebb általános iskola 8. osztályát végzett 7 éves és idősebbek aránya (%, forrás: TeIR)

A felsőfokú végzettségű 25 éves és idősebb népesség arányának tekintetében a Pannon Térségfejlesztési Egyesülethez tartozó tervezési terület átlagadata (13,4%) kisebb mértékben ugyan, de elmarad a Vas megyei (15,2%) átlagtól, míg az országos átlag (19%) már jóval magasabb értéket mutat. A legmagasabb iskolai végzettség jellemzően a szombathelyi agglomerációt alkotó és a 87-es számú főút mellett elhelyezkedő települések esetében van jelen, míg a járás északkeleti, délkeleti részén elhelyezkedő településeken a legkisebb az arányuk. Torony településén a legnagyobb a felsőfokú végzettségűek aránya (27,8%), míg Nemeskolta népességének mindössze 4,3%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel.

A 2011-ben elvégzett népszámlálásnak köszönhetően számos olyan statisztikai adatot érhetünk el, ami a térség népességének jövedelmi helyzetét mutatja be. Az egyik ilyen mutató a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak (15-59 éves) aránya. Az országos, a megyei és a vizsgált HFS tervezési terület átlagolt adatai között elenyésző különbség figyelhető meg: Magyarországon az aktív korúak 33%-a, míg a Pannon Térségfejlesztő Egyesület térségének 32%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel (míg a Vas megyében élő aktív korúak 32,3%-ról mondható el ugyanez). A legmagasabb arányban a járás nyugati, illetve keleti peremén található településeken élnek a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező, 15-59 éves korcsoportba tartozó lakosok.

Jövedelmi szempontok alapján különösen veszélyeztetett célcsoportnak tekinthető a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező, illetve rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korú lakosok. E tekintetben a Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési területe mind az országos (9,4%), mind pedig a Vas megyei átlagnál (8,2%) kedvezőbb mutatóval bír, hiszen 2011-ben az aktív korúak csak 8%-a tartozott ebbe a népességkategóriába. A mutató térbeli vizsgálata esetében fontos kiemelni azt, hogy szinte kivétel nélkül a térség **keleti** (kiváltképp az **északkeleti**) részén helyezkednek el azok a települések, ahol átlagon felüli a vizsgált mutató.

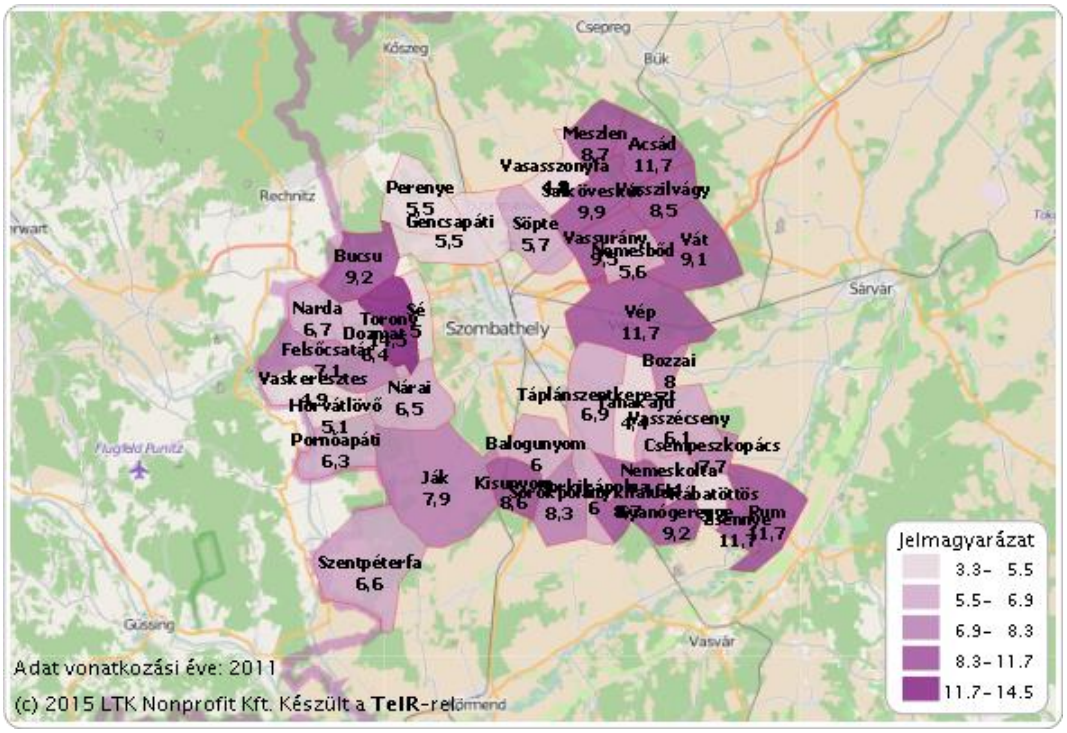

3. térkép: A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak aránya a HFS tervezési területen (%, forrás: TeIR)

Bizonyos értelemben véve a **száz lakosra jutó személygépkocsik száma** is olyan statisztikai mutató, amely a térség lakosságának „jólétét", társadalmi és jövedelmi helyzetéről árulkodhat. A 2013-as adatok alapján elmondható, hogy a Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési területén nagyobb a személygépkocsik számának a lakosságszámhoz viszonyított aránya (36,4 db), mint a Vas megyei (34,9 db) vagy a magyarországi átlag (30,8 db). Érdekes, hogy 2000-es év adatához képest majdnem kétszeresére nőtt a személyautók 100 lakoshoz viszonyított aránya a térségben, amely az erőteljes motorizációs hatásnak tudható be elsősorban. További érdekes tényként lehet megállapítani azt is, hogy míg a 2000-es években a megyei és az országos átlaghoz viszonyítva is kisebb arányú volt a személyautók jelenléte a térségben, addig 2012-től kezdődően már megfordult a tendencia, és mindkét területi egység átlagolt adatait felülmúlja a vizsgált térség mutatója.

A fentieket összefoglalva elmondható, hogy a térség gazdasági fejlettségi szintje és életszínvonala a megyeközpont közelében magasabb, míg attól távolodva egyre csökken, bizonyos értékeket tekintve a megyei és az országos átlag alá is csúszik. A szakképzett munkaerő átlag alatti szintje azt is mutatja, hogy a magasan képzett emberek elhagyják a térséget.

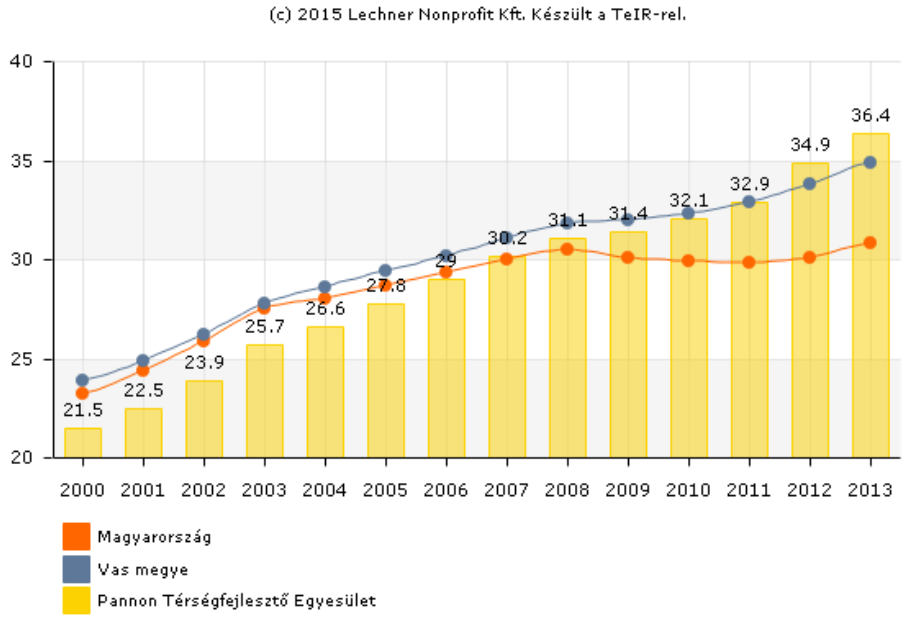

5. ábra: A 100 lakosra jutó személygépkocsik száma a tervezési területen 2000-2013 között (forrás: TeIR)

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térségének **civil- és társadalmi életét** statisztikai szempontból leginkább a non-profit szervezetek ezer lakosra jutó számával lehet ismertetni. E mutató alapján megállapíthatjuk, hogy a civil szerveződések ezer főre vetített száma (7,5 db) elmarad mind a megyei (12,8 db), mind pedig az országos adatoktól (12,6 db). Viszont nagyon sok olyan helyi, aktív közösség munkálkodik, melyek nem regisztrált civil szervezetek. A helyi közösségek önszerveződő munkájára építhetünk a térségben.

A térségén élők szinte teljes biztonságban érezhetik magukat, legalábbis a regisztrált bűncselekmények ezer lakosra vetített száma alapján: 2013-as adatokra hivatkozva Magyarországon ez a szám 3 805 db, Vas megyében 2 502 db, míg a vizsgált térségben mindössze 1 255 db volt, továbbá az elmúlt mintegy tíz évben kismértékű csökkenés is jelentkezett.

Közszolgáltatások

A HFS tervezési területen 2012 óta üzemel **bölcsőde**, 2011-ig a térség egyetlen településén sem volt elérhető ilyen jellegű szolgáltatás. 2012-ben Vasszécsenyben megnyílt a Tündérország Bölcsőde, kezdetben 20 férőhellyel, amely 2013-ra 26-ra bővült. Az intézmény kihasználtsága azonban korántsem optimális, hiszen 2014-ben összesen 11 gyermeket írattak be a szülők a bölcsődébe. A statisztika azonban azt mutatja, hogy igény jelentkezne a szolgáltatásra, hiszen egy működő bölcsődei férőhelyre 17,5 0 és 2 éves közti gyermek jut. Ez a szám pedig több, mint duplája az országos (7,1 gyermek) és a Vas megyei (7,2 gyermek) átlagnak. Ennek alapján elmondható, hogy a 3 év alatti gyermekekről vagy a családjuk gondoskodik, vagy pedig a szülők munkahelyéhez közel (elsősorban Szombathelyen) kapnak elhelyezést.

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térségében megtalálható 39 település közül 21 rendelkezik **óvodával**. 2013-as adatok alapján összességében 1 151 férőhellyel rendelkeztek a térség óvodái, tehát egy óvoda átlagos férőhelye 54,8 fős volt. A legnagyobb férőhellyel Ják (150 db), míg a

legkevesebb férőhellyel a Bozzai óvoda (15 db) rendelkezett. Egy óvodai férőhelyre 0,82 3-5 éves gyermek jut, tehát az óvodai férőhely-kapacitás csupán kismértékben nagyobb a kelleténél.

Általános iskolai feladatellátási hely 2013-ban 14 településen működött. Átlagos létszámukat tekintve legtöbb diák a jáki iskola (259 fő), míg a legkevesebb a vassurányi iskola (15 fő) padját koptatta, a térség általános iskoláiba pedig átlagosan 106,7 fő járt. Ez jelentős mértékben kisebb mind a Vas megyei (162,4 fő), mind pedig az országos átlag (207,4 fő) mutatóinál. 2013-ban az általános iskolai tanulók száma 1 814 főt tett ki, amely majdnem 1 000 diákkal kevesebb, mint a 2001-es évben, amikor még 2 603 fő járt a térség általános iskoláiba tanulni. Ez a folyamatos és állandó csökkenés a diákok számában természetesen több okra is visszavezethető, melyek közül kiemelendő az amúgy is csökkenő gyerekszám, illetve az a folyamat, hogy a szülők a nagyobb városok általános iskoláiba járatják a gyermekeiket (jelen esetben Szombathely elszívó ereje érvényesül főképp).

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési területén napjainkban egy **középiskola** működik, Vép településén, a Földművelésügyi Minisztérium Dunántúli Agrár-szakképző Vépi Középiskolája, Mezőgazdasági Szakképző Iskolája és Kollégiuma, ahol 2013-ban 126 diák végezte tanulmányait. Érdekességképpen megemlíthető, hogy a 2010-es évben 223 tanulóval rendelkezett az iskola, a csökkenés nagyrészt ugyanazokra a folyamatokra vezethető vissza, mint az általános iskola diákszámának csökkenése esetében.

A fentieket összefoglalva a térség kiürülésének veszélye a 18 év alattiak, azaz gyermekek és fiatalkorúak térségen kívüli ingázása kapcsán is fokozódik.

Háziorvosi rendelés 2013-ban 15 település esetében volt elérhető, melyek közül kiemelendő Gencsapáti és Vép, ahol gyermekorvosi szolgálat is működött. Lakosságarányt is figyelembe véve elmondható, hogy az orvosok számára kihívást jelent a térség, hiszen egy háziorvosra/házi gyermekorvosra 1 823,7 fő jut, ami jóval nagyobb, mint az országos (1556,7 fő) és a Vas megyei átlag (1480,1 fő). Ez különösen nagy probléma abból a szempontból, hogy egyre nő az inaktív csoport létszáma, akiknek nincs módjuk a térségen kívül egészségügyi ellátást keresni.

A **helyi területi védőnői hálózat**, megfelelő működés esetén sok támogatást tud nyújtani a (kis)gyermekes családok számára, e tekintetben a megyei és országos átlaghoz képest közepes helyzet alakult ki a térségben. Egy védőnőre a vizsgált településeken 272 gyermek (azaz 0-14 év közötti lakos) jut, míg Vas megyében 234, ugyanakkor az országos átlag 295 gyermek (2014-es KSH adat). Szombathelyen a védőnők átlagosan 250 gyermeket látnak el, és tudva azt, hogy sok helyi lakos a megyeszékhelyen intézi a hivatalos ügyeit, melykörbe a háziorvosi, gyermekorvosi és védőnői ellátás is beletartozhat, különös jelentőséggel bír a szignifikáns különbség a város javára.

A térség gazdasága

A tervezési térség gazdasági helyzetképe esetében nehéz elvonatkoztatni Szombathely városától, hiszen Vas megye kulturális és gazdasági központja és az azt övező környező települések ezer szállal kötődnek egymáshoz gazdasági értelemben is. Ez a szoros kölcsönhatás azt is eredményezi, hogy bármi olyan változás, ami Szombathely gazdasági életében jelentkezik, azonnal továbbgyűrűződő hatásokat gerjeszt a város környéki településeken is. A tervezési térség közvetlen munkaerő-vonzó képessége alapvetően gyenge a Szombathelyhez való közeli fekvés miatt.

A **gazdaság szerkezetére** vonatkozóan a 2011-es évszámlálás adataira hivatkozhatunk, mint legbiztosabb forrás. A működő vállalkozások majdnem 6%-a a mezőgazdasági, 16%-a az ipar-, építőipar, míg 78%-a a szolgáltatás gazdasági ágban tevékenykedik, tehát a Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési területén a meghatározó gazdasági ágnak a szolgáltatást lehet megnevezni. Annak ellenére, hogy Szombathely számára alapvető fontossággal bír az ipar, mint gazdasági ág, a hozzá kapcsolódó és szorosan együttműködő beszállítói rendszerek kialakítása, illetve megerősítése mindeddig kevés eredménnyel járt. Ennek főbb okai többek közt a potenciális beszállítók magas termelési költségei, a nem kielégítő minőség, vagy a multinacionális vállalatok globális beszállítói politikájának érvényesülése volt. A térségben a járműiparhoz és gépiparhoz köthető beszállítói és szolgáltatói kapacitások ugyanakkor jelentősen fejlődhetnek a Nyugat-Pannon Járműipari és Mechatronikai Központ[3] létrejöttének köszönhetően.

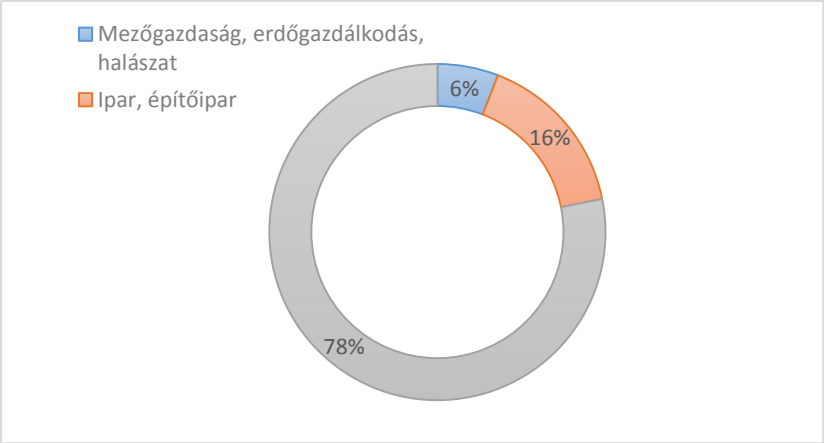

6. ábra: A működő vállalkozások megoszlása a gazdasági ágazatokban (forrás: TeIR)

Eltérő képet kapunk azonban, ha a térség lakosságára viszonyított **foglalkoztatottsági szerkezetet** vizsgáljuk meg. A szolgáltatásban dolgozók részaránya a legmagasabb (54%), ugyanakkor magas az ipar részaránya is (40%), míg a mezőgazdaságban dolgozók szinte elenyésző arányban (6%) élnek a Szombathely környéki településeken. Ennek elsődleges oka az, hogy a lakosok jelentős része ingázik a lakhelye, valamint a nagyobb, szombathelyi ipari üzemek között.

A **vállalkozás-sűrűségről** tradicionálisan elmondható, hogy a térségben ezer emberre kevesebb regisztrált vállalkozás jut, mint Vas megye és az országos átlag egészére vonatkoztatott átlagérték. A mutatóban tapasztalható ugyan 2007 óta fokozatos emelkedés, ugyanakkor ennek mértéke nem haladja meg az országos és a megyei mutatók esetében tapasztalt növekedést, így továbbra is jelentős különbségek mutatkoznak a különböző területi szintek esetében.

[3] Négy Nyugat-Dunántúli nagyváros (Szombathely, Szentgotthárd, Zalaegerszeg, Nagykanizsa) között létrejött autóipari együttműködés

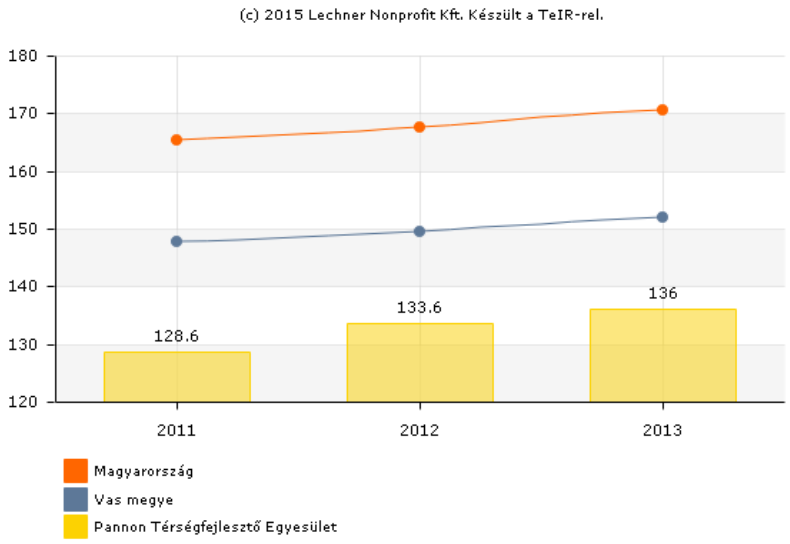

7. ábra: A regisztrált vállalkozások száma ezer lakosra 2011-2013 között (forrás: TeIR)

A vállalkozás-sűrűség tekintetében különösebb térbeli sajátosságot nem lehet kiemelni. 100 vállalkozás/ezer ember alatti mutatóval négy település rendelkezik[4], míg a lakosság számához viszonyítva Sorkikápolna (243,7 db) és Meszlen (283 db) településein található a legtöbb regisztrált vállalkozás.

Annak ellenére, hogy a regisztrált vállalkozások ezer főre vetített értéke évről évre magasabb, a működő vállalkozások (amely cégek az adott évben adóbevallást nyújtottak be) ezer főre vetített értéke csökkenő tendenciát mutat. A 2012-es adatok alapján A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térségében ezer lakosra 49,2 db vállalkozás jutott, ami a Vas megyei (58,5 db) és az országos átlagtól (65,1 db) is jelentősen elmarad. Dozmat és Sé településein a legnagyobb a működő vállalkozások sűrűsége a lakosság arányához viszonyítva: előbbi településen 102,2 db, míg utóbbi község esetében 88,8 db működő vállalkozás jut ezer lakosra. Zsennye (20,4 db), Sorokpolány (22,7 db) illetve Nemeskolta (22,8 db) települései esetében a legkisebb a vizsgált mutató arányszáma a térségben.

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési területén jellemzően kis- és középvállalkozások működnek. A Központi Statisztikai Hivatal 2013-as adatai alapján a regisztrált vállalkozások több mint kétharmada, 68%-a tartozik az 1-9 fős létszámmal rendelkező vállalkozások közé. A 0 és ismeretlen fős vállalkozások száma is viszonylag jelentős, 10 főnél több foglalkoztatottal pedig mindösszesen 76 vállalkozás rendelkezik.

[4] Kisunyom: 50,9 db, Sorokpolány: 85,1 db, Vassurány: 88 db, Pornóapáti: 96,2 db

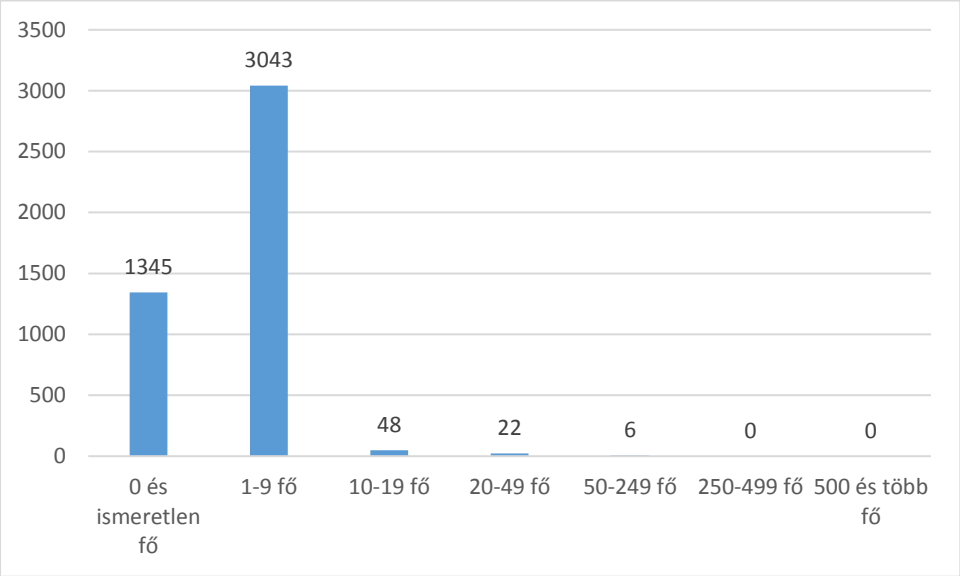

8. ábra: Regisztrált vállalkozások száma a foglalkoztatottak létszámát figyelembe véve (forrás: TeIR)

A térség legnagyobb létszámú vállalkozásai közé tartozik például a MAM Hungária Kft. (Vaskeresztes, műanyag és gumi alapú bébi termékek gyártása), a Csercsics Faipari Kft. (Torony), a SAB Kft. (Vép, vasszerkezeti üzem) és a Galambos Trans Kft. (Vép, áruszállítás, logisztika).

Az egy lakosra jutó **bruttó hozzáadott érték** tekintetében jelentős elmaradás tapasztalható mind a Vas megyei, mind pedig az országos területi szintre vetített átlagértékektől. Jelen HFS tervezési területen a 2013-as évben a társasági adóbevallásra kötelezett vállalkozások bruttó hozzáadott értéke egy főre 412 100 Ft/fő/év volt megközelítőleg, míg ugyanez az adat Vas megyére vonatkoztatva eléri a 1 384 000 Ft/fő/év értéket; mindeközben a magyarországi átlagérték 2 038 600 Ft/fő/év. E statisztikai adat tekintetében a legjobb mutatókkal Vép (1 484 200 Ft/fő/év), Acsád (1 637 100 Ft/fő/év) és Dozmat (2 500 000 Ft/fő/év) rendelkezik, míg Vasasszonyfa (1 600 Ft/fő/év), Pornóapáti (9 100 Ft/fő/év) és Sorokpolány (44 100 Ft/fő/év) értékei a legalacsonyabbak.[5]

Az Egyesület területén tevékenykedő **helyi termék-előállítók**at a Pannon Helyi Termék Klaszter fogja össze. A településeken állandó jelleggel nem működik helyi termelői piac, csak alkalmi vásárokon tudják értékesíteni termékeiket a termelők. A járásközpontban, Szombathelyen viszont már 2014 márciusa óta működik helyi termelői piac (minden héten csütörtökön). A piac látogatottsága jónak mondható (200-500 fő/alkalom), népszerű a helyi és térségi lakosok körében. A szezontól függően 15-20 termelő kínálja itt termékeit. A vásárlókat elsősorban a hagyományos ízek, a piaci hangulat és a minőségi, kézműves termékek vonzzák. Megfigyelhető, hogy nemcsak térségi, de országos szinten is egyre nő a kereslet ezen áruféleségek iránt. A helyben előállított élelmiszerek iránt látható, hogy nő a kereslet, a fogyasztói tudatosság szintje folyamatosan emelkedik. **A piacok részesedése a napi fogyasztási cikkek kereskedelméből évek óta 5 % körül mozog**, ez is mutatja, hogy a fogyasztók elkötelezettek a piaci vásárlási forma iránt. Egyre több gazdálkodó dönt úgy, hogy nem csupán alapterméket állít elő, hanem az általa megtermelt élelmiszert fel is dolgozza. Így magasabb hozzáadott értéket tud teremteni.

[5] A TeIR Leader Helyi Fejlesztési Stratégiák tervezését támogató alkalmazás moduljában hiányos adatszolgáltatás lépett fel, ugyanis 4 település esetében nem állt rendelkezésre adat: Horvátlövő, Bozzai, Zsennye és Rábatöttös.

Összegezve a fentieket, a térségre jellemző a kevés működő vállalkozás, elsősorban kis létszámot foglalkoztatnak és a szolgáltató szektorban tevékenykednek, átlag alatti eredményt produkálva. A térségben élő alkalmazottak bevételeit jelentő cégek a térségen kívül működnek, elsősorban ipari vállalkozások. A térségben és országosan is növekszik a kereslet a helyi termékek iránt.

A térség **turisztikai életének megismerése** érdekében a kereskedelmi- és a falusi szálláshelyek jellemző tulajdonságait mutatjuk be: a férőhelyek számát, a vendégéjszakák számát, a külföldi vendégek részarányát illetve a szálláshelyeken eltöltött átlagos tartózkodási időt.

A kereskedelmi szálláshelyek szálláshelyeinek száma 2013-ban 112 db-ot tett ki, nagyságrendileg ez az adat már 2007 óta jellemzi a térséget. A 112 férőhely túlnyomó többsége Vasszécsenyben (77 db), kisebb része pedig Toronyban (35 db) található meg. A vendégéjszakák száma esetében évről-évre változatos képet kapunk: 2008-ban 2 932 db, 2010-ben 486 db vendégéjszakát regisztráltak, míg legutóbb, 2013-ban 1 131 db-ot. Ebből 867 db volt Vasszécsenyben, a maradék 264 pedig Torony községében. A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térségét nem lehet a külföldi vendégek kedvelt üdülőhelyének nevezni, hiszen a vendégéjszakák csak 4,2%-át teszik ki a más országból érkező turisták (ami jelentősen elmarad a Vas megyei 54%-től és az országos 52%-tól). Toronyban a vendégéjszakák 12,3%-át külföldiek töltötték el, míg a vasszécsenyi kastélyszállóban csak a hazai látogatók éjszakáztak. A térség kereskedelmi szálláshelyein átlagosan 2,1 napot töltöttek a látogatók (Toronyban 3,1 nap, Vasszécsenyben 1,8 nap), ami kevesebb, mint a magyarországi (2,6 nap) és a Vas megyei átlag (3,2 nap).

Statisztikai mutató (2013-as évre vonatkozóan)	***Kereskedelmi szálláshelyek***	***Falusi szálláshelyek***
Férőhelyek száma	*112 db*	*94 db*
Vendégéjszakák száma	*1 131 db*	*1 201 db*
Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma	*4,2%*	*3,3%*
Átlagos tartózkodási idő	*2,1 nap*	*3,4 nap*

5. táblázat: A tervezési térség turisztikai mutatói 2013-ban (forrás: TeIR)

Ahogy azt a táblázatban is láthatjuk, néhány különbség megfigyelhető a kereskedelmi szálláshelyek és a falusi szálláshelyek adatai között. A kevesebb férőhellyel rendelkező falusi szálláshelyeken nagyobb az átlagos tartózkodási idő, ami magasabb vendégéjszaka számot is eredményez. A külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma csak az összes vendégéjszaka 3,3%-át teszi ki. A Pannon Térségfejlesztő Egyesület működési területén összesen 10 település rendelkezik falusi szálláshellyel (Gencsapáti, Torony, Dozmat, Szentpéterfa, Sorkikápolna, Táplánszentkereszt, Gyanógeregye, Rábatöttös, Rum, Zsennye), melyek közül Szentpéterfán található a legnagyobb (18 db), míg Torony és Dozmat településén a legkisebb kapacitással rendelkező szálláshely. A legtöbb vendégéjszaka-számmal Táplánszentkereszt (760 db) és Gencsapáti (307 db) szálláshelyei rendelkeznek. A külföldiek által eltöltött vendégéjszakák aránya Szentpéterfa esetében a legmagasabb (32,8%).

Összefoglalva látható, hogy a térséget felkereső vendégek kevés számú szálláshely lehetőséget találnak, és kevés időt töltenek itt. Az elsősorban belföldi turisták inkább a falusi szálláshelyek iránt érdeklődnek, s körükben a tartózkodási idő is magasabb, mint a kereskedelmi szállások vendégei körében. Erre a jelenségre alapozva fontos a falvak értékeinek bemutatása, és a vonzerők megfelelő menedzselése.

Munkanélküliség, foglalkoztatottság

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térsége a munkanélküliség szempontjából kedvező helyzetben van, hiszen a Nyugat-dunántúli régióban az egyik legalacsonyabb az álláskeresők aránya. A térség helyzete a megyei átlaghoz képest is kedvező, ami elsősorban Szombathely közelségének köszönhető, hiszen a megyeközpont munkaerő-elszívó képessége jelentős a térségben.

A regisztrált munkanélküliek száma a térségben nem éri el az 1 000 főt, 2013-as adatok alapján 708 fő nem rendelkezett munkahellyel, legutóbb ennél kevesebb regisztrált álláskereső csak 2001-ben volt. Természetesen a 2007-ben kezdődő gazdasági válság a térségben is éreztette hatását, 2009-ben több mint 1 500 munkanélküli személy élt a térségben.

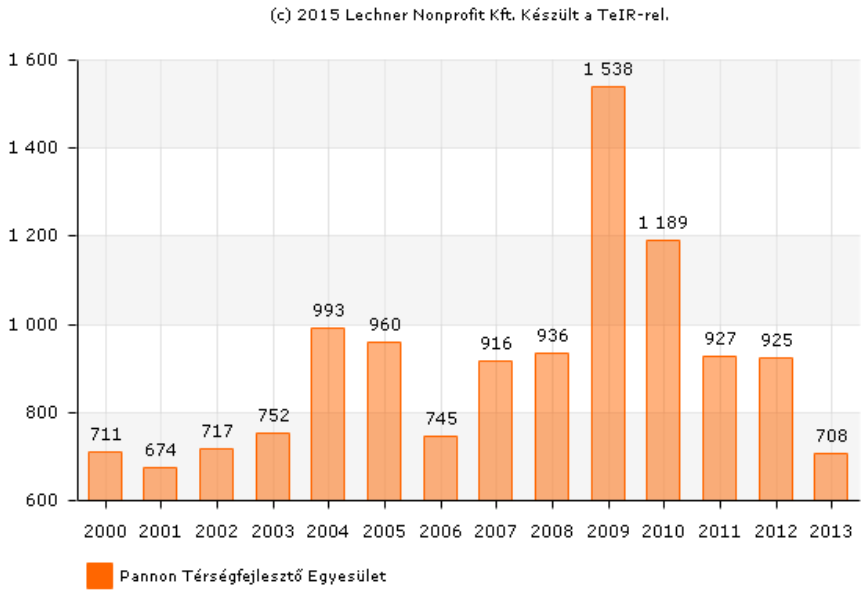

9. ábra: A regisztrált munkanélküliek száma a Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési területén (forrás: TeIR)

A **munkanélküliségi ráta** a regisztrált munkanélküliek száma száz 15-59 éves állandó lakosra arányát mutatja be. 2013-ban ez a mutató 3,1%-ot tett ki, mely kedvezőbb a megyei (3,8%) és az országos átlagnál is (6,3%). A legnagyobb arányú munkanélküliség a térség belső perifériáján elhelyezkedő (főképp a déli részén) településein észlelhető, míg legalacsonyabb a tervezési térség északi települései között tapasztalható.

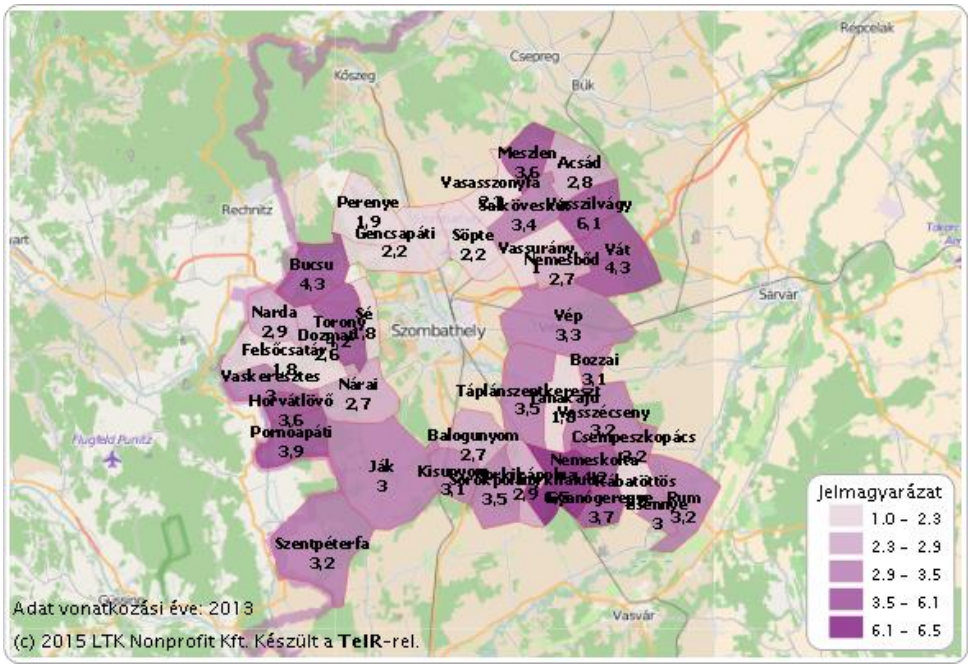

4. térkép: A tervezési terület településeinek munkanélküliségi rátája (forrás: TeIR)

A települési szinten a legjobb adatokkal Vassurány (1%), Tanakajd, Felsőcsatár és Sé rendelkezik (1,8%), míg Sorkifalud (6,5%) és Vasszilvágy (6,1%) községeiben a térségi átlaghoz képest jelentős mértékű (az országos átlaggal körülbelül megegyező) a munkanélküliek népességszámhoz viszonyított aránya.

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térségében élő munkanélküliek több mint egyharmada tartós álláskereső volt 2013-ban, ami azt jelenti, hogy legalább 180 napnál hosszabb ideje regisztrált munkanélkülinek számít. Ugyanez a mutató 2009 és 2010 közötti években az 50%-ot is meghaladta. Ez az arány azonban jóval kedvezőbb, mint az országos átlag, ugyanis Magyarországon 2013-ban az álláskeresők majdnem fele tartós álláskereső volt. Vas megyében ugyan alacsonyabb a tartós munkanélküliek aránya (44,9%), mint az országos átlag, ugyanakkor magasabb, mint a vizsgált térség esetében.

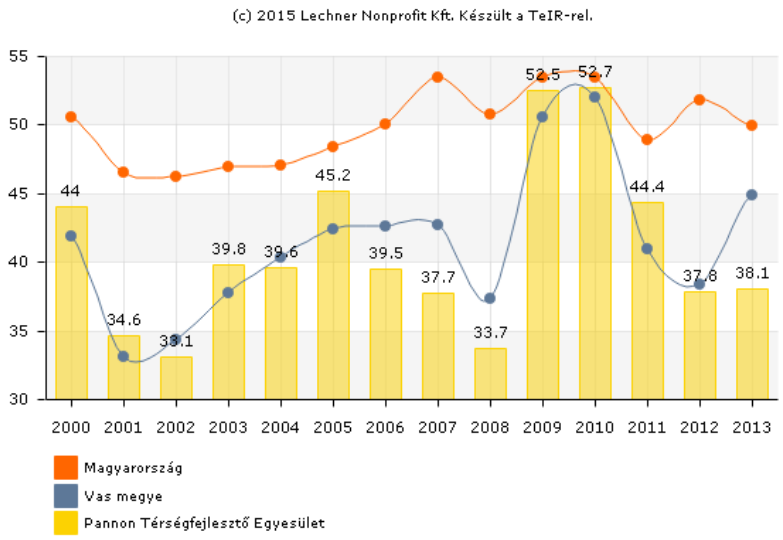

10. ábra: A tartós munkanélküliek aránya az összes munkanélküli százalékában a Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térségében (forrás: TeIR)

A települési szintet vizsgálva fontos kiemelni Zsennyét, ahol az összes munkanélküli a tartós munkanélküliek közé tartozik, továbbá Dozmat (75%) és Bozzai (71,4%) településein is rendkívül magas a tartós munkanélküliek aránya. Horvátlövő és Vaskeresztes településein nincs olyan álláskereső, aki 180 napnál régebben regisztrált volna.

A nyilvántartott álláskeresők közel egyharmada (32,7%) rendelkezett legfeljebb általános iskolai végzettséggel. Ez a mutató csak kismértékben kedvezőbb, mint a Vas megyei átlag (34%), de a magyarországi értéknél (39,7%) már jelentősen előnyösebb a térség vonatkozó adatsora. Legnagyobb arányban Meszlen (62,5%), Sorokpolány (60,9%) és Torony (55,7%) településein élnek alacsony végzettséggel rendelkező munkanélküliek, míg Horvátlövő, Zsennye és Pornóapáti településein 2013-ban nem élt senki, aki a munkanélküliek e csoportjába tartozott volna.

A **fiatalok munkanélkülisége** napjaink Európájának egyik legnagyobb munkaerőpiaci problémái közé tartozik. Magyarországon ez a problematika még nem jelentkezett jelentősebb mértékben, hiszen 2013-ban a regisztrált munkanélküliek csak 16,4%-a volt 25 évnél fiatalabb. A Pannon Térségfejlesztő Egyesület tervezési térségében ez az arányszám valamivel magasabb (18,6%), amely a Vas megyei átlagnál is magasabb (16,9%). A fiatalok munkanélküliségének területi eloszlása alapján jól látszik, hogy míg a Szombathelytől távolabb elhelyezkedő településeken alig jellemző a jelenség (Meszlen, Vasasszonyfa, Acsád, Perenye, Narda, Vaskeresztes, Horvátlövő, Gyanógeregye, Zsennye 0%), addig a városhoz közeli, agglomerációnak tekinthető településeken magas a fiatal álláskeresők összes álláskeresőhöz viszonyított aránya (pl. Salköveskút, Vassurány 33-33%).

A HFS tervezési térségben **foglalkoztatottság szintje** a 2011-es adatok alapján 63,6%-os volt, ami azt jelenti, hogy a 15-64 éves korosztály csaknem kétharmada jövedelmet biztosító munkát végzett. Ez a mutató kedvezőbb a Vas megyei (62,8%) és az országos átlag (57,9%) adataihoz képest. Fontos azt is megemlíteni, hogy a foglalkoztatottak majdnem 80%-a napi ingázónak számít, az ingázás iránya pedig egyértelműen Szombathely felé koncentrálódik. Ez több, mint a duplája az országos átlagnak (~36%), de a megyei átlagnál (~44%) is több, mint 30%-kal nagyobb.

Foglalkoztatottság aránya	***2001***	***2011***
Pannon Térségfejlesztő Egyesület	*62,1%*	*63,6%*
Vas megye	*62,6%*	*62,8%*
Magyarország	*53%*	*57,9%*

6. táblázat: A foglalkoztatottsági ráta változása a különböző területi egységek esetében 2001-2011 között (forrás: TeIR)

A fentiek alapján elmondható, hogy a térség kedvező fekvése mellett ügyelni kell arra, hogy helyben is teremtődjön megfelelő számú munkahely, amely lehetőséget biztosít az alacsonyabb képzettségű és hosszabb ideig inaktív rétegeknek is állásszerzésre. A fiatalkorúak esetében ez különösen fontos, mivel ők a legmobilabb népcsoport, és a gazdaságilag fejlettebb szomszéd közelsége komoly vonzerőt jelent a számukra.

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület akcióterületén korábban működő Vasi Őrtorony Közhasznú Egyesülethez 82 település tartozott, ezzel a régióban az egyik legnagyobb forrásokkal rendelkező helyi akciócsoportként (a továbbiakban HACS) működött az elmúlt időszakban. Az egyesülethez összesen 568 pályázat került benyújtásra és feldolgozásra a teljes időszak alatt. Ebből 346 db pályázat kapott támogatási határozatot, a lekötésre kerülő forrás összege 3,5 milliárd forint volt. A szférák közötti megoszlás a következő szerint alakult: közszféra: 600 millió Ft, civil szféra: 1,2 milliárd Ft, vállalkozások: 1,6 milliárd Ft. A legnagyobb pályázati aktivitás a Szombathelyi járást jellemezte, amely a források közel felét kötötte le, a másik felén két járás (Körmendi és Vasvári járás) települései osztoztak.

Az önkormányzatok és civil szervezetek részéről a legnagyobb érdeklődés a III. tengely forrásai iránt – elsősorban a falufejlesztési jogcím esetében – mutatkozott. Az egyházak kisebb arányban vettek részt a falufejlesztésben, mivel esetükben a fő cél a templomok felújítása volt, ám ezen a jogcímen kizárólag nem védett épületek pályázatai indulhattak támogatásért. A vidéki örökség megőrzése jogcím esetében már az egyház szerepe volt jelentősebb, és csak kis számban vettek részt önkormányzatok, illetve civil szervezetek. A turisztika jogcímen minden kedvezményezett részvételére lehetőség nyílt: itt főleg vállalkozások pályáztak, az önkormányzat, civil és egyházi szféra részvétele csak néhány pályázat erejéig jelent meg. A területi megoszlás tekintetében jónak nevezhető a pályázatok benyújtása, az Akciócsoport 82 településéről 72 településről adtak be pályázatot a III. tengely valamely jogcímére. A legnagyobb aktivitás a Szombathelyi járást jellemezte, amely a források közel felét kötötte le.

Az EMVA IV. tengely esetében a három támogatási időszakban összesen 259 darab pályázat került benyújtásra, melyből összesen 174 db került támogatásra. A legnagyobb érdeklődés a kiírások iránt a civil szervezetek részéről mutatkozott, akik a három körben összesen 105 darab pályázatott nyújtottak be. A vállalkozásoktól 75 pályázat érkezett be, míg az önkormányzatoknál összesen 70 darab került benyújtásra. Összességében a megvalósult projektek alapján jól látható, hogy a közösségépítés és az életminőség javulás terén érték el a legtöbb eredményt. Ezek vonatkozásában a legfontosabb térségi hatás a közösségi élet újraéledése; a projektek megvalósításában helyiek vettek részt, a kulturális kínálati program bővült, amivel a települések és a térség turisztikai potenciálja növekedett.

Amikor lehetett, az akciócsoport – az Irányító Hatóság (továbbiakban IH) által engedélyezett mértékben – élt a forrásátcsoportosítás lehetőségével. Jelentősebb átcsoportosításra, illetve többletforrás lehívására az utolsó körben volt lehetőség, pedig a korábbi körökben is csak egy kisebb számú pályázó került ki a forráshiányos pályázók közül. A 45%-os gazdaságfejlesztési arány megtartása nehéznek bizonyult, ezért sem volt lehetőség nagyobb forrásátcsoportosításra, mivel a falufejlesztés és vidéki örökség megőrzése jogcímek rendkívül népszerűek voltak, és az utóbbi jogcímre kevés nagyméretű pályázat került benyújtásra. A mikrovállalkozás fejlesztés és turisztika jogcímek esetében minden pályázat támogatásra került, ám az adott időszakra képzett keret nem került kimerítésre, továbbá a megvalósítatlan, visszaadott pályázatok is főleg ebből a két jogcímből kerültek ki.

A kialakított helyi vidékfejlesztési stratégia (továbbiakban HVS) keretében minden település számára biztosított volt a lehetőség pályázat benyújtására, nem voltak kizárt települések, a HVS általi irányítottság ennek megfelelően teljesült, hiszen minden településnek volt legalább egy benyújtott pályázata. A pályázati kedv a Stratégián keresztül nem volt irányítható, mivel az egyes települések finanszírozási lehetőségeiről nem állt rendelkezésre nyilvánosan elérhető információ. Az intézkedések sikerességét az allokált forrás nagysága és a maximális projektnagyság pozicionálása nagyban befolyásolta.

A szerényebb költségvetéssel rendelkező, de nagyobb eszmei, közösségi értéket jelentő projektek sajnálatos módon sokszor háttérbe kerültek a finanszírozási lehetőséggel jobban ellátott projektekkel szemben, mivel utóbbiak esetében – a nagyobb mozgástér miatt – könnyebben került összeállításra a pontozási szempontoknak jobban megfelelő pályázat.

A pályázati időszak előrehaladtával a benyújtott pályázatok minősége jelentős javuláson ment keresztül. Az első pályázati körben nagyrészt pályázatírók és közvetlen kapcsolatok felhasználásával nyújtottak be pályázatokat, majd ezt követően az első körök sikeressége és tapasztalata alapján egyre szélesebb körben kezdtek érdeklődni a pályázatok iránt, illetve a HACS-ot is egyre több ügyfél kereste fel segítségnyújtás és projekt előkészítés céljából.

A HACS-nak erősen korlátozott volt a szerepe a projektek kiválasztásában. Mivel a pontozási szempontrendszer előre megadott volt, csupán a különböző elemek összeválogatásában volt lehetősége a HACS-nak némi szelekcióra. Az egyetlen jelentősebb szempont a projektnek a HVS-hez való illeszkedése, illetve nem illeszkedése jelentette. A pontozási szempontok egyéni összeválogatása így sajnálatos módon ellentétes hatású, inkább negatív irányú szelekcióra adott lehetőséget.

A 2007-2013-as Program végrehajtási időszaka alatt a szervezeti és személyi kereteket tekintve az Akciócsoport gyakorlatilag négy Irányító Hatósággal dolgozott együtt. Az együttműködés az ebből adódó nehézségek ellenére mind vezetői, mind ügyintézői szinten mindvégig korrekt partneri viszonyként értékelhető. Véleménykülönbségek természetesen előfordultak, de ezek főként a rendszerszintű kérdések, problémák kapcsán fordultak elő, egyedi nehézségeik nem voltak a közös munka során. Az Irányító Hatóság részéről a ciklus második felében az elvárt szakmai mentorálást azonban nem kapták meg a szükséges mértékben, nem volt lehetőség szakmai megbeszélésekre, a kapcsolat „egyirányúvá" vált, mivel az adminisztrációs irányítás és felügyelet nagyobb súlypontot jelentett, s ezt a hiányosságot egyedi esetektől eltekintve a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet (a továbbiakban NAKVI) és a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (a továbbiakban MNVH) sem tudta pótolni kellőképpen. A közreműködő szervezettel, a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatallal (továbbiakban MVH) szintén korrekt partneri viszony alakult ki a program megvalósítása során, illetve hasonlóan jó kapcsolat alakult ki az egyesület részéről az önkormányzatokkal, valamint a helyi gazdasági és civil szféra szervezeteivel.

Az egyesület működési költségei a megalakulást követő időszakban – az utófinanszírozás miatt – hitelből kerültek biztosításra, 2010. év elejétől pedig az IH által biztosított működési előleg tette lehetővé a tevékenységeket. A 2011. évtől a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (továbbiakban FVM) a működési előleg visszafizetésére kötelezte az akciócsoportokat, ismét utófinanszírozásra tért át, ezért szükségessé vált a működési hitel újbóli felvétele. A pénzintézetek által nyújtott hitelek kamatai nem elszámolhatók, azokat az MVH nem téríti meg, így a több százezer forintra rúgó kamat költségek fedezetét a tagdíjakból gazdálkodták ki.

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

4.3.1. Külső koherencia vizsgálata

Összefoglalva a helyzetértékelésben (4.1 fejezet) kifejtett adottságokat illetve problémákat, a HFS területére az alábbiak jellemzőek:

- a kiváló földrajzi fekvéséből adódó közlekedési és gazdasági előnyök,
- szoros kapcsolat a megyeszékhellyel, amely ipari, szolgáltatási és oktatási központ,

- sokrétű kulturális és történelmi értékek, emlékek,
- nem túl jelentős mezőgazdasági termelés, az erdőterületek magas aránya,
- az utóbbi 5 évben felerősödő – elvándorlásból adódó – népességfogyás,
- statisztikai számok alapján kevés civil szervezet, átlagosnál alacsonyabb arányú felsőfokú végzettségű lakos,
- átlagosnál magasabb jövedelmi szint, alacsony munkanélküliség, kevésszámú közfoglalkoztatott,
- fejlett közmű-infrastruktúra,
- átlaghoz képest alacsonyabb elérhető közszolgáltatások a térségben.

A fentiek alapján elmondható, hogy a térség jövőjének szempontjából meghatározó lehet, ha a fejlesztési törekvések arra irányulnak, hogy lehetőleg helyben minél több munkalehetőség teremtődjön, kihasználva a térség saját adottságait, gazdasági és kulturális, valamint környezeti értékeit, és erősítse az itt élők kötődését és közösségben való létének fontosságát.

Mindezek fényében több olyan, a 2014-2020-as 7 éves tervezési időszakra megfogalmazott célrendszer (másképpen operatív program, a továbbiakban OP) kínál támogatási lehetőségeket, melyek a fenti pozitív jellemzőket erősítik, és a negatív sajátosságok hatását gyengíthetik:

1. **Helyi gazdaságfejlesztés**, amely több OP részéről is részben vagy egészében prioritást élvez:
    a. Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programban (a továbbiakban GINOP) többek között eszközbeszerzést lehet megcélozni, elsősorban a feldolgozóiparban működő vállalkozások számára, továbbá marketing tevékenység, innovatív ötletek kifejlesztése és megvalósítása is betervezhető, valamint a kapcsolódó képzések megszervezése és lebonyolítása is.
    b. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretében a helyi piacszervezéshez, helyi termék-előállításhoz, mezőgazdasági termékek térségi piacra jutását elősegítő, termelést követő műveletekhez, kezeléshez kötődő önkormányzati beruházások kaphatnak támogatást, így segítve a helyi vállalkozókat a saját térségében való piacra jutásban.
    c. Vidékfejlesztési Program (VP): a gazdálkodó szervezetek számára elérhető beruházási támogatások mellett külön figyelmet érdemes majd fordítani a Rövid Ellátási Lánc (REL) kialakítása kapcsán elérhető forrásokra, a térség jelentős erdősültségi helyzetéből adódóan az erdőgazdálkodás pozitív környezeti hatásainak és közjóléti funkcióinak erősítésére, továbbá a NATURA 2000-es és egyéb érzékeny területeken a környezetgazdálkodás intézkedéscsomagjának támogatási lehetőségeire, végül egy-egy esetben az új, innovatív megoldások támogatására is (Agrár-Innovációs Operatív Csoport megalakulása). Hasonlóan a GINOP-hoz, a VP-ben is elérhetők a szakma-specifikus képzések és tanácsadási lehetőségek is. A VP-ben szereplő „helyi gazdaságfejlesztés" intézkedéscsomag kapcsán indokolt a HFS programban megfogalmazott intézkedésekkel való összhang és kiegészítő rendszer kidolgozása.

2. **Helyi turizmusfejlesztés**, ebben a témakörben két programra lehet fókuszálni:
    a. TOP: a térségi szintű, turisztikai termékcsomagok és tematikus turisztikai fejlesztések támogatásához és a GINOP által támogatandó nagyprojektek kiegészítő és ráfűződő kisléptékű fejlesztéseihez biztosít forrásokat.

b. VP: A turizmusfejlesztésre a VP-ben korlátozottan van lehetőség, a CLLD (HFS) mellett arra érdemes összpontosítani, hogy a mezőgazdasági vállalkozások összefogását és a tevékenységi körük bővítését (diverzifikáció) elősegítsék.

3. Érezhetően hiányt pótolhat a térségben az összefogáson alapuló akciók és beruházások ösztönzése, melyet összefoglalóan **helyi kezdeményezésekként** nevezhetünk.
   a. TOP: megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések, ún. paktumok, melyek elsősorban a fiatalok és a tartós munkanélküliek számára nyújthat megoldást a munkakeresési problémára. További lehetőség a helyi közösségi programok megvalósítása, amely intézkedés keretében tervezhetők pl. helyi közösséget és identitást erősítő akciók, helyi közösségfejlesztési programok, helyi partnerségi együttműködések szervezése, erősítése, ösztöndíjprogramok, stb. – mindez az EFOP átfogó és rendszerszintű támogatása mellett.
   b. Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP): a hátrányos társadalmi és gazdasági helyzetben lévők támogatása a munkavállalást és a közösségi szerepvállalást elősegítő akciókban.

4. Szintén fontos a térség jövője és a közérzet javítása érdekében a **fiatalok helyzetbe hozása**, azaz a helyben való boldoguláshoz minél több támogatás igénybe vétele.
   a. EFOP: A fiatalok vidéken, helyben maradásának, aktivitásának, valamint az ezzel kapcsolatos disszemináció támogatása, amely a fiatalok helyi szerepvállalásának, kezdeményezéseinek megvalósítását célzó tematikus pályázati programok kidolgozását jelenti, továbbá biztosítja a települési ifjúsági munka fejlesztését, ösztönzi a fizikai aktivitást.
   b. GOP: az Ifjúsági Garanciaprogramban különböző foglalkoztatási támogatásokat nyújtanak a 25 év alatti álláskeresőknek, melyhez kapcsolódnak gyakornoki programok is, továbbá támogatják a fiatalokat a vállalkozóvá válás folyamatában.
   c. VP: A fiatal gazdák (FIG) számára indított programok speciális feltételeket, kedvezményeket biztosítanak a VP több intézkedésében.

4.3.2. A HFS tartalmát befolyásoló fejlesztési prioritások/beavatkozási területek/jelentős projektek

Ebben az alfejezetben röviden összefoglaljuk azokat a terveket, programokat, melyek egyes céljai, intézkedéscsomagjai szoros kapcsolatot mutatnak a térség fejlesztési elképzeléseivel, ezzel is támogatva az ötletek megvalósulását.

1. **Szombathely Megyei Jogú Város Integrált Területi Programja 2014-2020** (2015. augusztus 31.), amelyben a legfontosabb konkrét és a térséghez illeszthető projektek a következők:

   - Szombathely térségi jelentőségű turisztikai vonzerejének fejlesztése (tervezett forrás: 658 millió Ft), amely magába foglalja a Szent-Márton Évhez (2016) kapcsolódó városi és térségi (pl. a nemzetközi Szent-Márton út érintett szakaszán megvalósuló) programjainak, akcióinak, kapcsolódó marketing jellegű tevékenységének támogatását.

   - A szombathelyi vásárcsarnok fejlesztése a helyi termékek piacra juttatása érdekében (tervezett forrás: 1 225 millió Ft), a tervek szerint a forrásból felújításra és bővítésre

kerülne a meglévő csarnoképület, a funkcionális terek növekednek és minőségi fejlesztésen is átesnek. Ehhez kapcsolható lesz majd a térségben szükséges logisztikai és tároló kapacitások megteremtése / bővítése is. A csarnok, a fogyasztók és a helyi termelők közötti közvetlen kapcsolatot egy menedzsment szervezet biztosítja majd.

- Szombathely külterületi és várostérségi turisztikai- és hivatásforgalmi kerékpárút-hálózatának fejlesztése (tervezett forrás: 190 millió Ft), amely a tervek szerint Szombathely északi ipari területét kapcsolja be a meglévő kerékpárút-hálózatba, továbbá az Aranypatak kerékpárútnak a városhatáron kívüli szakasza megépítését és összekötését a meglévő kerékpárúttal, a magyar-osztrák határátkelési ponton.

- Szombathely és térsége foglalkoztatási paktum (tervezett forrás: 1 140 millió Ft), mely révén realizálódik egy átfogó foglalkoztatás-ösztönző együttműködés, valamint a munkaerő-kereslet és kínálat és képzések összehangolása, koordinációja.

2. **Vas Megye Integrált Területi Programja** (2015. május):

1. prioritás: Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére, melyhez kapcsolódóan az alábbi intézkedések illeszthetők a térségünk célrendszerébe:

- Első intézkedés: *helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése*, amely egyrészt a TOP-ban megfogalmazott gyümölcs és zöldségtermesztést kiszolgáló infrastruktúra-fejlesztéseket ösztönzi, másrészt a főként elmaradott térségekben kezdő vállalkozások helyzetbehozását célozza meg.

- Második intézkedés: *társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés*, amely a térség szempontjából jelentős tematikus akciók támogatását célozza meg, mint pl. a kerékpáros, vízi- és horgász turizmus.

- Negyedik intézkedés: *a foglalkoztatás segítése és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével (óvodai, bölcsődei fejlesztések)*, amely preferálja a kisebb településeken is a gyermekellátási szolgáltatások fejlesztését annak érdekében, hogy ne kelljen a kisgyerekeket kiszakítani a lakókörnyezetükből.

3. prioritás: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken, ezek intézkedései:

- Első intézkedés: Fenntartható települési közlekedésfejlesztés, amely kapcsán a településeket összekötő kerékpárutak összehangolt fejlesztései támogathatók (pl. Szombathely agglomerációs hálózata).

4. prioritás: A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése, ezek intézkedései:

- Első intézkedés: *egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése*, amely elsősorban a kistelepülések szolgáltatásainak javítását célozza.

- Második intézkedés: *a szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése*, amely kiemelten kezeli az idős ellátás és a fogyatékos ellátás infrastrukturális feltételeinek támogatását.

5. prioritás: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás-ösztönzés és társadalmi együttműködés, ezek intézkedései:

- Első intézkedés: *foglalkoztatás-növelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések (paktumok)*, amely összesen 3 térségi programot céloz meg, ebből a HFS térséget két együttműködés érint (Kőszeghegyalja – Répcemente, és Kemenesalja – Sárvár térsége).

- Harmadik intézkedés: *helyi közösségi programok megvalósí*tása, amely magába foglalja a fiatalokat érintő ösztöndíjprogramokat (szak- és felsőfokú képzések, letelepedés támogatása) és a közösségfejlesztő programokat.

3. A **települések helyi esélyegyenlőségi programjai** (2013): Ják községen kívül minden településnek van saját helyi esélyegyenlőségi programja, amelyek több kapcsolódási pontot is mutatnak a HFS térség vidékfejlesztési céljaival, azonban annak okán, hogy a kapcsolatok feltérképezése nem a jelen dokumentum fő célja, eltekintünk a részletes kifejtéstől. A központi szerepe és a térségre gyakorolt hatása okán most egyedül Szombathely Megyei Jogú Város számára készült programból ismertetjük a településeket érintő kapcsolódási pontokat. A térség szempontjából figyelembe veendő tervezett intézkedések a következők:

   - Gyermekek esélyegyenlősége kapcsán:
     - a fogyatékkal élő és tartós beteg gyermekek valós számának feltérképezése,
     - tanulmányi felzárkóztatás hátrányos helyzetű gyermekek számára,
     - közösségi terek tárgyi fejlesztése, valamint tanulás módszertani tréning hátrányos helyzetű és veszélyeztetett középiskolások számára, és a viselkedés kultúrájuk alakítása,
   - Idősek esélyegyenlősége kapcsán:
     - 80 év feletti idősek helyzetének feltérképezése,
     - demens nappali ellátás fejlesztése (férőhelybővítés),
     - idősek informatikai és nyelvi képzése,
     - idősek átmeneti elhelyezésének férőhelybővítése, tárgyi feltételeinek javítása.

4.3.3. A HFS tartalmát befolyásoló, a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok, szolgáltatások

A jelen alfejezetben azok az akciók, folyamatok és programok kerülnek megnevezésre, melyek kölcsönhatásban lehetnek a HFS fejlesztési irányaival és megfogalmazódó elképzeléseivel:

- Szombathely és térsége foglalkoztatási paktum (tervezett forrás: 1 213 millió Ft), mely révén realizálódik egy átfogó foglalkoztatás-ösztönző együttműködés, valamint a munkaerő-kereslet és kínálat és képzések összehangolása, koordinációja.
- Szombathely térségi jelentőségű turisztikai vonzerejének fejlesztése (tervezett forrás: 700 millió Ft), a térségi hatókörű turizmusfejlesztés célterületének és konkrét tartalmának meghatározása még folyamatban van.
- Savaria Turizmus Nonprofit Kft. – helyi TDM szervezet Szombathelyen, amely egyúttal kihat a térség turisztikai akcióira is;
- Vas Megyei Turizmus Szövetség, amely kiemelt célja a turizmus és a vidékfejlesztés céljainak összehangolása és az érintett akciók helyzetbehozása a megyében;
- Pannon Helyi Termék Klaszter, amely biztosítja a bevásárló közösség működtetését, a termelői piac üzemeltetését, és a termelők szakmai támogatását (információadás, tanfolyamok, előadások, közös rendezvények szervezése);

- A szombathelyi vásárcsarnok fejlesztése a helyi termékek piacra juttatása érdekében (tervezett forrás: 1 601 millió Ft), a tervek szerint a forrásból felújításra és bővítésre kerülne a meglévő csarnoképület, a funkcionális terek növekednek és minőségi fejlesztésen is átesnek. A város a vásárcsarnok infrastrukturális megújítását tervezi megvalósítani, de ez a fejlesztés nem tartalmazza a csarnok, a fogyasztók és a helyi termelők közötti közvetlen kapcsolatot biztosító átfogó menedzsment létrehozását.
- magyar-szlovén (CBC) gazdasági kapcsolatok erősítése egy-egy közös elképzelés megvalósításával, mint például a szőlőhegyi és borkultúra fejlesztése, tájházak értékmegőrző funkciójának erősítése, a kerékpáros turizmus potenciáljának növelése.
- Már a 2000-es évek elején elindult egy natúrparki stratégiaalkotó folyamat a Pinka mentén osztrák-magyar együttműködésben. Ezen program továbbvitelére adhat lehetőséget a jelenleg elindult közös tervezési folyamat.
- Cycling AT-HU / Határtalan kerékpáros élmény projekt: Vas megyében, Dél-Burgenlandban és Kelet-Stájerországban egy határon átnyúló kerékpáros desztináció alapjait rakta le a projekt. Az egyedülálló hálózat magját a Szombathelyről kiinduló 6 tematikus kerékpárút, az Eurovelo 9 nyomvonalán haladó Thermenradweg, a Rába-völgyi kerékpárút (Raabtal-Radweg), az Édenkert kerékpáros körút Dél-Burgenlandban (Paradiesroute Südburgenland) és az Eurovelo 9 és 13 közötti összeköttetés képezi. Az „élménykerékpározás” a környék természeti, kulturális és gasztronómiai kínálatának a kényelmes és egészséges felfedezését kínálja az ide érkező turistáknak. A kerékpáros turizmus kapcsolódik a Bejárható Magyarország programhoz.
- Szombathely Megyei Jogú Város kerékpárosbarát fejlesztése (tervezett forrás: 1 015 millió Ft), amelynek keretében megvalósulhat a külterületi és várostérségi turisztikai- és hivatásforgalmi kerékpárút-hálózatának fejlesztése. Az átfogó kerékpárút-hálózati fejlesztés egy eleme a Szombathely és Sé közötti kerékpárút szombathelyi szakaszának kiépítése.
- A Bejárható Magyarország programhoz kapcsolódóan a Vasi Őrtorony Egyesület Leader Térségek Közötti Együttműködési Program keretében lovas turisztikai útvonalakat jelölt ki, mely térségünkön is áthalad (Ják, Szentpéterfa térsége).
- Nemzeti Kastélyprogram indult az állami tulajdonban lévő, a nemzeti kulturális örökség részét képező műemlék kastélyok egységes kezelésére és fejlesztésére. A programban két térségi kastély kapott helyet: a vassurányi, Schilson-kastély, valamint a vépi Erdődy-kastély.
- Leader Térségek Közötti Együttműködés keretében a térség határmentiségére építve a természeti értékek összekapcsolása, programkínálatra történő felfűzése (Írottkő Natúrpark, Pinka-menti települések, Őrségi Nemzeti Park).
- Erdészeti Tudományos Intézet Gyöngyös-mentén kialakított témaútja áthalad a térségen az Írottkő Natúrpark irányában.

4.4 SWOT

A térség erősségei, gyengeségei, külső lehetőségei és potenciális veszélyei (lásd alábbi összefoglaló táblázat) a fórumsorozatokon elhangzott vélemények, valamint a helyzetelemzésben feltárt adottságok és hiányok értékelése alapján fogalmazódtak meg.

Erősségek	**Gyengeségek**
1. Mezőgazdasági termelésre kiválóan alkalmas a térség, ennek megfelelően a mezőgazdasági területek majdnem kétharmada szántó besorolású 2. A térség gazdag épített kulturális örökségének turisztikai és kulturális hasznosítása (templomok, kastélyok) 3. A térség nemzetiségei (főleg horvát és német) számára fontos a hagyományok ápolása, helyi közösségek építése és fejlesztése 4. A gazdasági szerkezetet alapvetően a helyi kis- és középvállalkozások határozzák meg 5. Alacsony munkanélküliség jellemző a térségben, a 2008-2010 között tetőző gazdasági válságot követően a munkaerő-piaci helyzet is konszolidálódik; az országos és megyei átlaghoz képest a tartós munkanélküliek aránya is alacsonyabb 6. Hagyományosan is aktív helyi közösségek (sportegyesületek, hagyományőrző csoportok, faluszépítő csoportok) 7. Térségi szereplők közötti együttműködések, kapcsolatok erősödtek az elmúlt évek során	1. Jelentős az Ausztriába ingázó és ott munkát vállalók száma, amely a Pannon Térségfejlesztő Egyesület térségében egyes területeken munkaerőhiányt okoz (pl. építőipar, közszolgáltatások) 2. A képzett és magas iskolai végzettséggel rendelkező fiatalok elvándorlása tapasztalható 3. Egyes esetekben az épített kulturális örökségek amortizációja tapasztalható, illetve ezen épületek többsége esetében funkcióvesztés következett be 4. Természeti, kulturális és épített örökség bemutathatósága korlátozott 5. A térség népességszáma csökkenő tendenciát mutat, részben a vándorlási egyenleg csökkenésével magyarázható (annak ellenére, hogy még mindig pozitív a vándorlási egyenleg) 6. Az országos és megyei szinthez képest alacsony az ezer főre jutó regisztrált nonprofit szervezetek száma 7. Kevés a bölcsődei férőhelyek száma, azonban a meglévők kihasználtsága sem teljes 8. Alacsony gazdasági aktivitás tapasztalható a térségben: kevés a regisztrált és a működő vállalkozás 9. Kevés a térség turisztikai célú szálláshelyeinek száma, az adatok alapján a kereslet sem nevezhető jelentősnek (kiváltképp a külföldiek részéről); a turisták kevés időt töltenek a térségben 10. Termelői piacok hiánya, kevés elérhető információ a helyi termelőkről, a helyi termékekről 11. Az egymástól távolabb eső települések közötti kapcsolatok gyengébbek 12. Az egységes, térségi turisztikai marketing hiánya 13. A Gyöngyös-mente és Pinka-mente turisztikai potenciáljának gyenge hasznosítása 14. Habár a térség régészeti emlékekben gazdag, ezek hasznosítása nem minden esetben megoldott (pl. az Arany-patak mentén már korábban feltárt újkőkori emlékek) 15. Mezőgazdaságban rejtőző potenciálok alacsony fokú kihasználása (mezőgazdasági

	fejlesztések gazdaságélénkítés céljából, pl. gabonára alapozva)
Lehetőségek 1. Az M86-os gyorsforgalmi úttá fejlesztése, illetve a 87-es főút fejlesztése nem csupán makroregionális szinten, hanem a helyi közlekedési kapcsolatok erősödésével is jár 2. A térség az elmúlt években több fejlesztésen átesett közlekedési csomópont közelében helyezkedik el, amely helyi gazdasági kapcsolatok erősödését és számának növelését vetíti előre 3. A Vépen található agrár-szakképző központ a mezőgazdasági oktatás és innováció megyei központjává válhat 4. Élénk gazdasági kapcsolatok fűzik a térséget a megyeközpontként funkcionáló Szombathelyhez 5. A Nyugat-Pannon Járműipari és Mechatronikai Központ létrejötte a térség vállalkozásaira is nagy hatással lehet, hiszen az akciótérségben megtalálható kis- és középvállalkozások beszállítókká válhatnak, illetve a szolgáltatások iránt is megnövekedhet a kereslet 6. Kerékpáros fejlesztések a térségben 7. Helyi termékek, valamint a kézműves élelmiszerek iránt növekvő térségi és térségen kívüli kereslet 8. Vidéki életforma egyre vonzóbbá válik 9. A hazai pályázati lehetőségek mellett a határmenti együttműködési programok támogatási forrásainak elérhetősége a határ közelsége okán (osztrák és szlovén határon átnyúló programok megvalósítása) 10. Az osztrák, határmenti szolgáltatáshiányos területek vásárlóerejére épített szolgáltatásfejlesztés (pl.: kulturális események, helyi termékek, turizmus)	**Veszélyek** 1. A térség elöregedése fokozódhat, a városi és a külföldi térségek magasabb jövedelmi szintjének vonzereje miatt – ez a jelenség a fiatalabb, aktív és szakképzett munkaerőt érinti a leginkább 2. A nagy nemzetközi közlekedési tengelyek, azaz a TEN-T hálózat elemei elkerülik a térséget, így a várt gazdasági fejlődés is elmaradhat vagy lassabb a folyamat 3. Szombathely elszívó hatásának erősödésével járó negatív következmények: növekvő munkaerőhiány, csökkenő népesség, az általános iskolák (és óvodák) létszámának csökkenése 4. Hagyományos, háztáji gazdálkodás megszűnése (ebbe beletartoznak a népi iparágak művelői is) 5. Bár egyre vonzóbbá válik a vidék, a hagyományos falusi életforma eltűnőben van 6. A térségi szereplők kiszorulnak a komolyabb támogatási összegeket kínáló pályázati konstrukciókból

SWOT-mátrix

	BELSŐ ERŐSSÉGEK	***BELSŐ GYENGESÉGEK***
KÜLSŐ LEHETŐSÉGEK	***Offenzív stratégiák:*** ***KOMPLEX, HELYI ÉRTÉKEKRE ÉPÍTŐ, TEMATIKUS TURIZMUSFEJLESZTÉS*** *(E 2-3., L 6-8., 10.)*	***Fejlesztő stratégiák:*** ***KOMPLEX TÉRSÉGI PROMÓCIÓ ÉS MARKETING*** *(Gy 4., 12-13., L 7., 8., 10.)*

	A HELYI VÁLLALKOZÁSOK TERMÉK- ÉS SZOLGÁLTATÁSI KÍNÁLATÁNAK MINŐSÉGI ÉS MENNYISÉGI FEJLESZTÉSE *(E 1., 4., L 4., 7- 8.)*	***HELYI ÉRTÉKEK/TERMÉKEK BEMUTATÁSÁRA NYITOTT PORTÁK LÉTREHOZÁSA ÉS FEJLESZTÉSE*** *(Gy 4., 10., L 7-8.)*
KÜLSŐ VESZÉLYEK	***Védekező stratégiák:*** ***KÖZÖSSÉGI PROGRAMOK SZERVEZÉSE, FELHÍVÁSOK TÁMOGATÁSA A TÉRSÉG VIDÉKI JELLEGÉNEK MEGŐRZÉSE ÉRDEKÉBEN*** *(V 4-5., E 3., 6-7.)*	***Elkerülő stratégiák:*** ***HELYI ÉRTÉKEKRE ÉPÍTŐ KÉPZÉSEK, RENDEZVÉNYEK*** *(Gy 4., 5., 12., 14., V 1., 4-5.)*

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

Az alábbi táblázatban összefoglaltuk az előző fejezet SWOT-elemzésének főbb sarokpontjait, és rendeltünk hozzá egyfajta megoldási tematikát. (A táblázatban szereplő sorszámok a SWOT elemzés sorszámaira utalnak.)

A SWOT-ban megnevezett jellemző	Kezelési stratégia / megoldási lehetőség
Erősségek	
6. Hagyományosan is aktív helyi közösségek (sportegyesületek, hagyományőrző csoportok, faluszépítő csoportok) 7. Térségi szereplők közötti együttműködések, kapcsolatok erősödtek az elmúlt évek során	Építeni kívánunk az elmúlt években egyre szorosabbá fűződő együttműködésekre, partneri kapcsolatokra, valamint az aktív helyi civil szférára, ezzel elősegítve, hogy ***a vidékfejlesztési források valóban a térségi igények kielégítésére*** fókuszáljanak.
2. A térség gazdag épített kulturális örökségének turisztikai és kulturális hasznosítása (templomok, kastélyok) 3. A térség nemzetiségei (főleg horvát és német) számára fontos a hagyományok ápolása, helyi közösségek építése és fejlesztése	A térség gazdag kulturális öröksége és etnikai sokszínűsége megfelelő alapot biztosít ***komplex, tematikus turizmusfejlesztéshez***, amely a térség vonzerejének és megtartó képességének elengedhetetlen összetevője. Ehhez kapcsolódóan érdemes támogatni ***egy-egy értékre összpontosító komplex programot***, amelynek alapját a gyűrűtérség településeinek, illetve kisebb csoportosulásainak, mikrotérségeinek változatossága adja.
1. Mezőgazdasági termelésre kiválóan alkalmas a térség, ennek megfelelően a mezőgazdasági területek majdnem kétharmada szántó besorolású 4. A gazdasági szerkezetet alapvetően a helyi kis- és középvállalkozások határozzák meg	A szombathelyi agglomeráció kis- és közepes vállalkozásokra épülő gazdaságának további fejlődése és erősödése érdekében elő kell segíteni ***a helyi vállalkozások termék- és szolgáltatási kínálatának minőségi és mennyiségi fejlesztését***, mind beruházásokon, mind képzéseken keresztül.
Gyengeségek	
1. Jelentős az Ausztriába ingázó és ott munkát vállalók száma, amely a térségben egyes területeken munkaerőhiányt okoz (pl. építőipar, közszolgáltatások)	Figyelembe kell venni az osztrák – illetve távolabbi – munkaerőpiacok elszívó erejét, mely ellen helyi szinten elsősorban ***a gazdaságfejlesztéssel, induló vállalkozások támogatásával, helyi termékek előállításával foglalkozó vállalkozók segítésével***

2. A képzett és magas iskolai végzettséggel rendelkező fiatalok elvándorlása tapasztalható 15. Mezőgazdaságban rejtőző potenciálok alacsony fokú kihasználása (mezőgazdasági fejlesztések gazdaságélénkítés céljából, pl. gabonára alapozva) 10. Termelői piacok hiánya, kevés elérhető információ a helyi termelőkről, a helyi termékekről	lehet eredményt elérni. A beavatkozással helyben tartható az értékes tudástőke, illetve mérsékelhető a képzett fiatalok elvándorlásának mértéke.
3. Egyes esetekben az épített kulturális örökségek amortizációja tapasztalható, illetve ezen épületek többsége esetében funkcióvesztés következett be 4. Természeti, kulturális és épített örökség bemutathatósága korlátozott 9. Kevés a térség turisztikai célú szálláshelyeinek száma, az adatok alapján a kereslet sem nevezhető jelentősnek (kiváltképp a külföldiek részéről); a turisták kevés időt töltenek a térségben 12. Az egységes, térségi turisztikai marketing hiánya 13. A Gyöngyös-mente és Pinka-mente turisztikai potenciáljának gyenge hasznosítása 14. Habár a térség régészeti emlékekben gazdag, ezek hasznosítása nem minden esetben megoldott (pl. az Arany-patak mentén már korábban feltárt újkőkori emlékek)	A turizmusfejlesztéshez kapcsolódóan meg kell említeni, hogy korlátozott a térségi örökség bemutathatósága és látogathatósága, továbbá az attrakciók sok esetben nem ismertek a turisták – egyes esetekben a helyi lakosok – körében sem. Ezen gyengeségek leküzdése érdekében támogatni szükséges ***a kisléptékű infrastrukturális beruházásokat, eszközbeszerzéseket, valamint az attrakciók vonzóbbá tétele érdekében rendezvénysorozatok megvalósítása*** is indokolt. Természetesen a kínálati oldal fejlesztésén túl szükséges azok „láthatóvá tétele”, amelyhez elengedhetetlen ***komplex térségi promóció és marketing kialakítása***, lebonyolítása, továbbá a bemutatásra alkalmas ***szakemberek*** –pl. túravezetők, kézművesek – ***képzése***.
Lehetőségek	
1. Az M86-os gyorsforgalmi úttá fejlesztése, illetve a 87-es főút fejlesztése nem csupán makroregionális szinten, hanem a helyi közlekedési kapcsolatok erősödésével is jár 2. A térség az elmúlt években több fejlesztésen átesett közlekedési csomópont közelében helyezkedik el, amely helyi gazdasági kapcsolatok erősödését és számának növelését vetíti előre 4. Élénk gazdasági kapcsolatok fűzik a térséget a megyeközpontként funkcionáló Szombathelyhez, 6. Kerékpáros fejlesztések a térségben 8. Vidéki életforma egyre vonzóbbá válik	A megyeszékhely központi fekvéséből, valamint az alapvető gazdaságpolitikai megfontolásokból kifolyólag a közlekedési összeköttetések jóval fejlettebbek a legtöbb akciócsoport működési területéhez viszonyítva, továbbá Szombathely lakossága hatalmas felvevőpiacot jelent a környező települések számára. Ennek megfelelően ***építeni kell a térségben megjelenő városi és vidéki életformák kettősségére***, kihasználva ezek térbeli koncentrációját.
3. A Vépen található agrár-szakképző központ a mezőgazdasági oktatás és innováció megyei központjává válhat 7. Helyi termékek, valamint a kézműves élelmiszerek iránt növekvő térségi és térségen kívüli kereslet	Figyelembe kell venni a bio-, illetve helyi termékek iránti növekvő keresletet. Ennek kielégítése érdekében – a korábbiakban elmondottaknak megfelelően – ***törekedni kell a helyi vállalkozások termék- és szolgáltatási kínálatának minőségi és mennyiségi fejlesztésére***, továbbá a gyengeségek felszámolása mentén segíteni kell ezen ***termékek és szolgáltatások marketingjét, piacra jutását, helyben történő értékesítését.***
Veszélyek	
5. Bár egyre vonzóbbá válik a vidék, a hagyományos falusi életforma eltűnőben van 4. Hagyományos, háztáji gazdálkodás megszűnése (ebbe beletartoznak a népi iparágak művelői is)	A városiasodással párhuzamosan eltűnőben van a falusias életforma. Ezzel együtt egyre inkább megjelenik az igény, hogy „a vidék vidék maradjon”. Ennek egyik kulcseleme ***a helyi közösségek összefogása és erősítése***, amellyel az értékek megőrzése, illetve azok művelése, hasznosítása megvalósulhat, természetesen figyelembe véve azt a tényt, hogy a közösségbe tartozás – a technológiai fejlődéssel együtt járó elszigetelődés ellenére is –

	emberi igény. Kézenfekvő megoldásként jelenhet meg ***közösségi programok szervezése, felhívások támogatása a térség vidéki jellegének megőrzése érdekében*** (jó példa erre a Karcagról induló „Legszebb Konyhakertek" program).
1. A térség elöregedése fokozódhat, a városi és a külföldi térségek magasabb jövedelmi szintjének vonzereje miatt – ez a jelenség a fiatalabb, aktív és szakképzett munkaerőt érinti a leginkább 3. Szombathely elszívó hatásának erősödésével járó negatív következmények: növekvő munkaerőhiány, csökkenő népesség, az általános iskolák (és óvodák) létszámának csökkenése	A fenntarthatóság elvét is figyelembe véve szükséges a ***fiatalok bevonása a közösségi programokba***. Mivel esetükben egyre inkább technológiaorientált generációkról van szó, érdemes kiaknázni a bennük rejlő lehetőségeket, akár filmkészítés, akár online marketing formájában, így hozzájárulva ahhoz, hogy a vidéki életforma még vonzóbbá váljon a teljes lakosság – de legfőképpen a fiatalok – körében.

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

Az esélyegyenlőség biztosítása a stratégia tervezése és végrehajtása során is rendkívül fontossággal bír. Az elmúlt időszakban Szombathely és térségére vonatkozóan kialakításra kerültek a települési szintű Helyi Esélyegyenlőségi Programok, illetve az Államreform Operatív Program keretén belül létrejött a Szombathelyi Járási Esélyteremtő Programterv is. Ezekre az iránymutatásokra, térségi szintű partnerségekre és együttműködésekre (járási szintű Esélyegyenlőségi Kerekasztal) lehet és szükséges is építeni a Helyi Fejlesztési Stratégia tervezése és megvalósítása során, ezen belül különös figyelmet kell szentelni a hátrányos helyzetűek (fogyatékkal és mélyszegénységben élők, nők, idősek, pályakezdők) helyzetbe hozására. A Leader-forrásból támogatott projekteknek törekednie kell az esélyegyenlőség elősegítésére, illetve a projekt javaihoz való egyenlő hozzáféréshez (pl. akadálymentesítés, szemléletformáló tevékenységek). Az egyes intézkedések bírálati szempontjai, valamint az egyes projektek támogatása esetén külön figyelmet szentelünk a fenti programok és együttműködések által meghatározott alapelveknek.

Az esélyegyenlőség a Pannon Térségfejlesztő Egyesület munkaszervezetének működésében is elengedhetetlen: a személyzet részvétele kompetenciákon és tapasztalatokon alapszik, nem faji, nemi vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésben, fogyatékosságon, életkoron vagy szexuális irányítottságon. Ezt a nem kirekesztő hozzáállást a projektek kiválasztásának módszertanába is beépítjük.

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület munkaszervezetének felépítésében fontos szempontként jelenik meg a nemi esélyegyenlőség biztosítása, célként fogalmazódik meg az, hogy mindkét nemben közel azonos számmal képviseltesse magát, mivel a kutatások kimutatták, hogy a vegyes, nemi arányok alapján kiegyenlített csapat sikeresebb, mint azok, amelyeket elsősorban azonos neműek képviselői alkotják.

5.2 Környezeti fenntarthatóság

A környezeti fenntarthatóság alapelveinek érvényesülése a stratégia elkészítése és végrehajtása során szintén fontos és általános. Annak ellenére, hogy a térség nagy része gyakorlatilag Vas megye központjának, Szombathely agglomerációs-elővárosi gyűrűjének tekinthető, nagy jelentőséggel bír a vidéki élet, a vidéki hagyományok megőrzése, melynek fontos részét képezi a természet és természeti örökség védelme és fenntartható fejlesztése.

A fenntartható vidéki társadalom és gazdaság megőrzése érdekében elengedhetetlen a meglévő természeti környezetünk védelme és fejlesztése, hiszen a célunk az, hogy a vidék vidéki is maradjon. Nem elég pusztán ösztönözni a környezetvédelemmel kapcsolatos szemléletformáló tevékenységeket, aktívan is tenni kell környezetünk és természeti értékeink védelme érdekében, hiszen a minőségi tájvédelem a szelíd- és öko-turizmushoz köthető szolgáltatások fejlesztéséhez is hozzájárulhat.

Környezetünk, természetünk, a táj védelme nem csak a turizmus fellendítése céljából fontos, hanem a helyi lakosok számára is jelentős: a helyi lakosok helyben termelt, minőségi és egészséges élelmiszerekhez való jutásában is elengedhetetlen. Az élelmiszerértékesítési lánc rövidülése hozzájárulhat a helyi termelők bevételeinek növekedéséhez is, míg a helyben megtermelt és elfogyasztott javak számos, környezetterhelést csökkentő folyamatokat eredményezhet (pl. élelmiszert nem kell szállítani, tartósítani, csomagolni stb.).

Fontos arra is törekedni, hogy a helyi vállalkozások munkaerőigényét a helyi, rendelkezésre álló munkaerővel elégítsék ki. Ha a szabad munkaerő helyi foglalkoztatása valósul meg, nincs szükség arra, hogy a környezet leginkább szennyező közlekedési móddal (jellemzően személygépkocsival) ingázzon a lakhelye és a munkahelye között. Ez pedig jelentősen hozzájárulhat a környezetterhelés csökkentéséhez.

A helyi szemléletformáló akciókra, programokra, tevékenységekre nagy hangsúlyt szükséges fektetni, hiszen a szemléletformálást a minél fiatalabb korcsoportok esetében érdemes elkezdeni. A természetvédelem mellett érdemes fókuszálni a helyi épített és kulturális örökségek megismerésére, hagyományok ápolására annak érdekében, hogy minél hamarabb kialakuljon és megerősödjön az egyénben a helyi identitás.

A térségi szereplők együttműködése és promóciós tevékenysége hozzájárulhat a helyi természeti értékek jobb megismeréséhez és védelméhez, mely a helyi lakosok teljesebb körű informálásában és a turisták vonzásában is nagy szerepet vállalhat.

Mindezen elvek beépülnek az intézkedések bírálati szempontrendszerébe, arra ösztönözve a pályázókat, hogy a projektjeik megvalósítása és fenntartása során tartsák szem előtt ezeket az értékeket.

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

A térség szereplői által közösen megfogalmazott célok és konkrét intézkedések több szempontból mutatnak egyedi és innovatív jelleget:

- A térség **speciális földrajzi fekvése** – a megye gazdasági, közlekedési, kulturális, oktatási központja köré kialakult **gyűrű** –, amellett, hogy közigazgatási értelemben véve egy egységet képez (a megyeszékhelyen kívül az összes járási települést magába foglalja), több szerves mikro-térségre osztható az adott helyszín földrajzi, történelmi és kulturális értékei mentén. Több mikro-térséget éppen emiatt is valamilyen „mentének” neveznek. Ezen kisebb térségi egységek lakói, vállalkozói és közösségei hasonló módon látják a helyi problémákat és a kitörési pontokat, melyeket a stratégia céljai és intézkedései is tükröznek. Vannak köztük olyan fejlesztési irányok, melyek ráérthetők a teljes térségre, mások azonban helyspecifikusak, azaz nem elsősorban a térség déli részén elhelyezkedő Sorok-mente településeire értendő, sokkal inkább a Kőszeg irányában elterülő városias térségre.

- További egyedi jelleget az kölcsönöz a programnak, hogy **valós együttműködésen alapul**: a mikro-térségi és a teljes térséget lefedő kezdeményezések, fejlesztési szándékok kivétel nélkül a helyi szándékokat tükrözik. Ennek részletei alább találhatók.

- Az egyik fontos célja a programnak a **helyi gazdálkodók, szolgáltatók helyzetbehozása**, azaz a kommunikációs és marketingtevékenység támogatása azáltal, hogy a lakosok, illetve a piac igényeinek megfelelő tartalmú módon és formában kerülnek valós és virtuális piacra a termékek. A gyakorlatban a tervek szerint ez úgy zajlik majd, hogy az akár pontszerű, akár hálózatos kezdeményezések a helyi lakosokat (beleértve Szombathely városában élőket is) célozzák meg, hogy minél közelebb hozzák a termelőket és a fogyasztókat. Ehhez a célhoz több, a térségben már működő, illetve most induló projekt/szervezet is kapcsolódhat, mint a Pannon Helyi Termék Klaszter[6] vagy a Pannon Helyi Termék Kártya[7]. A térségben a tervezési időszak végére, jelen fejlesztéseknek, szereplőknek köszönhetően létrejöhetnek azok a feltételek termelői, illetve fogyasztói oldalon egyaránt, melyek a francia AMAP-modell adaptálhatóságát megalapozzák.[8]

- Az előző célhoz szorosan kapcsolódik az **ismeret átadó tevékenység** (másképpen speciális képzések) ösztönzése, amely arra hivatott, hogy a marketing és kommunikációs szolgáltatók munkatársai megismerhessék a helyi termelők szakmáját, hogy a termékeik iránti érdeklődés felkeltése még hatékonyabb és emberhez közelibb lehessen.

- A magyar-osztrák határ közelségének egyik komoly problémája, hogy egyre több fiatal nem helyben vagy a térségben kíván vagy tud elhelyezkedni, hanem a jobb jövedelmi viszonyokkal rendelkező osztrák városokban, falvakban próbál szerencsét. A következménye ennek a jelenleginél is mélyebb munkaerőhiány, melyet a nagyobb munkáltatók esetleg belső migráció beindításával oldanak meg (elsősorban az ország keleti vagy déli részeiről csábítva a munkát vállalókat, a saját lakhelyükön ezáltal kockáztatva a teljes elnéptelenedést). A szintén erre a térségre szerveződő Szombathely és Térsége Foglalkoztatási Paktum ebben kíván segíteni, helyben tartva a munkanélküli és hátrányos helyzetbe lévők megfelelő álláshoz való jutásával. A Pannon Térségfejlesztő Egyesület kinyilvánította szándékát a Paktumban való részvételre. A másik lába a probléma kezelésének egy **gyakornoki program** lehet, amely kifejezetten a Szombathelyen, Kőszegen vagy Vépen[9] szakmai ismereteket elsajátított fiatalokat kapcsolja össze a helyi termék előállító vagy helyi szolgáltató vállalkozásokkal.

[6] Több, mint 50 tagot számláló közösség, amely helyi piacot működtet Szombathelyen, bevásárló közösséget tart fenn, a meglévő és tagoknak rendszeres képzéseket, tanfolyamokat tart

[7] A turisztikai törzskártyák példájából kiindulva (pl. Budapest Card, Balaton Best kedvezménykártya vagy a West-Balaton Card) a helyi termékek fogyasztására ösztönzi a térsége látogatókat, s emellett a bevételből a helyi közösség támogatását is finanszírozza.

[8] Ennek lényege, hogy a vásárlók hosszabb távon, általában egy gazdálkodási évre (vagy néhány hónapra) elköteleződnek a gazda iránt. A rendszer minkét félnek előnyös: a hosszú távú elköteleződésért cserébe a termelők biztosabb megélhetést, a fogyasztók pedig megbízható helyről származó, jó minőségű bioélelmiszert kapnak tavasztól őszig heti rendszerességgel. A tagok osztoznak a terményen, vállalják a kockázatát annak, ha valami nem jön össze, ugyanakkor többlettermés esetén a többlet is nekik jut. Ez nem egyszerű vásárlás, a tagok közösséget alkotnak.

[9] Herman Ottó Környezetvédelmi és Mezőgazdasági Szakképző Iskola és Kollégium, Szombathely
Evangélikus Mezőgazdasági, Kereskedelmi, Informatikai Szakképző Iskola és Kollégium, Kőszeg
FM Dunántúli Agrár-szakképző Központ, Csapó Dániel Középiskola, Mezőgazdasági Szakképző Iskola és Kollégium, Vép

- A térségi esélyegyenlőségi együttműködés keretében az Egyesületünk tagja a Szombathelyi Járási Felzárkózási Kerekasztalnak, amely révén lehetőség nyílik a térséget érintő gondok és felmerülő lehetőségek feltárására és ezekre történő gyors reagálásra.
- Szintén a fenti nehézség megoldására formálódott a kifejezetten a fiataloknak szánt program, amely egyfajta **közösségi médiának** tekinthető, és a célja, hogy a fiatalok által értéknek ítélt fontos helyi sajátosságokat kisfilmmel, egyéb médiaeszközzel tudják bemutatni, ezáltal is erősítve a helyhez való kötődés és helyi közösségbe való tartozás érzését a készítőben és a befogadóban egyaránt.

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

Jövőkép
A térség falvai egyértelmű nyertesévé válnak a földrajzi pozíciójukból – a megye legnagyobb piacát, Szombathelyt fogják körbe – adódó lehetőségnek, s el tudják kerülni az ugyancsak ennek mentén jelentkező veszélyeket. Megmarad, és fejlődik a települések kulturális sokszínűsége, az itt élők helyi identitása. A nagyváros nem szívja ki az életet a vidékéből, hanem egyre gazdagodó lehetőségeket biztosít számára. A településeken egyre több helyi vállalkozás létesül, gazdagodik a termék- és szolgáltatáskínálat. A nagyvárosban élők mindennapi rekreációjában egyre nagyobb szerepet tölt be a térség, mint a vidék kapuja. A belső kohézió megerősödik, de az eltérő táji sajátosságokra épülő fejlesztési programok hatása is erős lesz.

7.2 A stratégia célhierarchiája

	Átfogó cél(ok)
1.	A közösségi kohézió, a helyhez való kötődés megerősödik
2.	A helyi gazdaság megerősödik, a termékek és a szolgáltatások minősége javul

Indoklás:

Az első átfogó cél esetében számba vettük a térség azon jellemzőit, hogy rendelkezik természeti, kulturális, történelmi, gazdasági és emberi tudásbeli erőforrással, melyet jól felépítve, hatékonyan kihasználva fejlődési pályára állíthatjuk a térséget.

A második átfogó cél az előbbiből eredeztethető, mégis eléggé komplex abból adódóan, hogy támogatja a helyben való boldogulás, a kiteljesedés, az értékteremtés eszközeinek megteremtését, hozzájárul a térséget érintő gazdasági és társadalmi gondok enyhítéséhez, melyek az elvándorlásból, a sablonizálódásból fakadnak.

Ssz.	Specifikus célok	Output (kimeneti) indikátorok	Célértékek	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	A közösségi kohézió, a helyhez való kötődés érzése megerősödik	1. Közösségépítő rendezvények, felhívások száma	60 db	1. A közösségépítő rendezvényeken résztvevők száma	5000 fő
		2. Fiatalok számára szervezett közösségépítő programok száma	2 db	2. A felhívásokhoz csatlakozó résztvevők száma	100 fő
				3. A közösségépítő programokon résztvevő fiatalok (<30 év) száma 4. A térséget bemutató médiaanyagok száma	50 fő 1 db
2.	A helyi erőforrásokra építő, azokat gyarapító termék-előállítás és értékesítés lehetőségei bővülnek	Vállalkozások által kínált új vagy magasabb minőségű termékfajták/szolgáltatáscsoportok száma	60 db	1. Az attrakciók látogatóinak száma a projekt zárását követő 6. hónap végéig	1 000 fő
				2. Helyi terméket fogyasztók száma a projekt zárását követő 6. hónap végéig	2 000 fő
				3. Létrehozott új munkahelyek száma	3 FTE
3.	A megyeszékhely és a térség gazdasági és kulturális kapcsolatai megerősödnek	Térségi új vagy magasabb minőségű turisztikai, gasztronómiai attrakciók/szolgáltatások száma	15 db	1. Az attrakciók látogatóinak száma a projekt zárását követő 6. hónap végéig	2 000 fő
				2. Térségi új vagy magasabb minőségű turisztikai, gasztronómiai attrakciók/szolgáltatások száma	15 db

A támogatott projektek által létrehozott új munkahelyek száma (FTE): 3

Indoklás:

Az 1. specifikus cél esetében a legfontosabb ösztönző erő annak tudatosítása, hogy az adott településen, mikrotérségben kialakuló közösség összefogó ereje nélkül csak idő kérdése a lakó- (vagy alvó-) övezetté való alakulás, vagy kisebb települések esetében elnéptelenedés. A legfontosabb várt helyzet az elvándorlás folyamatának gyengülése, melynek egyik fontos eszköze lehet az, hogy az új perspektívákat kereső és látó fiatal generációk számára érdemes maradni, anyagi és szellemi szempontból is megéri a térségben élni.

Elsősorban a LEADER és a VP támogatási forrásaira támaszkodunk, emellett figyelmet fordítunk a TOP és az EFOP helyi közösségek számára elérhető támogatási forrásaira is, legalább térségi szintű akciók, ötletek megvalósítása érdekében.

A 2. specifikus cél mozgatórugója a nagyvárosban és regionális szinten kialakult multinacionális gazdasági központ ellenpontja, amely előbbi makrogazdasági szinten ugyan elengedhetetlen egy nagytérség fejlődéséhez, az életminőség javításához, ugyanakkor a fókuszpontja elkerüli a kistelepüléseken elérhető gazdasági, környezeti forrásokat, az emberléptékű (mennyiségben és minőségben értendő) termékeket – ezek mind szükségesek ahhoz, hogy hosszabb távon fenntartható, lelki és szellemi értelemben is élhető környezet őrződjön meg.

A LEADER és a VP mellett fontos a TOP azon pályázati forrásainak igénybevétele is (illetve kapcsolódás a megyei jogú város számára biztosított támogatási forrásainak célrendszeréhez), melyek a helyi termék előállítását és a piacra jutását ösztönzik.

A 3. specifikus cél esetében leginkább a város és a térsége közötti kölcsönös kapcsolat kialakítása és fenntartása motivált minket. A helyi lakosok nagy százaléka Szombathelyen keres és talál munkát, továbbá egyre erősödik a városból a környékbeli településekre való kitelepülés jelensége, ugyanakkor a térség kisebb léptékű, nem promotált értékei rejtve maradnak a lehetséges látogatók elől.

A VP és a LEADER mellett a TOP forrásaira is támaszkodunk, amennyiben az adott pályázati felhívás feltételrendszere lehetővé tesz kisebb léptékű, egyedi kezdeményezések támogatását.

A megfogalmazott célokkal, s az erre építő intézkedésekkel a következő célcsoportokat célozzuk meg, lehetséges pályázókként, kedvezményezettekként:

- gazdálkodók és szolgáltatók: őstermelők, mikro-, kis- és középvállalkozások,
- helyi közösségek: civil szervezetek és egyének is,
- szervezett közösségek: egyházközségek,
- közigazgatási szereplők: önkormányzatok, óvodák, iskolák, stb.

Intézkedések (beavatkozási területek)		Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá?		
		1.	*2.*	*3.*
1.	*Pannon Élmény Program*			***x***
2.	*Térségi komplex promóció*			***x***
3.	*Nyitott porta*		***x***	***x***
4.	*Pan-Tér képzés*			***x***
5.	*Helyi vállalkozások termékeinek, szolgáltatásainak, kereskedelmi tevékenységének fejlesztése*		***x***	
6.	*Helyi termékek piacra jutásának segítése*		***x***	
7.	*Helyben vagyunk*	***x***		
8.	*Vidék kapuja*	***x***		***x***
9.	*Légy képben!*	***x***		

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

8.1.1 Az intézkedés megnevezése: Pannon Élmény Program

"Pannon Élmény Program": Komplex tematikus turisztikai fejlesztések megvalósítása a térségben.

Specifikus cél: 3. A megyeszékhely és a térség gazdasági és kulturális kapcsolatai megerősödnek

Indoklás, alátámasztás: A tervezés során megvalósított rendezvénysorozat keretében a tagság és további helyi szereplők részéről is megfogalmazódott az igény arra vonatkozóan, hogy a térségbe érkező turisták számára vonzóbbá kellene tenni a településeket. Számos természeti, épített adottsággal, örökséggel rendelkezünk, viszont ezek bemutathatósága, látogathatósága korlátozott, továbbá az attrakciók sok esetben nem ismertek a turisták és a helyi lakosok körében. A látogathatóság és az ismertség növelése érdekében szeretnénk támogatni kisléptékű infrastrukturális beruházásokat, eszközbeszerzéseket. Az attrakciók vonzóbbá tétele érdekében rendezvénysorozatok megvalósítása is indokolt.

A támogatható tevékenység területek meghatározása: A térség sajátosságaira építő turisztikai kínálatfejlesztés. Szelíd- és ökoturizmushoz kötődő kisléptékű infrastrukturális fejlesztések (pl.: pihenőhelyek kialakítása, tanösvények kijelölése, stb.), eszközbeszerzések, kapcsolódó népszerűsítő rendezvények lebonyolítása. ***Kizárólag konzorciumi formában van lehetőség pályázatot benyújtani.***

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: építés, felújítás, gépbeszerzés, új és használt eszköz beszerzése, immateriális javak beszerzése, rendezvényszervezés, marketing költségek, kötelező nyilvánosság költsége, hatósági eljárási díjak, ügyvédi költségek, tervezési költségek, műszaki ellenőr költsége.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés szoros kapcsolatban van a Vidékfejlesztési Program (VP) Kis gazdasági szereplők együttműködései (16.3.1.) című intézkedésével, azonban több részében eltér a VP-ben megfogalmazott feltételrendszertől:

- a jelen intézkedés egyik lehatárolásra alkalmas egyedi feltétele a komplexitás: a kezdeményezések egy témára felfűzve, gyöngyfüzér-szerűen egymásba kapcsolódó kis akciókból állnak össze, és a megvalósítás is csak a helyi szereplők együttműködésével történhet;
- a másik egyedi feltétel, amely elkülöníti a VP-től, a kisméret: a projektek legfeljebb 15 millió Ft-os támogatást igényelhetnek, a VP ennél nagyobb projektméretben gondolkodik;
- a harmadik fontos eltérés a szoftjellegű kezdeményezések támogathatósága: míg a VP fenti intézkedése esetében csak beruházást támogat, addig a jelen intézkedésünkbe beleértjük pl. a témához kapcsolódó rendezvénysorozat támogatását is;
- végül, de nem utolsósorban az is fontos az intézkedéshez kapcsolódóan, hogy a pályázói körben a helyi közösségek (civil szervezetek) és önkormányzatok is helyet kapnak, míg a VP a vállalkozásokra és természetes személyekre koncentrál.

Továbbá az intézkedés kapcsolódik a Terület és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 1.2. Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés c. intézkedéséhez is, azonban a TOP a nagyobb léptékű, a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) turisztikai nagyberuházásait kiegészítő, hálózatos fejlesztéseit támogatja, amely kevéssé érinti a vidéki térségeket.

A jogosultak köre: Az akciócsoporthoz tartozó településeken székhellyel vagy telephellyel rendelkező önkormányzat, civil szervezet, nonprofit gazdasági társaság.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek: Konzorciumban történő pályázás alapfeltétel (min. 2 konzorciumi tag). A fejlesztésnek minimum 4 települést érintő hatással kell rendelkeznie (infrastruktúra fejlesztés vagy rendezvény megvalósul a településeken). Az együttműködésnek valós igényekre kell irányulnia. A konzorciumban résztvevő partnereknek szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott megvalósítási és kommunikációs tervet kell benyújtaniuk.

A bírálat során a pályázatot erősíti: 2-nél több konzorciumi tag, 4-nél több fejlesztés által érintett település. A pályázó minimum két dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével. A benyújtott megvalósítási terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága,
   100.000.000 Ft
b. a támogatás aránya;
   80 %
c. a projektméret korlát;
   Minimális támogatás: 3.000.000 Ft
   Maximális támogatás: 15.000.000 Ft
d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített[10] költségelszámolás)
   Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

[10] Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

a. A támogatott projektek száma (db)

7 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

3 civil szervezet, 3 önkormányzat, 1 nonprofit gazdasági társaság (konzorciumvezetői minőségben)

8.1.2. Az intézkedés megnevezése: Térségi komplex promóció

Specifikus cél: 3. A megyeszékhely és a térség gazdasági és kulturális kapcsolatai megerősödnek

Indoklás, alátámasztás: A város közelsége, s a térség gyűrűs szerkezete egyfajta átutazó jelleget kölcsönöz a területnek, a kiemelkedő és régóta bejáratott „brand"-eken kívül a turisták nem ismerik a helyi értékeket, egyedi akciókat, emberközpontú kezdeményezéseket. Az értékek számbavételére és promótálására azonban nem csupán a turisták idevonzása érdekében van szükség, hanem az itt élő lakosok, közösségek számára is, mégpedig a helyhez való kötődés, az ebből fakadó pozitív életérzés élményének elérése és fenntartása céljából is –kisebbé válik ezáltal az elvágyódás lehetősége, s az eltávozott lakosok is nagyobb arányban jönnek vissza.

A támogatható tevékenység területek meghatározása: Egyrészt a "Pannon Élmény Program" keretében megvalósuló mikrotérségi turisztikai fejlesztések komplex térségi promócióját támogatjuk jelen intézkedésből. Továbbá az egész térséget komplex desztinációként kezelő marketinganyagok elkészítésére várunk pályázatokat. Az elkészítendő marketing anyagok célcsoportját képezhetik az ide érkező turisták, de célunk, hogy a helyi lakosságot is tájékoztassuk az itt található értékekről.

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: immateriális javak beszerzése, rendezvényszervezés, marketing költségek, kötelező nyilvánosság költsége.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A jelen intézkedés kapcsolódik a GINOP 1.8.3 Nemzeti turisztikai marketing és keresletösztönző program c. intézkedéshez, azonban jelentős eltéréseket mutat a két cél:

- a GINOP a komplex témára felfűzött, illetve a nagyobb térségeket lefedő marketingakciókat támogatja, míg a jelen intézkedés a kisméretű, egyedi (mikrotérségi szintű) ötleteket preferálja, legfeljebb 3 millió összeg erejéig;
- míg a GINOP elsődlegesen közvetett módon segíti a vállalkozások marketing tevékenységét (pl. TDM szervezetek működésén keresztül), addig a jelen intézkedésünk a mikrotérség saját szereplőinek támogatását célozza meg;

A jogosultak köre: Az akciócsoporthoz tartozó településeken székhellyel vagy telephellyel rendelkező önkormányzat, civil szervezet, nonprofit gazdasági társaság.

A kiválasztási kritériumok, A marketing anyagokon minimum 4 településnek meg kell jelennie. A pályázónak szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott kommunikációs tervet kell benyújtania.

A bírálat során a pályázatot erősíti: Konzorciumban történő pályázás. Az egész térséget bemutató marketing anyag elkészítése. A pályázó minimum két dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével. A benyújtott kommunikációs terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos, a marketinganyagok innovatív megoldásokat is tartalmaznak. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága,

   10.000.000 Ft

b. a támogatás aránya;

   75 %

c. a projektméret korlát;

   Minimális támogatás: 1.000.000 Ft
   Maximális támogatás: 3.000.000 Ft

d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás)

   Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma (db)

   4 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

   2 önkormányzat, 1 civil szervezet, 1 nonprofit gazdasági társaság

8.1.3. Az intézkedés megnevezése: Nyitott porta (Gazdaságfejlesztés)

Specifikus cél: 2. A helyi erőforrásokra építő, azokat gyarapító termék-előállítás és értékesítés lehetőségei bővülnek / 3. A megyeszékhely és a térség gazdasági és kulturális kapcsolatai megerősödnek

Indoklás, alátámasztás: A térség vidéki jellegének erősítését szolgálja bemutató porták fejlesztése, létrehozása. A város közelsége megalapozza a vidéki életet, hagyományos kézművességet, termék-előállítást bemutató porták kialakítását, illetve fejlesztését. A városi és nagyon gyakran a falusi lakosság, főleg a gyermekek nem ismerik a fenti tevékenységeket, életformát. A városi és vidéki iskolák jelenleg is szerveznek nyitott porta látogatásokat, de igény mutatkozik egyéb tevékenységformák megismerésére is.

A támogatható tevékenység területek meghatározása: Nyitott porták kialakításának és továbbfejlesztésének támogatása, helyben történő értékesítés előmozdítása. Ezen cél megvalósításához támogatható termék-, szolgáltatás-, technológiafejlesztés, tevékenység elindításához/fejlesztéséhez szükséges műhely/bemutató tér fejlesztése, interaktív bemutatók tartásához szükséges fejlesztés, értékesítő hely kialakítása/fejlesztése, közös termelői pont kialakítása.

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: építés, felújítás, gépbeszerzés, eszközbeszerzés, immateriális javak beszerzése, rendezvényszervezés, marketing költségek, kötelező nyilvánosság költsége, hatósági eljárási díjak, ügyvédi költségek, tervezési költségek, műszaki ellenőr költsége.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A VP Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése (6.4.1.) című intézkedéséhez hasonlóan, de néhány egyedi feltétellel rendelkezik a jelen intézkedés:

- míg a VP csak beruházás támogatására nyújt lehetőséget, addig a jelen intézkedés a fő célhoz kapcsolódó szoft-jellegű tevékenységekre is adhat támogatást (pl. a nyitott porta elérhetőségének, ismertségének elősegítése, hozzá kapcsolódó rendezvények szervezése, stb.);
- további különbség a projektméret: legfeljebb 4 milliós kezdeményezéseket tudunk támogatni, míg a VP mintegy 30 millió Ft projektméretig terjeszkedik.
- a jogosultak köre a pályázati felhívásunkban a 6000 STÉ-t el nem érő üzemméretű mikrovállalkozásokból tevődik össze, míg a VP fenti intézkedés esetében a legalább 6000, legfeljebb 25000 STÉ üzemméretű vállalkozások támogatását célozza meg.

A jogosultak köre: Az akciócsoporthoz tartozó településeken székhellyel vagy telephellyel rendelkező őstermelő, mikrovállalkozás méretű egyéni és/vagy társas vállalkozás, adószámos magánszemély. 0-6.000 EUR STÉ üzemméretű vagy ezzel egyenértékű árbevétellel rendelkező gazdálkodók támogathatóak.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek: A fejlesztésnek valós igényekre kell irányulnia. A pályázónak szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott üzleti és kommunikációs tervet kell benyújtania.

A bírálat során a pályázatot erősíti: A benyújtott üzleti terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos. Tényleges együttműködés kialakítása a Pannon Élmény Programban létrehozandó fejlesztések valamelyikével. A pályázó minimum egy dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága,

   41.907.114 Ft

b. a támogatás aránya;

   50 %

c. a projektméret korlát;

   Minimális támogatás: 500.000 Ft
   Maximális támogatás: 4.000.000 Ft

d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás)

   Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma (db)

   11 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

   11 vállalkozás

8.1.4. Az intézkedés megnevezése: Pan-Tér-képzés

Specifikus cél: 3. A megyeszékhely és a térség gazdasági és kulturális kapcsolatai megerősödnek

Indoklás, alátámasztás: Nagyon kis számban vannak a térségben olyan túravezetők, akik térségük/mikrotérségük minden jelentős látnivalóját, értékét ismerik, és megfelelő színvonalon be is tudják mutatni az ide látogatóknak. Továbbá a helyi vendéglátás, termék-előállítás terén is vannak olyan területek, melyeken a szakemberek, gazdák ismeretbővítésre szorulnak. A falusi szálláshelyeket, nyitott portákat vonzóbbá tehetik a felkészült szakemberek, akik kiegészítő szolgáltatásokat is nyújtanak vendégeik számára (pl.: kézműves foglalkozás, túravezetés, tárlatvezetés, helyi termék animáció, stb.).

A támogatható tevékenység területek meghatározása: Vendéglátással, helyi termék-előállítással összefüggő ismeretátadás, szemléletformáló rendezvény, térségi tanulmányút szervezésének és lebonyolításának költségei (például: helyi gazdák, kézművesek, túravezetők, tárlatvezetők, vendéglátók, helyi termék animátorok számára ismeretátadás, stb.). Az intézkedés keretében az ismeretátadáson történő részvétel költsége nem finanszírozható.

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: szakértői díj, szervezési költség, térségi tanulmányút költsége, szemléletformáló rendezvény költsége, marketing költség, kötelező nyilvánosság költsége.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A TOP, a GINOP, továbbá az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) számos prioritásban, intézkedésben foglalkozik a különböző célcsoportok képzésével, szakmai fejlesztésével, továbbá szoros kapcsolatot mutat a VP Kis gazdasági szereplők együttműködései (16.3.1.) című intézkedéssel. A jelen intézkedés több szempontból különbözik a többi OP-ban rögzített feladatoktól és céloktól, és a VP nevezett intézkedésétől is eltér az alábbiak szerint:

- nem az oktatási rendszer részét képezik a tervezett ismeretátadó akciók,
- kisméretű programok támogatását célozza meg (legfeljebb 3 millió Ft-ig),
- az ismeretanyag kifejezetten a helyi adottságok, vonzerők, valamint a helyi szereplőknél elérhető tudás bázisán épül fel.

A jogosultak köre: Az akciócsoporthoz tartozó településeken székhellyel vagy telephellyel rendelkező önkormányzat, civil szervezet, mikrovállalkozás méretű egyéni és/vagy társas vállalkozás.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek: Valós igényeket kielégítő ismeretátadás, amely a kor szellemének is eleget tud tenni. Témakörök: helyi termék, helyi érték, értékesítés és piacra jutáshoz kapcsolódó ismeretek, minőségfejlesztés, marketing, kommunikáció, stb. Az ismeretátadásnak közösségi szerepet kell betöltenie a térségben.

A pályázónak szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott üzleti és kommunikációs tervet kell benyújtania.

Az előadó(k)nak kellő mértékben megalapozott referenciával kell rendelkezniük.

A bírálat során a pályázatot erősíti: A benyújtott üzleti terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos. A pályázó minimum egy dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága,

4.433.086 Ft

b. a támogatás aránya;

75 %

c. a projektméret korlát;

Minimális támogatás: 500.000 Ft

Maximális támogatás: 3.000.000 Ft

d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás)

Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás. A marketing kiadás maximum az összes elszámolható költség 10 %-át teheti ki, önállóan nem támogatható tevékenység.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma (db)

2 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

1 civil szervezet, 1 vállalkozás

8.1.5 Az intézkedés megnevezése: Nem mezőgazdasági vállalkozások termékeinek, szolgáltatásainak és kereskedelmi tevékenységének fejlesztése (Gazdaságfejlesztés)

Specifikus cél: 2. A helyi erőforrásokra építő, azokat gyarapító termék-előállítás és értékesítés lehetőségei bővülnek

Indoklás, alátámasztás:

Az intézkedés több szempontból is fontos a térség szereplői számára:

- a nagyváros vonzereje elszívja a helyi értékes munkaerőt, amely révén fokozatosan eltűnnek a hagyományos foglalkozások, csökken a helyben termelt áru mennyisége, továbbá a helytől távol kamatozódik az emberek tudása, szellemi kapacitása; ezek az energiák pedig szükségesek a települések életben tartásához;
- a vállalkozni tudó gazdasági szereplők, akik ellenőrzött minőségű piaci terméket állítanak elő vagy szolgáltató és/vagy kereskedelmi tevékenységet folytatnak, igénylik a minél hatékonyabb és célirányosabb marketing eszközök segítségét, hogy az elsősorban városi, valamint tudatos vásárlói kört elérhessék termékeikkel, szolgáltatásaikkal;

A támogatható tevékenység területek meghatározása: Térségi vállalkozások kisléptékű eszközbeszerzéseinek, gépbeszerzésének, immateriális javak beszerzésének, marketingjének támogatása. Nem annex termékek előállítására és szolgáltatás nyújtására irányuló projektek támogathatóak. Csak nem mezőgazdasági vállalkozásnak minősülő vállalkozás támogatható.

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: építés, felújítás, gépbeszerzés, eszközbeszerzés, immateriális javak beszerzése, marketing költségek, kötelező nyilvánosság költsége, hatósági eljárási díjak, ügyvédi költségek, tervezési költségek, műszaki ellenőr költsége.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés szoros kapcsolatban van a VP több intézkedésével, pl.: Nem mezőgazdasági tevékenységek elindítása (6.2.1.), Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése (6.4.1.), valamint a Mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás c. téma (prioritás) több intézkedéséhez. A jelentősebb eltérések a fenti célok, feladatok tekintetében a következők:

- kisméretű projektek támogatása (legfeljebb 3 millió Ft-os támogatás),
- a helyhez kötődő, a helyi adottságok, értékek bázisán kialakuló koncepció alapján kidolgozott terv megvalósítása a cél.

A jogosultak köre: Az akciócsoporthoz tartozó településeken székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikrovállalkozás méretű egyéni és/vagy társas vállalkozás.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek A pályázónak szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott üzleti és kommunikációs tervet kell benyújtania.

A bírálat során a pályázatot erősíti: A benyújtott üzleti terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos. Az energiahatékonyság növelése vagy megújuló energia felhasználása a projekt megvalósítása vagy fenntartása során. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait. Hangsúlyosan megjelenik a pontozásban a munkaerőfelvétel. A pályázó minimum egy dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága,

84.740.000 Ft

b. a támogatás aránya;

50 %

c. a projektméret korlát;

Minimális támogatás: 500.000 Ft

Maximális támogatás: 3.000.000 Ft

d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás)

Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás. A marketing kiadás maximum az összes elszámolható költség 10 %-át teheti ki, önállóan nem támogatható tevékenység.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma (db)

30 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

30 vállalkozás

8.1.6. Az intézkedés megnevezése: Helyi termékek[11] piacra jutásának segítése (Gazdaságfejlesztés)

Specifikus cél: 2. A helyi erőforrásokra építő, azokat gyarapító termék-előállítás és értékesítés lehetőségei bővülnek

Indoklás, alátámasztás A Pannon Helyi Termék Klaszter által már jelenleg is működik termelői összefogás a térségben. A Szombathelyi Termelői Piacon minden hét csütörtökén 15-20 termék-előállító kínálja térségi portékáit. A gazdák részéről nagy igény mutatkozik a továbbfejlődésre. A minőségi helyi termékek egyre szélesedő piaccal rendelkeznek, viszont a kínálat nem minden esetben tud lépést tartani a minőségi és mennyiségi igényekkel. Az intézkedés által szeretnénk eszközt adni a gazdák kezébe, hogy a minőségi termék-előállítás útjára lépjenek. A térségben található gazdák REL programban történő összefogása is célként jelentkezik, melyet a Leader támogatások kiegészíthetnek.

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Helyi termék-előállításhoz kapcsolódó térségi vállalkozások kisléptékű eszközbeszerzéseinek, marketingjének, értékesítési lehetőségei bővítésének támogatása, termelő összefogások közös eszközigénye, piacra jutás segítése. Helyi terméknek számít ezen intézkedés keretében: hagyományos technológiával, hagyományos recept alapján történő élelmiszer előállítása, tradicionális kézműves termék előállítása.

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: építés, felújítás, gépbeszerzés, eszközbeszerzés, immateriális javak beszerzése, marketing költségek, kötelező nyilvánosság költsége, hatósági eljárási díjak, ügyvédi költségek, tervezési költségek, műszaki ellenőr költsége.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés szoros kapcsolatot mutat a VP több intézkedésével, illetve céljával: Kis gazdasági szereplők együttműködései (16.3.1.), továbbá a Fiatal gazdák induló támogatása (6.1.1.) és REL együttműködések (16.4.1.) tematikus programjai. Az eltérések ezekhez képest a következők:

- kisméretű projektek támogatása (legfeljebb 3 millió Ft-os támogatás),
- komplex kezdeményezések támogatása: egy-egy mikrotérségre jellemző, egységes arculatú és célú akciójának megvalósításához eszközök biztosítása.
- a jogosultak köre a pályázati felhívásunkban a 6000 STÉ-t el nem érő üzemméretű mikrovállalkozásokból, termelőkből, őstermelőkből tevődik össze, míg a VP fenti intézkedés esetében a legalább 6000 STÉ, legfeljebb 25000 STÉ üzemméretű vállalkozások támogatását célozza meg.
- a VP csak a legfeljebb 40 éves természetes személyt (illetve jogi személy esetén annak tulajdonosa és ügyvezetője esetében a legfeljebb 40 éves személyt) kívánja támogatni, a pályázati felhívásban azonban nem tervezünk ilyen megkötést, mivel a helyi termelők illetve kistermelők jelentős része idősebb korban kezdi el a tevékenységét, továbbá a mezőgazdasági termék-előállítás (Annex I) esetében az induló termelőket érintően kiemelten a 40 feletti életkorúak támogatása a preferenciánk.

A jogosultak köre:

[11] Helyi termék: Helyi termék alatt a Pannon Térségfejlesztő Egyesület LEADER HACS tervezési területén előállított, a térségben honos vagy ott megtermelt, előállított alapanyagból, hagyományos és/vagy az adott térségre jellemző és/vagy újszerű technológiával, eljárással készült feldolgozott termék - kivéve a nagyüzemi technológiával előállított vagy feldolgozott terméket.

Feldolgozott élelmiszer-előállítás: Az intézkedés keretében induló vagy 50% alatti mezőgazdasági árbevétellel rendelkező mikrovállalkozás méretű egyéni és/vagy társas vállalkozás, őstermelő helyi termék-előállításra és értékesítésre vonatkozó fejlesztése támogatható.

Mezőgazdasági termék-előállítás (Annex I.): Az intézkedés keretében elsődleges mezőgazdasági termék előállítás esetében induló (40 év feletti) vagy a 3000 STÉ alatti mezőgazdasági termelőnek minősülő mikrovállalkozás méretű egyéni és/vagy társas vállalkozás, őstermelő fejlesztése támogatható. 3000 EUR ≤STÉ≤6000 EUR esetén a nem főállású őstermelő, mikrovállalkozás méretű egyéni és/vagy társas vállalkozás.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek A pályázónak szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott üzleti és kommunikációs tervet kell benyújtania.

A bírálat során a pályázatot erősíti: A benyújtott üzleti terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait. Hangsúlyosan megjelenik a pontozásban a munkaerőfelvétel. A pályázó minimum egy dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága,
   62.785.973 Ft
b. a támogatás aránya;
   50 %
c. a projektméret korlát;
   Minimális támogatás: 500.000 Ft
   Maximális támogatás: 3.000.000 Ft
d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás)
   Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás. A marketing kiadás maximum az összes elszámolható költség 10 %-át teheti ki, önállóan nem támogatható tevékenység.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma (db)
   23 db
b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)
   23 vállalkozás

8.1.7. Az intézkedés megnevezése: Helyben vagyunk

Specifikus cél: 1. A közösségi kohézió, a helyhez való kötődés érzése megerősödik

Indoklás, alátámasztás:

A térségben egyrészről számon tartunk olyan egyedi szokásokat, hagyományokat, kulturális sajátosságokat, melyek egy konkrét „termékben" realizálhatók, beazonosítva ezzel az érték saját közösségét, és nem utolsó sorban ismertté téve a nagyobb nyilvánosság számára. Másrészről szükség van még nem feltárt és nem kiforrott értékek menedzselésére, melyek önkéntelenül is összekötik azon közösség tagjait, ahol megszülettek, ezáltal is erősítve a csoport összetartó erejét. A 21. században és

egy megyeszékhely közvetlen vonzáskörzetében nagy szükség van a sablonostól az egyedi értékek felé fordulásra.

A támogatható tevékenység területek meghatározása: Fejlesztési program egy-egy értékre felfűzve (pl.: térségre jellemző termék, növény, állat, népszokás, stb. köré szerveződő színvonalas rendezvények, közösségi kezdeményezések, marketingakciók). Jogi szolgáltatások támogatása, pl.: védjegyezés.

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: új eszköz beszerzése, immateriális javak beszerzése, rendezvényszervezés, marketing költségek, kötelező nyilvánosság költsége, hatósági eljárási díjak, ügyvédi költségek, jogi szolgáltatás.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés szoros kapcsolatot mutat a VP Kis gazdasági szereplők együttműködései (16.3.1.) című intézkedésével, azonban az alábbi eltérésekkel:

- kisméretű projektek támogatása (legfeljebb 2 millió Ft-os összeg erejéig),
- egy adott témára felépített komplex stratégia megvalósítása, pl.: (másik térségből származó példa) őrségi tökfesztivál és a kapcsolódó beruházások, összefogások, akciók.

A jogosultak köre: Az akciócsoporthoz tartozó településeken székhellyel vagy telephellyel rendelkező önkormányzat, civil szervezet, egyházi jogi személy.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek: A pályázónak szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott megvalósítási tervet kell benyújtania.

A bírálat során a pályázatot erősíti: A benyújtott megvalósítási terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos. A kezdeményezés a vidéki és egyben az egyedi jelleg hangsúlyozását erősíti. Térségi fellépők szerepeltetése a rendezvényen. Minél szélesebb célcsoport elérése. A pályázó minimum egy dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága,
   70.000.000 Ft
b. a támogatás aránya;
   75 %
c. a projektméret korlát;
   Minimális támogatás: 500.000 Ft
   Maximális támogatás: 2.000.000 Ft
d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás)
   Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma (db)
   35 db
b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

20 önkormányzat, 12 civil szervezet, 3 egyházi jogi személy

8.1.8. Az intézkedés megnevezése: Vidék kapuja

Specifikus cél: 1. A közösségi kohézió, a helyhez való kötődés érzése megerősödik / 3. A megyeszékhely és a térség gazdasági és kulturális kapcsolatai megerősödnek

Indoklás, alátámasztás A város (Szombathely) közelsége miatt a környező települések az urbanizáció útjára léptek, lassan elveszítik vidéki jellegüket. A lakosok nagy százalékban ingáznak a megyeszékhelyre. A települések sok esetben alvó funkciót töltenek be. A lakosokban ugyanakkor megvan az igény arra, hogy településük közösségéhez tartozzanak, elmélyítsék kapcsolataikat. Igény mutatkozik arra is, hogy a települések részben visszanyerjék vidéki jellegüket.

A támogatható tevékenység területek meghatározása: Közösségi programok, felhívások támogatása a térség vidéki jellegének megőrzése érdekében (pl.: térségi receptgyűjtés, tündérkertekhez hasonló kezdeményezések, legszebb konyhakertünk program, klubsorozatok megszervezése, stb.).

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: rendezvényszervezés, eszközbeszerzés, immateriális javak beszerzése, marketing tevékenység, kötelező nyilvánosság költségei. Az eszközbeszerzésnek és az immateriális javak beszerzésének közvetlen módon kell kapcsolódnia a közösségi felhívások meghirdetéséhez és lebonyolításához.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik a TOP 5.3. Helyi közösségi programok megvalósítása c. intézkedéséhez, azonban a TOP az egyéb prioritásaihoz kapcsolódó közösségi kezdeményezéseket támogatja, és elsősorban a városi térségekre koncentrál. Az EFOP ugyancsak egyik fontos feladatának tekinti a közösségek erejének növelését célzó programok, akciók támogatását, azonban az EFOP a nagyobb léptékű (több megyét átfogó) kezdeményezéseket preferálja, valamint módszertanok és mentorhálózat kialakítását támogatja.

A jogosultak köre Az akciócsoporthoz tartozó településeken székhellyel vagy telephellyel rendelkező önkormányzat, civil szervezet, egyházi jogi személy.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek A pályázónak szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott kommunikációs tervet kell benyújtania.

A bírálat során a pályázatot erősíti: A benyújtott kommunikációs terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos. A felhívás minél szélesebb célcsoportot érjen el. Az egész térségre fejtse ki hatását, minél több résztvevőt bevonva az egyes településekről. Innovatív, mintaértékű projektelemek beépítése a pályázatba. Hatása a vidéki jelleg hangsúlyozását erősíti. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait. A pályázó minimum egy dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága,

   0 Ft

b. a támogatás aránya;

   75 %

c. a projektméret korlát;

Minimális támogatás: 500.000 Ft
Maximális támogatás: 2.000.000 Ft

d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás)

Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás. Az eszközbeszerzés és az immateriális javak költsége nem haladhatja meg a teljes elszámolható kiadás 15 %-át.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma (db)

0db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

0önkormányzat, 0 civil szervezet, 0 egyházi jogi személy

8.1.9. Az intézkedés megnevezése: Légy képben!

Specifikus cél: 1. A közösségi kohézió, a helyhez való kötődés érzése megerősödik

Indoklás, alátámasztás: A tervezésben megrendezett fórumokon sarkalatos pontként jelent meg a helyi média, helyi újságok szerepe a lakosság életében. A helyi újságok a legalkalmasabbak arra, hogy a lakosságot tájékoztassák a helyi eseményekről, tovább a települések életét megőrizzék az utókor számára. Több településen is működik helyi újság, viszont az elektronikus média még nem vált mindennapossá a térségben. Nincsenek a településeket bemutató kisfilmek, melyek közösségépítő és turisztikai célokat egyaránt szolgálhatnak. A fiatalok életében már meghatározó szerepet töltenek be az elektronikai eszközök, amatőr szinten képesek is használni őket. Az intézkedéssel azt szeretnénk elérni, hogy térségi fiatalok összefogásával, médiára vonatkozó ismeretterjesztéssel a térséget bemutató kisfilmek, fotók, egyéb elektronikus és írott anyagok készüljenek. A fiatalok ezzel bevonhatóak a települések életébe, megismerhetik szűkebb hazájukat, illetve nő az elköteleződésük a térség iránt.

A programban felhasználjuk a térségi civil szervezetek által koordinált Spiritusz Kocsma Tv kezdeményezés tapasztalatait. A program lényege szintén az, hogy helyi fiatalok a saját nézőpontjukból mutassák be térségüket, a témaválasztás a résztvevőkre van bízva. A program remek közösségépítő hatást fejt ki.

A támogatható tevékenység területek meghatározása: Médiára, helyi nyilvánosságra épülő közösségépítő programok helyi fiataloknak (<30 év). Térség bemutatása helyi fiatalok bevonásával, a fiatalok nézőpontjából.

Az intézkedés keretében támogatható tevékenységek: fiatalok számára ismeretátadás, tapasztalatszerzés, rendezvényszervezés költsége, új és használt eszköz beszerzése, immateriális javak beszerzése, térségen belüli tanulmányút, projektmenedzsment költségek, marketing költségek, kötelező nyilvánosság költségei.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés egyedi jellegének ellenére kapcsolható a TOP és az EFOP közösségi programjait támogató intézkedéseihez, azonban a TOP az egyéb prioritásait érintő közösségi

kezdeményezésekre koncentrál (főként a városi térségekben), az EFOP pedig a nagyobb léptékű (több megyét átfogó) kezdeményezéseket, valamint módszertanok és mentorhálózat kialakítását preferálja.

A jogosultak köre: Az akciócsoporthoz tartozó településeken székhellyel vagy telephellyel rendelkező önkormányzat, civil szervezet.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek A pályázónak szakmai és pénzügyi szempontból kellő mértékben alátámasztott megvalósítási és kommunikációs tervet kell benyújtania.

A bírálat során a pályázatot erősíti: A benyújtott megvalósítási és kommunikációs terv megalapozott, fenntartható, reális és gazdaságos. A felhívás minél szélesebb célcsoportot érjen el. Az egész térséget bemutatja a média eszközeivel. A pályázat figyelembe veszi az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság horizontális szempontjait. A pályázó minimum két dokumentált egyeztetést folytat le a HACS munkaszervezetével.

Tervezett forrás:

a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága,

   5.000.000 Ft

b. a támogatás aránya;

   75 %

c. a projektméret korlát;

   Minimális támogatás: 500.000 Ft
   Maximális támogatás: 4.000.000 Ft

d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás)

   Vissza nem térítendő támogatás, hagyományos költségelszámolás.

A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2017. II. félév – 2019. II. félév

Kimeneti indikátorok:

a. A támogatott projektek száma (db)

   2 db

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

   1 önkormányzat, 1 civil szervezet

8.2 Együttműködések

Az együttműködések tervezett tématerületei: Jelenleg több hazai és nemzetközi együttműködési projekt áll előkészítés alatt. 2016. február 12-én benyújtásra került az INTERREG V-A Szlovénia-Magyarország Együttműködési Program keretében a **Szlovén Ház – Magyar Ház elnevezésű projekt**. A projekt célja a természeti és kulturális örökség, de elsősorban a tájházak és a kapcsolódó szolgáltatások turisztikai szempontú fejlesztése és turisztikai termékként való értékesítése. A helyi közösségek bevonásával a tájházak élővé tétele különböző programokkal és további szolgáltatásokkal, termékekkel, majd a turisztikai szolgáltatók és szolgáltatások hálózatával, bevonva a projektben érintett tájházakat, turisztikai csomagok összeállítása, ezek reklámozása hagyományos, valamint innovatív és modern kommunikációs eszközökkel.

Tervezés alatt áll a **„Mi a kő Vasban?”** elnevezésű megyei szintű együttműködési projekt. Az eltelt időszakban a Vas Megyei Vidékfejlesztési Fórum keretében már kialakultak a kooperáció kezdeti lépései. A továbbiakban együttműködve a vas megyei LEADER akciócsoportokkal és szakági szereplőkkel - Vas Megyei Turizmus Szövetség (mint térségi TDM szervezet), Őrségi Nemzeti Park, Írottkő Natúrpark - egész Vas megyére kiterjedő területi lefedettséget érhetünk el. Közös akarattal egy vas megyei belső turisztikai, fogyasztói szemléletformálói és integrációs, információs programot indíthat az UTIRO Térségfejlesztő Egyesület. Ehhez a programhoz csatlakozni kíván egyesületünk is. Szeretnénk közösen ismertté, megközelíthetővé, megfoghatóvá tenni a megye lakói és vendégei számára a megye helyi termék kínálatát.

A tervezési időszak teret adott az együttműködési lehetőségek feltérképezésére. Egyesületünk a szomszédos Vasi Hegyhát-Rábamente Hacs-csal összefogásban kíván kialakítani egy, a turisztikai fejlesztésre irányuló programot. Az együttműködési projekt tematikája az **Ambrózy [12] örökségre felfűzött közös tevékenységek** a turizmus, a helyi termékek terén.

Szeretnénk továbbvinni a Göcsej-Hegyhát Leader Egyesület, a Hegypásztor Kör és a Regionális Humán Innováció Nonprofit Kft. által elindított Leader Térségek Közötti Együttműködési Projektet, melynek célja **turisztikai és helyi termékekre épülő kedvezménykártya rendszer** kiépítése. A kártyarendszernek már jelenleg is több, a térségünket érintő szolgáltató partnere van. Valamint további a helyi értékekre, helyi termékekre alapozott együttműködési projektet tervezünk.

Regionális együttműködés keretében a többi akciócsoporttal közösen tervezett tevékenységeink (HACS akadémia):
1) Tanulmányutak – nemzetközi LEADER gyakorlatok közös megismerése
2) Regionális Tematikus Fórumok (átfogó témákban, pl. ifjúság, helyi termék, szociális szövetkezetek, stb.)
3) Közös monitoring tevékenységek
4) Közös kommunikációs aktivitások (pl. közös értékelő kiadványok, LEADER napok, stb.)
5) Negyedévenkénti találkozók

Az együttműködések kiterjeszthetőek nemzetközi színtérre is.

Specifikus cél: Az együttműködésekkel célunk a helyi termékek, helyi értékek megőrzése, továbbéltetése, továbbá gazdasági, illetve turisztikai szempontú tőkésítése. Szoros kapcsolatot kívánunk kiépíteni a megyei, illetve a regionális akciócsoportokkal a szakmai képzések, fórumok, tanulmányutak, közös marketing akciók tekintetében.

Indoklás, alátámasztás: A helyi gazdaság fejlődésének kiemelt motorja a helyi termékekre, helyi értékekre alapozott fejlesztés. A helyi termékek iránt a térségben és azon kívül is nagymértékben növekszik a kereslet. Az értékek, tradicionális termékek felkutatása térségi szinten hatékonyabb, illetve kifelé is hatásosabban kommunikálható. A helyi értékek, helyi termékek tőkésítésének további módja a turisztikai kínálatba történő aktív bekapcsolásuk. Ebben az esetben szintén nincs értelme kisebb térségek önálló fejlesztésének, marketingjének, a desztinációmenedzsment lényege a mérethatékonyságban érhető tetten.

[12] Ambrózy-Migazzi István alapította a Kám mellett található Jeli Arborétumot. A Vas megyei Tana községben nőtt fel. A család számos szállal kötődik a térséghez. Botanikai munkásságára nagy hatással volt a vépi Erdődy család kastélyparkja.

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület 2002-ben alakult meg azzal a céllal, hogy a Nyugat-dunántúli régió térségfejlesztő szakembereinek hatékonyabb és eredményesebb munkáját segítse. Az alakulástól eltelt időben az egyesületnek voltak aktív és a 2014. évet megelőzően passzívabb időszakai. A 2014-ben az egyesület ismét aktivitásba lendült és sikeres kérelmet nyújtott be a HFS tervezési terület előzetes elismerésére, valamint a Szombathelyi járás településeinek képviseletére. A fő célkitűzése pedig a következő lett: a működési területén élő lakosság életfeltételeinek javítása, a vidékfejlesztés-és területfejlesztés társadalmi-gazdasági szerepének erősítése.

Az egyesület a Helyi Akciócsoport cím megszerzését követően a munkaszervezetének működtetését is a saját keretei között kívánja megvalósítani, melynek jogi formája egyesület. Fő tevékenységi körei a 2014-es átalakulást követően: vidékfejlesztés, területfejlesztés, a térség szereplői közötti együttműködések elősegítése, munkaszervezet létrehozása a folyamatos kapcsolattartás érdekében.

Az egyesület eredetileg magánszemélyek hozták létre, csupán a 2014. évi átalakulás után kerültek felvételre a többi szférából is tagok, és a szervezet így jelenleg 91 taggal rendelkezik. A tagság szektorok szerinti megoszlása a következő:

- önkormányzat: 41
- civil szervezet: 14
- vállalkozás: 17
- magánszemély: 20

A fenti összetételt figyelembe véve egyik szektor részaránya sem haladja meg a 49 %-ot.

A legfőbb döntéshozó szerv a közgyűlés. Fő feladatai: tagfelvétel jóváhagyása, tagdíjak összegének évenkénti meghatározása, költségvetés, éves beszámoló elfogadása, tisztségviselők megválasztása titkos szavazással, alapszabály módosítása.

Az operatív döntéshozó szerv az elnökség. Az elnökséget 5 fő alkotja, összetétele: 1 fő elnök, aki a civil szféra képviselője, 2 fő alelnök, akik a vállalkozói és önkormányzati szférát képviselik, 2 fő elnökségi tag, akik a vállalkozói és civil szférát képviselik.

Az egyesületben felügyelő bizottság is működik, amely 4 főből áll, összetétele: 1 fő vállalkozó, 2 fő önkormányzat és 1 fő civil szervezet.

A bíráló bizottsági feladatokat az elnökség látja el, az elnökség döntését a felügyelő bizottság hagyja jóvá.

Az egyesület szervezeti felépítése:

- taglétszám 91 tag, amely folyamatosan bővíthető
- 5 főből álló elnökség
- 4 főből álló felügyelő bizottság
- 2 főből álló munkaszervezet

A munkaszervezet működése: 1 fő elnök, aki a napi operatív döntési folyamatokban vesz részt és a munkáltatói jogokat gyakorolja. A munkaszervezet 2 fő munkavállalóból áll, melyből 1 fő munkaszervezet vezetői feladatokat végez, 1 fő pedig vidékfejlesztési referensként dolgozik. A foglalkoztatás formája: munkaviszony, teljes munkaidőben.

A fejezet elején részletesen bemutatásra kerültek az egyesület szervezeti egységei és azok összetétele. Itt most már csak utalni szeretnénk arra, hogy biztosítva van az egyesületen belül minden szféra

képviselete, egyik szféra részaránya sem haladja meg a 49 %-ot. Ezzel biztosítjuk a hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárást a pályázatok elbírálási folyamatában is, mind a bíráló bizottság, mind a felügyelő bizottság összetétele kapcsán.

A HACS feladatai és felelősségi körei:

HACS feladatai	Szervezeti Egység / Felelősség kör
A helyi szereplők fejlesztési és végrehajtási kapacitásainak kiépítése, beleértve a projektirányítási képességeik fejlesztését is	munkaszervezet, elnökség, tervezést segítő szakértők közös munkája
A hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a pályázatok kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetetlenséget, a holtteher vagy helyettesítő hatást, ugyanakkor biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50%-át állami vagy önkormányzati költségvetési gazdálkodó szervnek nem minősülő partnerek adják. Írásos kiválasztási eljárás nem folytatható.	döntés előkészítés: munkaszervezet döntés: Helyi Bíráló Bizottság
A pályázatok kiválasztása során a kiválasztási kritériumok összeállítása és súlyozása által összhang biztosítása a közösségvezérelt fejlesztési stratégiával, valamint a támogatás szükségességének (a pályázó ennek hiányában nem lenne képes megvalósítani a projektet) mérlegelése.	munkaszervezet, elnökség, tervezést segítő szakértők közös munkája
Pályázati felhívások vagy folyamatban lévő projektbenyújtási eljárás előkészítése és közzététele, beleértve a kiválasztási kritériumok meghatározását és súlyozását – megfelelő időtartam biztosításával.	munkaszervezet, elnökség, tervezést segítő szakértők közös munkája
Támogatási kérelmek befogadása és értékelése	munkaszervezet
Pályázatok kiválasztása és a támogatás összegének rögzítése, továbbá a jóváhagyás előtt a javaslatok benyújtása a Kifizető Ügynökséghez a támogathatóság végső ellenőrzése céljából.	Helyi Bíráló Bizottság elkészítő feladatok: munkaszervezet
A közösségvezérelt HFS és a támogatott műveletek végrehajtásának monitoringja, és az adott stratégiához kapcsolódó egyedi értékelési tevékenységek – független szereplő általi – végrehajtása.	munkaszervezet, elnökség, tervezést segítő szakértők közös munkája

A kiválasztás kritériumainál fontosnak tartjuk és előírjuk a HACS-csal való személyes kapcsolat kialakítását a pályázók részéről, mivel így tudjuk a legjobban biztosítani azt, hogy a térség szereplői megismerkedjenek a pályázat folyamatával, és a HACS is részletesen megismerhesse az egy-egy pályázatot benyújtó személy vagy szervezet tevékenységét, fejlesztési irányait. Ezzel a bíráló bizottság megalapozott döntést hozhat egy-egy pályázat támogatásával kapcsolatban.

Az összeférhetetlenség kizárását biztosító intézkedések: a 272/2014. (XI.5.) Kormányrendelet VI. fejezet 39.§ rendelkezik az összeférhetetlenségről. Ez alapján

- azok, akik részt vesznek a pályázat kidolgozásában, nem vehetnek részt a projekt előzetes kiválasztási és támogatói döntéshozó folyamatában.
- A munkaszervezet feladata segítségnyújtás a projekt előkészítésben, és a pályázatok elkészítéséhez tájékoztatás, segítségnyújtás, támogatás biztosítása. A munkaszervezet nem írhatja meg a pályázatot és annak egyes részeit sem.
- Aki érdekelt egy projektben, annak nyilatkozatot szükséges benyújtania erről, és nem vehet részt az értékelésben.

A HACS napi teendőit a Helyi Fejlesztési Stratégia tekintetében a munkaszervezet végzi. A munkaszervezet 3 főből áll. 1 fő elnök, 1 fő munkaszervezet vezető és 1 fő vidékfejlesztési referens munkatárs. Az elnök művelődési ház vezetőként nagy tapasztalatokkal rendelkezik a civil szféra működésével és gazdálkodásával kapcsolatban. A 2 fő munkatárs felsőfokú gazdasági végzettséggel rendelkezik. Mindketten hosszabb vagy rövidebb időt töltöttek az előző időszakban HACS feladatot ellátó Vasi Őrtorony Közhasznú Egyesületnél, így tapasztalatokkal rendelkeznek a HACS működésének szakmai és gazdasági területeivel. Foglalkoztak projekt generálással, ügyfél tájékoztatással, pályázatkezeléssel, HACS működési költségelszámolással.

Az egyesület központja Gencsapátiban a Művelődi Házban található, amely infrastrukturálisan jól felszerelt, mivel az egyesület jelenleg nem rendelkezik saját eszközökkel, ezért a szükséges irodai infrastruktúrát ott tudjuk igénybe venni. Az egyesület új HACS, ezért eszközökkel, saját irodával még nem rendelkezik, a későbbiekben az IH együttműködési megállapodás aláírásával az abban aláírtaknak megfelelően kerül kialakításra az infrastruktúra.

8.4 Kommunikációs terv

A Pannon Térségfejlesztő Egyesület kiemelten fontosnak tartja a térség szereplőinek minél szélesebb és a célcsoportok igényeit figyelembe vevő tájékoztatását. A nyilvánosság minél szélesebb bevonása az egyesület tevékenységében különösen a Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozása során a legfontosabb, amelynek részletes ismertetése a 2. fejezetben megtörtént.

Az egyesület tagsága minden célcsoportot képviselteti, így az önkormányzati, civil és vállalkozói szférát. A bemutatkozó fórumsorozat alkalmával további érdeklődőkkel kerültünk kapcsolatba a civil és a vállalkozói szféra tagjai közül, így szélesebb adatbázissal is rendelkezünk a térség szereplőiről.

Az egyesületnél alkalmazott kommunikációs eszközök az alábbiak:

- **Fórum**: rendszeresen szervezünk a térség szereplői részére fórumokat változatos helyszínekkel aktuális témákkal, munkafolyamatokkal, pályázati lehetőségekkel kapcsolatban, hogy a folyamatos tájékoztatást biztosíthassuk. A fórumok résztvevői sok esetben az önkormányzatok és a civil szervezetek.

- **Honlap**: az egyesület hivatalos honalapján (a *www.panter.hu* honlapon) rendszeresen tájékoztatjuk a nagyközönséget az egyesületben folyó munkáról, fórumokról, rendezvényekről,

pályázati lehetőségekről, az átláthatóság biztosításához szükséges dokumentumok közzétételéről. A honlapon szándékunkban áll bemutatni és adatbázisba rendezni a térségben található nevezetességeket, civil szervezeteket, vállalkozásokat, művészeti csoportokat. Egy térségi informális honlapként szeretnénk működtetni az egyesület honlapját, ezzel a szélesebb közönséggel is megismertethetjük a térséget és az egyesületet.

- **Közösségi média, facebook**: a fiatalabb korosztályt kívánjuk megcélozni a közösségi médiában való megjelenésünkkel. A honlapon szereplő tartalmakat a megjelenésük pillanatában közzé is tesszük az egyesület facebook oldalán, így biztosítva még szélesebb információ áramlást.

- **E-mail**: A tagságunknak és az adatbázisunkban e-mail címmel rendelkező tagságon kívüli érdeklődőknek rendszeresen küldünk ki tájékoztató hírleveleket és a különböző rendezvényekről is e-mail üzenetben küldünk tájékoztatást. Az egyesület számára ez a legköltséghatékonyabb kommunikációs csatorna a térség szereplői felé. A vállalkozásokkal való kapcsolattartás leghatékonyabb eszköze az elektronikus levél küldése, mert hatékonyabban tud tájékozódni és választ küldeni a felmerülő kérdésekre.

- **Felhívás/Hirdetés/Újságcikk**: jelentős kampányok esetén, mint Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozása, pályázati felhívások közzététele vagy jelentősebb események alkalmával felhívásokat, hirdetéseket, cikkeket jelentetünk meg az írott és elektronikus médiában.

- **Kérdőív**: Célja a nyilvánosság széleskörű véleményének, észrevételeinek összegyűjtése, mely szükséges statisztikák kidolgozása során is segítséget jelent, illetve a Helyi Akciócsoport munkájának minőségének felmérésére is alkalmazandó. Alkalmazása kampányszerű, és törekszünk az elektronikus formára a költséghatékonyság és a gyors feldolgozás érdekében.

- **Kiadvány**: A térségben megvalósuló fejlesztések bemutatása, a térséget bemutató tematikus kiadványok készítése a teljes nyilvánosság számára.

- **Személyes kapcsolattartás**: A személyes kapcsolattartás keretében munkaszervezeti iroda létrehozása szükséges, ahol meghatározott ügyfélfogadási időben biztosítottá válik a személyes tájékoztatás a projektekkel, pályázati felhívásokkal, az egyesület dokumentumaiba betekintéssel kapcsolatban, a nyilvánosság és az átláthatóság biztosítása érdekében.

Az egyesülethez érkező postai levelek iktatásra és irattárazásra kerülnek az elektronikus úton érkező levelek elektronikus archiválásra kerülnek a levelező rendszerben. A nyilvánossággal kapcsolatos feladatokat a 2 munkatárs egymással megosztva, az igényekhez igazodva végzi.

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos kommunikációs tevékenységet a 2. fejezet részletesen tartalmazza, ebben a pontban nem kerül részletezésre.

A kommunikáció tevékenységre fordítandó összegek a működési költségek terhére kerülnek elszámolásra, annak ütemezése a kampányszerű és a pályázati felhívások megjelentetése kapcsán jelent nagyobb költséget.

8.5 Monitoring és értékelési terv

A Helyi Fejlesztési Stratégia az időszak alatt két alkalommal módosítható. Ezen módosítás alapjául a monitoring adatok szolgálnak majd. Az egyes intézkedések monitoring mutatóit projekt szinten tervezzük gyűjteni, majd intézkedés szinten összegezzük.

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	A közösségi kohézió, a helyhez való kötődés érzése megerősödik	1. A közösségépítő rendezvényeken résztvevők száma	5000 fő
		2. A felhívásokhoz csatlakozó résztvevők száma	100 fő
		3. A közösségépítő programokon résztvevő fiatalok (<30 év) száma	50 fő
		4. A térséget bemutató médiaanyagok száma	1 db
2.	A helyi erőforrásokra építő, azokat gyarapító termék-előállítás és értékesítés lehetőségei bővülnek	1. Az attrakciók látogatóinak száma a projekt zárását követő 6. hónap végéig	1 000 fő
		2. Helyi terméket fogyasztók száma a projekt zárását követő 6. hónap végéig	2 000 fő
		3. Létrehozott új munkahelyek száma	3 FTE
3.	A megyeszékhely és a térség gazdasági és kulturális kapcsolatai megerősödnek	1. Az attrakciók látogatóinak száma a projekt zárását követő 6. hónap végéig	2 000 fő
		2. Térségi új vagy magasabb minőségű turisztikai, gasztronómiai attrakciók/szolgáltatások száma	15 db

Monitoring mutatók begyűjtésének folyamata:

Kategória	Monitoring mutató	Adatszolgáltatás ideje, módja
Projektek	HFS által előirányzott indikátorok	Zárást követő 60 napon belül, adatlap kitöltésével (egyesületi formanyomtatvány – honlapon is közzétehető módon), továbbá fotódokumentáció
	Projektzáró jelentés	
Döntéshozatal	HBB döntéshozatal	Egyesületi nyilvántartás, jegyzőkönyvek

Jelentések	Éves szakmai beszámoló	Éves közgyűlésen, egyesületi formanyomtatványon

9. Indikatív pénzügyi terv

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés								
Ssz.	**Az intézkedések megnevezése**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**Összesen**	**%**
1	Pannon Élmény Program		50,00	50,00			100,00	26
2	Térségi komplex promóció		5,00	5,00			10,00	3
3	Nyitott porta		21,00	20,9			41,9	11
4	Pan-Tér képzés		2,43	2,00			4,43	1
5	Nem mezőgazdasági vállalkozások termékeinek mennyiségi és minőségi fejlesztése		50,00	34,74			84,74	22
6	Helyi termékek piacra jutásának segítése		35,00	27,79			62,79	17
7	Helyben vagyunk		40,00	30,00			70,00	19
8	Vidék kapuja		0	0			0	0
9	Légy képben!		2,50	2,50			5,00	1
	Összesen		**205,93**	**172,93**			**378,86**	**100**

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

Forrás: EMVA LEADER 19.4 alintézkedés						
	2016	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**Összesen**
Működési költségek	7,00	14,00	14,00	14,00	12,00	61,00
Animációs költségek	1,52	2,52	2,52	2,52	2,52	11,6
Egyéb tervezett bevételek[13]	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00
Összesen	9,52	17,52	17,52	17,52	15,52	77,6

[13] Tagdíj